

2020
Tema: Barnkultur

Lena Ahlroth
Läsmormor och -morfar sprider läsglädje

Sanna Himmelroos
Tankar kring musik och barn

Niclas Erlin
Här gäller musik på heltid

Pamela Andersson
Alla barn har rätt till konst- och kulturaktiviteter

Kaisa Eriksson
I konstskolan får barnen skapa konst i mängder

Amanda Henriksson
Rock Donna jobbar för jämställdhet inom musik

Jenny Paajes
Barnen i trollskogen förtrollade sin publik

Roger Liljestrand
Kulturrevenemang ger inspiration för livet

Barbro Fri
Barnkultur som når ut över gränserna

Agneta Möller-Salmela
Läsinpiration för livet – Hangömodellen

Christoffer Holm
Västnyland år 2019

VÄSTNYLÄNSK ÅRSBOK 2020

VÄSTNYLÄNSK ÅRSBOK

Västnyländska kultursamfundet

VÄSTNYLÄNSK ÅRSBOK 2020

Fyrtiotredje årgången

Västnyländska kultursamfundet r.f.

Artikelredaktör & årskrönikör

Christoffer Holm

Denna årsbok har utgivits med bidrag av
Bergsrådinnan Sophie von Julins stiftelse, Svenska kulturfonden
och Raseborgs stad.

Layout och ombrytning, bildredaktör:

Annette Ström

Omslagsbild: Kaisa Eriksson (läs mer s. 34)

Bilder bakpärmen:

Kaisa Eriksson, Barbro Fri, Jan Lindroos, Bitte Westerlund

© Västnyländska kultursamfundet r.f.

Waasa Graphics Oy 2020

ISSN 0356-9063

Västnyländska kultursamfundet r.f.

www.vastnylandskakultursamfundet.fi

Årets tema för årsboken är barnkultur. Agnes Kvarnström och Milja Prior spelade violin och cello då det i juli var vernissage på den ultralokala konstutställningen på Pargas gårds ladugårdsvind. Foto: Bitte Westerlund

Västnyländsk årsbok postas hem till alla medlemmar i Västnyländska kultursamfundet. Årsboken och föreningens övriga böcker går att köpa i Luckan Raseborg, Karis eller i Luckans webbshop (<https://holvi.com/shop/LuckanRaseborg>). Äldre årgångar finns också till försäljning i Luckan, förutsatt att det finns kvar av dem i lager (se s. 138 för mer information). Nästa års tema för årsboken planeras bli utbildning.

Det går även att läsa äldre årsböcker elektroniskt på föreningens webbplats (www.vastnylandskakultursamfundet.fi). På webbsidan finns ett elektroniskt formulär för medlemsansökan. Föreningens medlemmar får också 10–20 % rabatt på föreningens övriga böcker i Västnyländska kultursamfundets skriftserie.

Innehåll

Förord	6
Läsmormor och -morfar sprider läsglädje av Lena Ahlroth	8
Tankar kring musik och barn av Sanna Himmelroos	12
Här gäller musik på heltid av Niclas Erlin	22
Alla barn har rätt till konst- och kulturaktiviteter av Pamela Andersson... ..	28
I konstskolan får barnen skapa konst i mängder av Kaisa Eriksson	34
Rock Donna jobbar för jämställdhet inom musik av Amanda Henriksson. ..	41
Barnen i trollskogen förtrollade sin publik av Jenny Paajes	49
Kulturevenemang ger inspiration för livet av Roger Liljestrand	53
Barnkultur som når ut över gränserna av Barbro Fri	59
Läsinspiration för livet —Hangömodellen av Agneta Möller-Salmela	66
Västnyland år 2019 av Christoffer Holm.....	71
1. Från kommunerna	72
Nybyggen och pågående byggen	72
Kommande investeringar	73
Planering för framtiden	75
Ekonomi och personalfrågor	76
Fastigheter till salu	79
Fortsatta utmaningar	81
2. Samhälle	82
Politiska val	82
Befolkning och vardag.....	83
Boende och bostadsbyggande	86
Vård	87
Utbildning	89
Landsvägar och nya trafiklösningar	90
Natur och miljö	94
Historia.....	96

3. Arbete och näringsliv	99
Hamnarna.....	99
Industrin.....	100
Lokala företag i bränschen.....	102
Framtida satsningar.....	106
4. Västnyland och omvärlden	108
Blicken utåt och inåt.....	108
Turismen.....	109
Regionala evenemang.....	111
5. Kultur	115
Konst och design.....	116
Teater.....	118
Musik, dans och film.....	121
Litteratur	123
Barn- och ungdomskultur.....	127
6. Sport och idrott	128
Fotboll	128
Handboll	129
Friidrott	130
Motorsport	131
Övrig sport och idrott.....	131
7. Väder och klimat	134
Vädret	134
Klimat och hållbar utveckling	135

Förord

I den fyrtyotredje årgången av Västnyländsk årsbok står den regionala barnkulturen i fokus. Västnyland har på många sätt ett brett kulturutbud, och barn- och ungdomskulturen är inget undantag. I regionen verkar precis allt man skulle kunna önska sig existera, från teater och dans till musik och bildkonst. Västnyländsk årsbok dyker i år ner bland utbudet av barnkultur igår och idag, tankar om dess betydelse, inspiration och utvecklingsidéer, samt vad vi borde tänka på i förhållande till barn och kultur. Flera aktörer med en viktig roll i den västnyländska barnkulturen bidrar med texter, och framförallt sitt stora kunnande om kultur för de allra minsta, skolbarn, ungdomar och unga vuxna.

Lena Ahlroth inleder med att presentera det unika projektet med läsmormödrar och -morfäder i Sjundeå. Projektet ger skolbarn inspirerande läsglädje och förbättrar läskunnigheten. Följande text erbjuder en blick i backspegeln, då Sanna Himmelroos presenterar vad som hänt inom barnkulturen i Raseborg sedan staden grundades år 2009. Även om enbart en bråkdel av alla evenemang och projekt får plats är det mer än man skulle kunna tro.

Niclas Erlins text tar oss till Lärkkullas musikutbildning Pop & rock. Genom den ettåriga utbildningen får unga en god inblick i musiklivet, både för att inspirera och lära, kanske till och med för att bygga en grund för en framtida karriär. Pamela Andersson går i sin tur på djupet med varför vi ska se till att även barn får ta del av och vara aktiva inom kultursektorn. Kultur både bygger identitet och skapar förståelse.

Följande text tar läsaren till konstens värld då Kaisa Eriksson presenterar en del av verksamheten hos föreningen Konstens vänner i Ingå. Hos föreningen ordnar man en konstskola som vill ge skaparglädje även till de yngre i samhället. Mer musik blir det i Amanda Henrikssons text om föreningen Rock Donna som stöder flickor och kvinnor att ta de första stegen i eller utvecklas inom musikbranschen. Rock Donna arbetar för jämställdhet med en bred verksamhet och bas i Västnyland.

Jenny Paajes presenterar barnmusikalen Pytte Liten i Trollskogen som sattes upp i Kyrkslätt 2019. Musikalen blev omtyckt och visade hur stort intresse för drama det finns även bland barn. Med utgångspunkt i egna erfarenheter berättar Roger Liljestrand om hur man ordnar evenemang för barn i Västnyland. Att ordna en konsert kräver en mängd förberedelser, men resultatet är värt det.

Barbro Fri för läsaren över både de västnyländska gränserna och de traditionella gränserna för konst och kultur. Texten handlar om föreningen Children

Crossing Cultures som gjort stora insatser för barnkulturen både hemma i Finland och ute i världen. Artiklarna avslutas i sagans och bokens värld. I Agneta Möller-Salmelas text får vi läsa om långvarigt och framgångsrikt projekt för att inspirera barn till läsning i Hangö. Projektet är prisbelönt och har gett tusentals barn ett närmare förhållande till böcker.

Årsboken avslutas med den traditionella årskrönikan, i år för första gången skriven av undertecknad. Redan innan jag inledde arbetet visste jag att det skulle vara ett projekt som kräver många avvägningar och beslut. Vad ska vara med, vad hör till onödiga detaljer och vilka händelser är de viktigaste att förmedla till er läsare?

Att alla har olika intressen och berörs av olika saker är en självklarhet, och gör det givetvis komplicerat. Förhoppningsvis ger krönikan ändå en så sammanfattande bild som möjligt av Västnyland 2019.

Krönikan är ett försök att sammanfatta vad som lyfts fram i både traditionella och sociala medier, och att jämföra det med vad västnylänningen på gatan eller jag personligen kommer att minnas och har berörts av i regionen. Enskilda nyheter, diskussionsämnen och frågor förs samman till helheter.

Krönikan listar de viktigaste skeendena, och ger förhoppningsvis er läsare möjlighet att tänka vidare och diskutera vad ni tänkte och tyckte om år 2019 i vår region. Krönikans traditionella upplägg är bevarat från tidigare skribenter, men kommer i år med några tillägg som jag hoppas kan ge en större bredd och nya perspektiv på det gångna året. Västnyland fortsätter överraska, ibland positivt, ibland negativt. År 2019 var återigen ett händelserikt år i vår region.

Christoffer Holm

är doktorand i historia vid Åbo Akademi och frilansande skribent med historia, kultur och samhällsinformation som specialområden. Född och uppvuxen i Hangö med ett intresse för hela Västnylands varierande och fascinerande historia, kultur och utveckling.

Hangö, 4.1.2020
Christoffer Holm

Läsmormor och -morfar sprider läsglädje

Text: **Lena Ahlroth**

Ett på svenskspråkigt håll unikt projekt har gett läsglädje och ökat läskunnigheten hos årskurs 3 i Sjundeå svenska skola. Läsmormödrar och –morfar fungerar som läsande förebilder för barnen.

Hösten 2018 blev vi i Sjundeå svenska skola kontaktade av Minna Lindström som jobbar för Mannerheims Barnskyddsförbund. Hon ville presentera en ny verksamhetsform - Läsmormor/Läsmorfar. Mannerheims Barnskyddsförbund hade på nationell nivå sedan 2017 erbjudit Lukumummi/-vaari-verksamhet på finska, men var nu ute efter en svenskspråkig skola. Ingen i lärarrummet hade hört om verksamheten förut, men vi nappade genast på idén. Varför gjorde vi det?

Orsakerna var flera. För det första har vi sedan cirka 15 år tillbaka en så kallad ”skolfarfar” i vår skola - en frivillig senior som förgyller vår skolvardag en gång i veckan. Vår erfarenhet är att det absolut behövs flera vuxna i barnens värld. Också för oss vuxna i skolan har denna extra resurs varit välkommen. En frivillig senior som inte har bråttom, hur härligt är inte det?

För det andra vet vi att Mannerheims Barnskyddsförbund alltid jobbar för barnens bästa, och för det tredje hörde vi att konceptet med Läsmormor/-morfar byggts upp tillsammans med Niilo Mäki-Institutet. NMI står för högklassig verksamhet kring inläring och inläringssvårigheter, och deras material och verksamhet baserar sig alltid på forskning.

En viktig extra insats

Allt det här gjorde att det kändes som en trygg och bra grej. Dessutom – vad kan väl ligga oss närmare hjärtat än just läsning? Läsning som är grunden för så mycket – dels för att få kunskap och information, men också för att kunna njuta av läsoplevelser och få ett rikare språk. De senaste årens rapporter om att läsandet minskar – och att speciellt pojkarnas läsförmåga blir sämre – gör att vi naturligtvis vill satsa så mycket som möjligt på läsning.

De allra flesta barn i Finland lär sig läsa, men det finns de som behöver öva och träna lite extra för att uppnå det vi kallar "läsflyt". Man övar förstås både i skolan och hemma, men en extra insats kan vara avgörande för vissa barn. Här är Läsmormor och -morfar ett ypperligt stöd.

Verksamheten innebär att frivilliga seniorer utbildas i den utarbetade metoden och sedan ställer upp i skolor, helt på frivillig basis. Minna hade redan ett par frivilliga lokala förmågor som deltagit i MLL:s utbildning och de var nu beredda att ställa upp.

I lärarkåren kom vi fram till att eleverna i årskurs 3 var en lämplig målgrupp. Det är där det blir tydligt vilka barn som ännu inte läser flytande. Även

om själva avkodningen blivit klar för de flesta (det vill säga hur man läser) finns det stora skillnader i hur man förstår det man läser. Man kan också vara en någorlunda snabb läsare utan att riktigt ha koll på vad man just läst. Samtidigt blir texterna längre på trean och risken för att man ska halka efter blir större. Därför är extra insatser just i det här skedet väldigt välkomna.

Minna, våra frivilliga seniorer och treornas lärare träffades en gång för att planera hur vi skulle gå till väga. Allt baserar sig på frivillighet. Vi lärare hade förslag på vilka elever som kunde dra mest nytta av verksamheten och kontaktade vårdnadshavarna för att kolla hur de var inställda. Vi fick grönt ljus av dem alla. Att få extra stöd och hjälp av en frivillig vuxen är ju rena lyxen, tyckte de!

Mötet mellan vuxna och unga inspirerar till läsning.

Foto: Lena Ahlroth

För samman barn och äldre

Metoden går ut på att Läsmormor/-morfar träffar en viss elev 8-10 gånger. Läraren har valt ut en bok på lämplig nivå och med intressant innehåll, och så

Lena Ahlroth

jobbar som lärare i Sjundeå svenska skola, är 53 år gammal, född och upp-vuxen i Sjundeå.

läser barnet och ”mormor/morfar” tillsammans i ett lugnt utrymme i skolan. Beroende på nivå, ork, humör och så vidare kan man variera läsandet – ibland läser den vuxna högt och så läser barnet samma text, ibland läser man turvis kortare eller längre stycken och så vidare. I slutet av träffarna läser barnet den större delen av texten. Lässtunden är en positiv sak. Barnet, som kanske i början tyckte det var jobbigt att läsa inser så småningom att hen nu blivit en bättre läsare!

Vi ville att hela klassen skulle få ta del av Läsmormor/-morfar. Vi började lektionen med en kort stund tillsammans i klassen. Läsmormor och -morfar pratade lite med eleverna – kanske om hur det var då hen gick i skolan, varför hen läser mycket. Efter det gick den utvalda eleven skilt med Läsmormor/-morfar. Då

hade resten av klassen antingen tystläsning i klassen eller också lyssnade vi på en ljudbok via ”Ebban” (ett skolbibliotek på nätet med tusentals svenskspråkiga e- och ljudböcker). Då ungefär halva lektionen gått kom Läsmormor/-morfar tillbaka till klassen för att nu läsa högt för hela gänget. Vi hade valt ut en riktigt lång och spännande bok som både barnen och vi vuxna tyckte om.

Det bästa med Läsmormor och -morfarverksamheten har varit att vi fått in flera vuxna i skolan – vuxna som helt frivilligt ger av sin tid och sin närvaro. Vi har också fått in den äldre generationen på ett naturligt och positivt sätt. Alla barn har inte egna mor- eller farföräldrar i sin omgivning. Barnen har också fått flera läsande förebilder. Det är inte alltid tillräckligt med föräldrar och lärare som läser – det behövs mera. Enligt forskningen är speciellt manliga läsare väldigt viktiga förebilder för barns läsande.

Vi har hittills varit den enda svenskspråkiga skolan som varit med i den här verksamheten, men vi hoppas innerligt på att också andra skolor får ta del av det här fina stödet. Mannerheims Barnskyddsförbund utbildar flera seniorer till läsmormor och -morfar. Det enda man behöver är ett intresse för att läsa och lite tid varje vecka. Någon ersättning får man inte, men man får delta i MLL:s utbildning och nätverk och får kanske en kopp kaffe i lärarrummet. Det går att skraddarsy verksamheten så den passar både de frivilliga seniorerna och skolan på bästa möjliga sätt. Därför hoppas jag på många sköna och givande lässtunder ute i skolorna i framtiden.

Sjundeå kommun har cirka 6 100 invånare, varav knappt 30 % är svenskspråkiga. Sjundeå svenska skola är en skola för elever i åk 1–6. I samma hus verkar även kommunens svenskspråkiga förskola. Skolan har ca 180 elever. Största delen av eleverna kommer från tvåspråkiga hem.

Efter sexan fortsätter de svenskspråkiga Sjundeåeleverna sin skolgång i grannkommunerna Lojo (Källhagens skola) eller Kyrkslätt (Winellska skolan).

Mannerheims Barnskyddsförbund hittar man på nätet på adressen mll.fi.

Tankar kring musik och barn

Text: **Sanna Himmelroos**

För att vara en liten kommun har Raseborg ett digert utbud barnkultur. Mycket har också hänt genom åren. Detta är en fri blick i backspeglarna genom ett par barnkulturglasögon.

En del handlar om traditioner, annat har vuxit fram de senaste åren. Kulturutbudet för barn i Raseborg är i dag stort. Utbudet finns i både Ekenäs och Karis, men även ute i bygderna.

I Pojo har det funnits en stark blåsorkestertradition. Alla som velat prova på ett blåsinstrument har kunnat gå med i ungdomsorkestern och där samtidigt fått lära sig spela. Orkestern har fungerat med medlemmar av blandad ålder, med andra ord med barn för barn. I Ekenäs ordnades dessutom musikläger och också discorummet i Unccan är bekant för många då man dansade där som mest under 80-talet.

Vi kan läsa mycket om musiklivet i de böcker Kjell Ekholm nyligen gett ut. En stark musiktradition bland barn har etablerats genom ett mångårigt arbete av både Gunilla Josefsson och Monica Henriksson. Både via musikskolan och via MBI har barn haft möjlighet att delta i körer, musiklek, babyrytmik och så vidare. I Karis startades musikskolan senare än i Ekenäs. MBI och församlingen hade då en viktig del i att erbjuda barn möjlighet att sjunga och spela. Där inledde jag själv mina violinstudier som sexåring under ledning av Helge Dahl. Tack vare musikläraren i de finska skolorna i Kila i Karis, Ari Viitanen, kom Karis att få en oförglömlig plats på kartan genom sitt engagemang och sin musikundervisning genom de centralamerikanska rytmerna och det för tiden nya instrumentet Steel Pan. Viitanen bildade en stor orkester under namnet Steel Pan Lovers, som med sin stora sammansättning även gjorde en resa till Amerika på 90-talet.

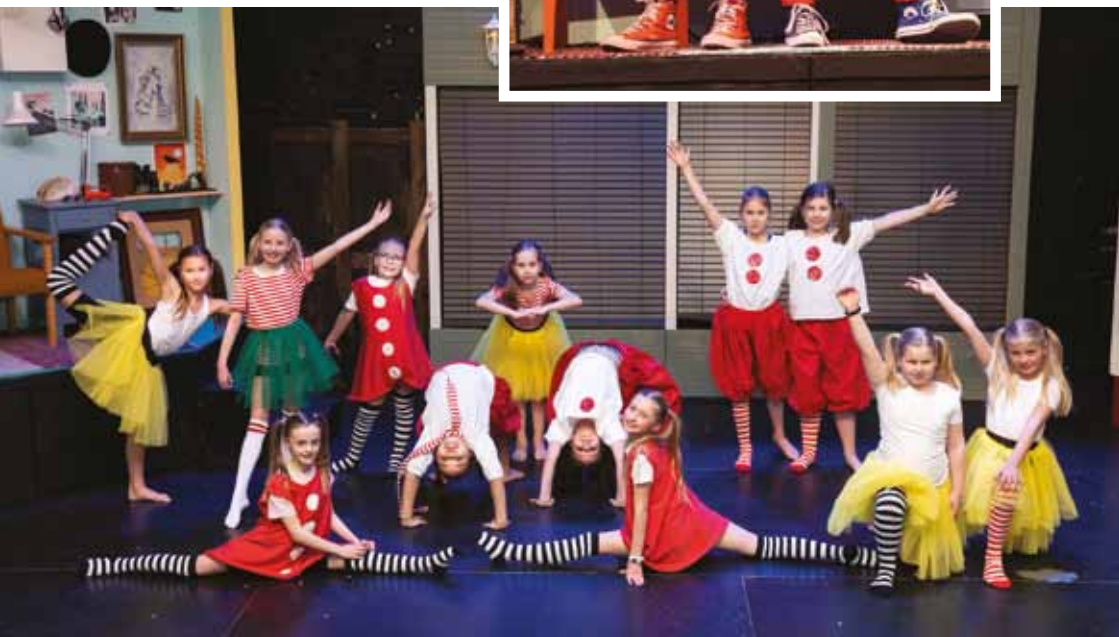
Ekenäs stads kulturbyrå arrangerade ofta kulturevenemang för barn i samarbete med föreningar men även i egen regi. Det kunde handla om Grani Big Band som kom på besök tillsammans med solisten Bianca Morales, eller Pentti Rasinkangas och de glada ankorna som anlätades som barnprogram under Ekenäsdagen.

En lång tradition av barnteater

Ekenäspubliken har också fått ta del av föreställningar av barn som *Ost Side Story* under ledning av Gunilla Josefsson, och då Ekenäs teaterförening blomstrade skrevs pjäser som *Scena vanor* (1987), *FLOPP* och *Polis, Polis*. Primusmotorer var Niklas Rosström, Björn Åkerberg och Jan Lindroos, för att nämna några.

Några år senare sattes även *Blå Jackor* och *Pelle Svanslös* upp i regi av Rosie Westerlund. Även musikinstitutets föräldraförening gjorde några musikteatersatsningar som startades upp av Helge Dahl, Raseborg

Hurja Piruettis dansare var med i Lasse Majas detektivbyrå på Kulturhuset Karelia våren 2019. Kaspian Korenius (9 år) och Edith Holmberg (11 år) spelade Lasse & Maja. Foton: Chris Senn

I Prästkulla ordnas årligen barnfester med kulturprogram för barnfamiljer. Under vårens barnfest 2019 visades Grisen som glömde hon var gris i Malmåsa.

I Tenala sattes sommaren 2019 familjemusikalen Pinocchio enligt Sås & Kopp upp på Museigårdens scen av den nygrundade teaterföreningen SKOTT rf. Foton: Annette Ström

Sinfoniettas dirigent. Satsningarna var *Hans och Greta* och några år senare *Fågel Blå*, båda till Helges egna orkesterarrangemang och i regi av Åsa Salvesen. Mångåriga flöjtläraren och enhetschefen Runar Ericson skrev tillsammans med sin fru, musikteatern *Ett vågspel*, i regi av Carla Fri. På tal om teaterföreställningar bör här även nämnas Mikaelsskolans mångåriga tradition att med åttorna varje vår sätta upp en föreställning, tidigare i Sigurd Snåresalen och numera i Kulturhuset Karelia.

Programmet på Karisnatten har sedan flera år tillbaka inletts med program för barn sedan Västnyländska Kultursamfundet/Luckan började samarbeta med FBK kring arrangemangen. Tidigare var även staden delaktig i själva arrangemangen. Traditioner som öppningen av julgatan med program för hela familjen finns fortfarande kvar i företagarnas och centrumföreningarnas regi.

Staden Raseborg gav nya möjligheter

Under de tio år som Raseborgs stad funnits har mycket hänt inom kulturen. Själva arbetet inför både kommunsammanslagningen 2009 och kulturutvecklingen därefter startade ändå ett antal år innan det.

Inför Raseborg möttes representanterna från kulturbyråerna och började sammanställa och sammanföra kulturaktörerna i de olika stadsdelarna. Detta skedde bland annat genom kulturkonferenser och olika arbetsgrupper som kulturbyråns personal satt med i. I samma veva startade det med EU-bidrag finansierade projektet Produforum. Det kom väldigt lägligt eftersom det inte var bundet till någon av de tidigare kommunerna utan arbetade för hela Västnyland.

Produforums första år var ganska blygsamma. Det tog tid att informera om ett så särskilt inkluderande och fritt projekt, samtidigt som man byggde upp nätverket i det fria fältet, vilket staden hade stor nytta och draghjälp av. Produforum hade i sin tur hjälp av staden, bland annat genom att delta i de månatliga kulturkaffe-träffarna som Karis, Pojo och Ekenäs började ordna redan 2008.

Senare blev samarbetet mellan staden, Produforum och Västnyländska Kultursamfundet mycket viktigt då man via sina olika kanaler nådde lite olika typer av kulturaktörer. Alla tre jobbade professionellt men nådde även ut till de frivilligorganisationer som mer jobbade på talko.

Genom kulturnätverksprojektet Produforum gavs entusiaster också möjlighet att delta i olika framtidsverkstäder. Man försökte hitta och utveckla nya samarbeten, och sprida en attitydförändring till förmån för samarbete och gemensamma projekt över de gamla kommungränserna.

Sanna Himmelroos

f Lindholm, studerat till musikpedagog i Jakobstad och bor i Raseborg.

Dragit kurser, lett körer och fungerat som musikleksislärare.

Börjat i Ekenäs stad som musiksekreterare och jobbar idag som kulturplanerare för Raseborgs stads kulturtjänster.

Fungerade som koordinator för det ESF-finansierade projektet Produforum 2011–2012.

Aktiv i föreningslivet som förälder och involverad i olika kulturprojekt även på fritiden.

Har gjort konserter och några roller på lokala revyer och på Raseborgs sommarteater.

Har en magisterexamen i kulturproduktion i yrkeshögskolan Metropolia under arbete.

Kulturhusen gav ny fart

I framtidsverkstäder och andra sammanhang bollade man kring för och nackdelar i att ha två kulturhus i en relativt liten stad. Tryckeriteatern, vars verksamhet etablerats under drygt tjugo år fick ett syskon i Kulturhuset i Karelia, som i sin tur firade 10-årsjubileum 2018. Båda kulturhusen har startats upp av kulturentusiaster och det ideella engagemanget har genom åren varit iögonfallande, men samtidigt även en nödvändighet. Utan engagemanget och det ideella hade vi aldrig haft dessa två kulturhus.

Genom kulturhusen har staden kunnat erbjuda en professionell scen (med allt vad det innebär, teknik och så vidare) för teatergrupper och institutioner, samt konserter att besöka. Scenerna har lockat olika kulturaktörer att utöva sin konst framför publiken i Raseborg.

Vi ska ändå inte glömma att det finns andra konsert- och teaterlokaler i staden, och alla lokaler som finns utspridda i bygderna och som utgör viktiga samlingspunkter i byarna bör också nämnas. Sigurd Snåresalen i centrum av Ekenäs är en traditionell konsertsal och passar mycket bra för klassisk musik. Konsertflygeln av märket Steinway & Sons är mycket värdefull och kan klassas som stadens främsta ackompanjemangsinstrument för solister. Ekenäs konsertgarantiförening för tacksamt traditionen kring klassisk musik vidare.

Raseborgs stads kulturtjänster i dag

Staden har medvetet minskat antalet egna evenemang för att inte konkurrera om publiken med de många kulturaktörerna. I stället stöder

man kulturhusen och till exempel Ekenäs konsertgarantiförening för att få högklassig kultur till staden.

En stor del av de stöd om söks från stadens kulturbudget är understöd för arrangemang där målgruppen är barn. Roger ”Rogga” Liljestrand ordnar stora konserter för barnfamiljer vid både Ramsholmen och Svartå slott. Children Crossing Cultures arrangerar olika konstverkstäder för barn, liksom Nylands hantverkare gjort.

Eftersom barnkulturen endast är en del av kulturtjänsternas helhetsuppdrag är balansen i resurserna inte ändamålsenlig för att satsa på att själv arrangera offentliga barnkultur tillfällen. Vi kan med glädje konstatera att Luckan, som redan i många år har bedrivit barnkulturverksamhet, under de senaste åren ökat sin barnkulturverksamhet, inte minst genom anlitaandet av en barnkulturkoordinator. Lilla Luckan i Karis är ett direkt resultat av den verksamheten samt en etablerad familjelördagsverksamhet som man även sprider till andra stadsdelar i Raseborg. Stadens kulturtjänster har å sin sida valt att satsa på kultur i skolorna, dagvården och äldreboendet.

Kultur i skolan – ett system som utvecklas

I diskussioner under ledning av kulturen Lotta Lerviks kunde man konstatera att offentliga, öppna och så att säga valbara barnkultur tillställningar endast når de barn vars föräldrar eller andra släktingar är intresserade av kultur. Ofta är man även tvungen att uppbära en inträdesavgift för deltagarna. Dessa evenemang är mycket viktiga, men med tanke på uppdraget som städernas kulturtjänster har, är det mer ändamålsenligt att nå ut med kultur till alla barn, oberoende av föräldraengagemang eller ekonomiska möjligheter.

Lösningen är som ni gissar skolan, det vill säga grundundervisning och dagisverksamheten, alltså småbarnspedagogiken. Speciellt skolorna, där vi direkt når ut till 99 % av alla barn i skolåldern är en bra plats. Året var 2009 och den ena befattningen som kulturplanerare i Raseborgs stad formade sig utöver huvudansvaret (lokalt) för Ekenäs Sommarkonserter även mot barnkultur och kulturfostran.

Kulturtjänsterna hade under tidigare år köpt in föreställningar och konserter till skolorna enligt utbud och efterfrågan, men resurserna räckte inte till för att bjuda alla barn i hela Raseborg på en kulturupplevelse årligen. Därav inleddes ett koordineringsarbete så att målgruppen för kulturupplevelsen vart tredje år är alla barn inom småbarnspedagogiken. Vart tredje år är målgruppen alla barn i lågstadieskolorna och vart tredje år satsade man på att ge alla barn i högstadieskolorna en kulturupplevelse. Eftersom högstadieskolorna i Raseborg är

färre till antalet än lågstadieskolorna och daghemmen kunde man genom lägre resekostnader bjuda på kulturupplevelsen även till gymnasierna och ibland även övriga andra stadiet. Vi anser att andra stadiets yrkes elever i de tekniska branscherna är en målgrupp som kanske mindre naturligt erbjuds möjligheter för kulturupplevelser i jämförelse med eleverna i gymnasierna, där man ofta ordnar resor, besök och sammankomster.

Varför behövs mer kultur i skolan?

En fråga är förstås varför stadens kulturtjänster och kulturupplevelser ska inkluderas i skolornas vardag eftersom de redan ordnar sina egna. Det är en helt rimlig fråga. Många av våra 23 skolor och lika många daghem är väldigt aktiva, men inte alla. Olika skolor och daghem har olika resurser, båda i fråga om geografiskt läge, skolans storlek, mängden elever versus lärare, språk, ekonomi, engagemang och så vidare. Vi kan se mångfald på många sätt, och det kan handla om att en skola inte satsar på kulturupplevelser för sina elever, utan i stället satsar på idrott, teknik eller något annat.

Vårt uppdrag är ändå kultur, och vi har valt att kalla denna verksamhet för kulturupplevelser eftersom begreppet inbegriper så väl konserter och teater- och dansföreställningar som verkstäder av olika slag.

Under årens lopp har vi lärt oss en hel del. Kulturaktörerna som erbjuder dessa kulturupplevelser av olika slag är mycket olika gällande både kvalitet och prissättning. En mycket viktig fråga i en tvåspråkig stad är även jämlikheten gällande utbudet på båda språken. En konsert eller en dansföreställning kan fungera lika bra på båda språken, medan en teaterföreställning ska ske på barnets modersmål. Tanken om språkbad här är vacker, men fungerar inte i praktiken eftersom risken är för stor att barnet i stället för att ha tagit del av kulturupplevelsen känner frustration över att man inte ha förstått språket är för stor. Detta har även skett vid konserter där presentationer mellan styckena inte varit på båda språken.

I övrigt har man i koordineringen försökt prioritera att barn med finska som modersmål har besökt samma konsert som barn med svenska som modersmål, för att få träffa varandra. Detta har också sparat resurser då barn från till exempel Svartå skola och Mustion koulu har kunnat åka med samma skjuts till TryckeriTeatern.

Givande samarbeten

Då jag nämner utbud och efterfrågan syftar jag på att vi ofta blir kontaktade av barnkulturaktörer, som ansökt om bidrag från fonder för att göra ett projekt, och som de sedan vill turnera i skolorna med. Här har tajmingen varit a och o. Det har varit synd då någon erbjudit en fantastisk föreställning för elever i högstadiet, om vi året innan redan haft ett program för dem.

Vi har ändå försökt baka in olika samarbeten i verksamheten. Till exempel då musikinstitutets kör gjorde musikföreställningen *Tjommi* på finska samarbetade musikinstitutets kör med Finländska Kammarorkesterns musiker. *Tjommi* regisserades av Sixten Lundberg och Susanna Louneva agerade berättare. Föreställningen gavs för elever, samt filmades och sändes till skolorna.

Vi har också testat olika sätt att utforma kulturupplevelserna. Ett år hade vi kulturproducentpraktikant Veera Syrén som gjorde en skraddarsydd konsert genom musikens historia i samarbete med musikinstitutet och Lärkkulla Pop&Rock. Det var ett digert samarbete med lokala talanger, och uppskattat då unga uppträdde för unga.

Ett annat år anlät vi vår lokala kända programledare och musikalartist Thomas Lundin, som också är aktiv medlem i improvisationsgruppen Stjärn-

Con Amores vårkonsert med Monica Henriksson. Foto: Fotofabriken

fall. I samband med projektet *En saga får liv* besökte han varje klass, årskurs 1–4, i de svenskspråkiga skolorna och läste först en saga för barnen, talade om den och bad sedan om frivilliga som fick spela karaktärerna i sagan. Om tid fanns fick barnen improvisera fram sagan på olika sätt med hjälp av olika känslouttryck. Det var en mycket lyckad och omtyckt upplevelse enligt både lärare och elever.

Det här är ändå bara en liten del av allt som hänt i staden de senaste åren.

Treklungen gav unik möjlighet

Några projekt måste i alla fall ännu nämnas. Det första är det tvåspråkiga projektet *Treklungen* som ordnades i samband med Ekenäs sommarkonserter. Ekenäs sommarkonserter är en festival med klassisk musik som arrangeras i ett samarbete mellan Finländska Kammarorkestern rf och Raseborgs stad. Då Tiina Herlin var ordförande för Finländska Kammarorkesterns styrelse sammankallade hon en grupp olika representanter till ett möte i samband med Sommarkonserterna 2013. Diskussionen cirkulerade kring att föra ut klassisk musik till barn i Raseborg.

I Helsingfors hade man erfarenhet av att samarbeta med kompositören Markus Fagerudd och man kom fram till idén att arrangera ett läger med kompositionsverkstäder för barn. Barnen skulle tillsammans med Markus komponera ett verk som han sedan skulle skriva ner en orkesterversion av och framföra under en av festivalens konserter sommaren 2014, då Ekenäs Sommarkonserter även firade sitt 15-årsjubileum. Det var ett mycket fint projekt och alla elever i årskurs tre fick möjlighet att delta. Utmaningen var att få kontakt till föräldrarna då informationen gick ut via skolorna trots att detta inte var ett skolprojekt utan frivilligt. Verket som framfördes i Ekenäs kyrka tillsammans med barn och Finländska Kammarorkesterns musiker var en höjdpunkt.

Hösten 2014 arrangerades Treklungen första skraddarsydd konsert. Målgruppen fastställdes till årskurs tre, därav namnet som anknyter till musikern treklang, på finska Kolmisointu. Under konserten presenterar en grupp musiker från Finländska Kammarorkestern sina instrument och berättar om dem, och spelar tillsammans mindre klassiska musikstycken som anknyter till ett tema som varierat under åren. Gemensamt för alla konserter är att de alltid avslutas med "Vänskapens sång". Barnen och alla övriga sjunger med medan musikerna ackompanjerar. En del år har konserterna varit tvåspråkiga och då har sången även sjungits en vers turvis på båda språken.

Då konserterna har arrangerats på hösten har man under de två senaste vårarna gett möjlighet för samma elever att med sina klasser åka till Helsingfors

och besöka en musikupplevelse i Musikhuset eller Operan. Allt detta har varit möjligt tack vare Sophie von Julins stiftelse som beviljat bidrag för musikerarvoden och resekostnader. Stadens kulturtjänster har bidragit med koordinering och utrymmeshyror. Arbetsgruppen har tillsammans ansvarat för information och innehållsplanering. Under en del av konserterna har även elever från musikinstitutet medverkat. Nytt för läsåret 2019–2020 är att konserten flyttas till vårterminen och får en ny form. Musikerna arbetar nu tillsammans på helheten med två skådespelare för att göra barnens upplevelse mera interaktiv och visuell.

Musikglädje för barnen

Inom småbarnspedagogiken fick projektet Musikglädje 2015–2018 sin början genom konceptet Djungelskoj som Monica Henriksson vid Musikinstitutet Raseborg skapade för daghemmen. Projektet genomfördes av Monica Henriksson på svenska och Nanne Vaihinen på finska. Under tre års tid har de regelbundet besökt daghemmen och gjort musik på varierande och lekfulla sätt. Projektet genomfördes som ett samarbete mellan Ekenäs konsertgarantiförening, Raseborgs stads småbarnspedagogik och stadens kulturbyrå.

Stadens kulturtjänster utvecklar olika modeller för konst- och kulturfostran till exempel i samarbete med Musikinstitutets personal samt Musikinstitutets föräldraförening Con Amore har man format den musikpedagogiska satsningen Musikstegen - Musiikkiporras, där klassiska musikinstrument presenteras för alla elever i årskurs 1 i Raseborg varje vår.

Framåt för barnkulturen

I samband med Läroplansförnyelsen 2016 inledde man i Raseborgs stad ett arbete mot en gemensam kulturstig i småbarnspedagogiken och grundundervisningen. Detta arbete är ett mycket stort pussel som fortfarande söker sin form gällande ramar, innehåll, koordinering och finansiering. Planeringen har skett vid sidan av det ordinarie arbetet, så takten är långsam men vi tror att det i framtiden kommer att generera i en välplanerad och fungerande helhet. Målet är att varje årskurs systematiskt ska få ta del av kulturupplevelser så att man efter sin skolgång ha fått bilda en uppfattning om vad de olika konstarterna innebär.

Här gäller musik på heltid

Text & foton: **Niclas Erlin**

Lärkkulla Pop & rock ger en god inblick i musiklivet. Många av dem som går på utbildningen fortsätter studera eller jobba i branschen. Det viktigaste är ändå att låta de unga pröva på musik under ett helt läsår, inte att forma alla till yrkesmusiker.

Att på heltid få syssla med musik. Det är det bästa med utbildningen, säger Wilma Westerlund som är en av årets studerande på Lärkkulla Pop & rock.

Hon får medhåll av sina studiekamrater:

– Vi gör musik hela tiden, och då utvecklas man också bättre, säger Ida Puurtinen.

– Det bästa är att musicera tillsammans, säger Simon Kiuru.

Jonatan Gustafsson säger att den uppskattning publiken kan visa då studerandena uppträder hör till de mest belönande bitarna av studierna.

Simon Kiuru, Jonatan Gustafsson, Ida Puurtinen och Wilma Westerlund gillar att musicera och studerar nu musik på Lärkkulla.

Lärkkulla erbjuder en stämmingsfull studiemiljö. Det här rummet fungerar som bibliotek, läsesal och samlingsplats.

Karisbon Wilma Westerlund och Lovisabon Ida Puurtinen sökte till Lärkkulla efter avslutad gymnasiegång, medan Jonatan Gustafsson som är hemma från Kimitoön är utbildad bilmekaniker, utexaminerad från Axxell i Karis. Också Ekenäsbon Simon Kiuru har tidigare studerat i Karis, nämligen i Västra Nylands folkhögskola. För honom är det nu andra året på Lärkkulla Pop & rock.

Gemensamt för alla fyra är att de har sysslat med musik i olika former redan innan de sökte till folkakademin.

Både teori och praktik

Lärkkulla Pop & rock, som är ett av skolans tre utbildningsprogram, erbjuder enskild undervisning i nio olika ämnen. Av dessa har Wilma Westerlund, Ida Puurtinen och Simon Kiuru valt sång som huvudämne, medan Jonatan Gustafsson har trummor som sitt huvudämne.

– Jag har spelat trummor sedan jag var sju år, säger han och berättar att han på Lärkkulla därtill förkovrar sig i framför allt sång.

Niclas Erlin

är frilansreporter och verksam i Västrnyland.

Han är FM i nordisk historia och har jobbat som redaktör på Meddelanden från Åbo Akademi och tidningen Västra Nyland. Han har också fungerat som redaktör för Västrnyländsk årsbok och medverkat i flera olika skrifter. År 2018 utkom hans historik Glans och vardag på Raseborgs slott.

Utöver historiska ämnen skriver han gärna om sjöfart, teknik och utbildning.

Wilma Westerlund och Ida Puurtinen har båda valt akustisk gitarr som biämne, medan Simon Kiuru valt piano.

– Jag tycker att vi lär oss väldigt mycket här. Vi har ganska mycket teori, och bara man ger sig tid lär man sig också grunderna i alla instrument, säger Wilma Westerlund och avser de totalt olika musikinstrument som skolan ger undervisning i.

Ida Puurtinen tycker att undervisningen är bra uppbyggd.

– Man väljer det som passar en bäst.

Jonatan Gustafsson som sedan drygt tre år tillbaka spelar i två olika band har en bred erfarenhet av att uppträda, och den bygger han aktivt vidare på nu.

– Jag koncentrerar mig också på att lära mig mera teknik och teori.

Simon Kiuru säger att han bland annat lärt sig mera om hur ett gig – ett uppträdande – byggs upp, från början till slut.

Ska ge en realistisk bild

Studierna omfattar också gemensam undervisning i ämnen såsom körsång, rockhistoria, klassisk musikhistoria, studioteknik, låtskrivning och musikteori. Studerandena ska få en bred bild av branschen, säger Kristoffer Holmberg som leder hela utbildningsprogrammet.

– Vi vill ge en realistisk bild av hur det är att jobba som musiker eller musiklärare. Men det är ändå inget självändamål att alla som studerar här ska bli musiker. Alla väljer själv vad de fortsätter med.

– Det viktiga är att man växer som människa och som musiker.

Kristoffer Holmberg hinner vid sidan av sina administrativa uppgifter undervisa ungefär åtta timmar per vecka. Han ger undervisning i akustisk gitarr och i gruppämnet ensemble där man lär sig att samspela i olika grupper.

Studerandena uppträder ganska ofta, i olika uppsättningar och i vitt skilda sammanhang.

Huvudbyggnaden på Lärkkulla har ritats av arkitekten Hilding Ekelund, som planerat flera andra byggnader i Karis.

Lärkkulla i Karis är ett utbildnings- och kulturcentrum som verkar inom den fria bildningen.

Helheten består av tre olika delar, nämligen en stiftsgård som ordnar en stor del av utbildningen inom Borgå stift, en kursgård som ordnar och står värd för kurser och andra evenemang samt folkakademin som bjuder på både långa folkhögskolinjer och kortare kurser.

Folkakademin har tre utbildningsprogram, nämligen Pop & rock, Musical och Languages. Inom det sistnämnda ges undervisning i svenska, finska och engelska. Programmet har vuxit kraftigt under de senaste åren.

Folkakademin har ungefär 110 studerande, ett antal som i praktiken växlar i takt med att kurser inleds och avslutas.

Lärkkulla har 17 fastanställda och kring 12 timlärare. Centret upprätthålls av Lärkkulla-stiftelsen, som grundades 1947. Folkakademin och stiftsgården inrättades 1949.

Kristoffer Holmberg som är programchef säger att utbildningen ska ge en realistisk bild av musikbranschen.

– Att uppträda är en viktig del av branschen, men det är ändå inget som vi tvingar alla att göra.

I år en mindre grupp

Kristoffer Holmberg är programchef även för ett annat av Lärkkullas tre utbildningsprogram, nämligen för Musical som är en tvåspråkig musikalutbildning.

– I år har vi sammanlagt 25 studerande inom de båda programmen, säger han och berättar att 9 personer går på Pop & rock.

– Gruppen är lite mindre i år. Normalt brukar programmet locka 15, 16 personer. Det handlar förhoppningsvis om en tillfällig svacka.

Den yngsta i läsårets grupp är 17 år, den äldsta 30. Medelåldern ligger kring 20 år.

Så gott som varje år är det någon bland studerandena på Pop & rock som väljer att stanna ett år till på utbildningen. I varje årskurs är det också flera som söker vidare till andra musikutbildningar, till exempel till Musikhuset i Jakobstad där bland annat Yrkeshögskolan Novia och Yrkesakademien i Österbotten verkar.

En del fortsätter i folkhögskolor i Sverige, andra i finska Metropolia i Helsingfors.

– Det händer också att våra studerande söker till Sibelius-Akademien.

Lärare, artist, eget band?

Musiken kommer att utgöra en viktig del i framtiden också för de fyra studerande som ställt upp på den här intervjun.

– Jag önskar att jag får jobba med musik, till exempel ha ett eget band, säger Simon Kiuru.

Jonatan Gustafsson kommer möjligen att söka in till någon annan musikutbildning.

– Jag vill jobba med musik också i framtiden, som lärare eller artist, säger han.

Ida Puurtinen berättar att hennes planer för framtiden är helt öppna.

– Förhoppningsvis finns musiken med i någon form, men man får se om det blir på heltid eller vid sidan om.

Inte heller Wilma Westerlund har stakat ut vad hon ska göra efter tiden på Lärkkulla. Men en sak är säker:

– Jag slutar inte med musik.

Alla barn har rätt till konst- och kulturaktiviteter

Text & foton: **Pamela Andersson**

FN:s barnkonvention säger bland annat att barn har rätt till ett namn, rätt till trygghet, till vila, lek och fritid, och till att delta i konst- och kulturaktiviteter.¹ Det finns olika sätt att trygga den sistnämnda rättigheten och i Finland har vi kommit långt i arbetet.

För att bygga en kontakt mellan konsten och publiken behövs aktiva insatser. Där i gränssnittet mellan publik och konstnären finns publikarbetaren som skapar deltagande och aktiverar publikens nyfikenhet att ta reda på mer. På museet jobbar museipedagogen, på teatern teaterpedagogen, på barnkulturcentret arbetar olika konstpedagoger, eller besöker daghem och skola i samband med verkstäder och dagis- och skoluppträdanden. Genom publikarbetet skapas utrymme också för den yngre publiken att möta konsten i egen takt och på sitt sätt.

Oftast skapar mötet med konsten egentligen utrymme att möta sig själv och det är genom konsten som vi kan börja upptäcka vår plats i världen och allt det som engagerar oss i vår samtid. Ibland får publiken också träffa konstnären, den som utövar konst i sitt yrke, alltså skådespelaren, författaren, bildkonstnären, dansaren, poeten, skulptören, cirkusartisten, arkitekten, regissören, och så att säga ta en tur i kulturarbetarkulisserna.

Genom konsten förstår vi världen

Oberoende om det gäller berättelser i böcker, filmer, på teaterscenen, i bildkonsten eller musiken eller någon annan konstform är det viktigt att få identifiera sig själv, och känna igen sig i berättelsen. Då kan man dels få bekräftelse och

1 FN:s barnkonvention artikel 31: Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder och rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Konventionsstaterna ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhanda hållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreations och fritidsverksamhet. Källa: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten>

någoting att spegla sig själv i, dels hitta nya synvinklar och utveckla till exempel sin empatiförmåga.

Några av de viktiga egenskaperna som konst- och kulturfostern bidrar med är förmåga att upptäcka och förstå världen och vår plats i den, att förstå det omkringliggande samhällets komplexitet och olika roller. I mötet med konsten stärker vi också våra kreativa sidor och skapar en bredare förståelse för saker och ting. Att konsten är ett gott verktyg för introspektion är ingen hemlighet och som en följd av konstfostern stärks både självbild, självkänsla och självförtroende. Såsom författaren Juha Hurme så fint skrev i en kolumn denna höst: ”Empatia on teatteritaiteen keskeisin kyky. Asettua toisen asemaan on välttämätön taito sekä näyttelijälle että näytelmän katsojalle.” (Översatt ungefär: ”Empati är teaterkonstens främsta egenskap eller förmåga. Förmågan att stå i någon annans skor är essentiell för både skådespelaren och för jänsens åskådare.”)²

Men att uppleva konst innebär inte enbart att vara publik. Det betyder också att få vara en aktiv, deltagande skapare av eget innehåll. Precis på samma sätt som man inom idrotten följer med matcher, tävlingar och turneringar för att sedan hitta sin egen gren och själv utöva den, erbjuder också de olika konstformerna något som varje barn kan ta till sig och få möjligheten att själv prova på.³ Barnkonventionen säger nämligen också att barn har rätt att tycka,

Pamela Andersson

arbetar som barnkulturkoordinators i Raseborg och är till utbildningen konsthistoriker (Fil.mag). I Västnyländska kultursamfundets regi förvaltar hon olika regionutvecklingsprojekt och upprätthåller Luckan Raseborgs barnkulturverksamhet. Tillsammans med barnkulturproducent Elin Sundell vid Föreningen Luckan i Helsingfors utvecklar hon Luckans nationella barnkulturverksamhet. I Förbundet för barnkulturcenter i Finland representerar hon Luckan r.f. och dess tolv informations- och kulturcenter.

- 2 Juha Hurme, kolumnen: Ihmiskunta tarvitsee teatteria. Kulttuurikocktail, publicerad 21.8.2019: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/08/21/juha-hurmeen-kolumni-ihmiskunta-tarvitsee-teatteria-selvytykseen>
- 3 Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma, s. 22. Jokaisella ihmisellä asuinpaikasta ja elämäntilanteesta riippumatta on oikeus taiteeseen ja kulttuuriin osana hyvää elämää. Tämä tarkoittaa taiteesta ja kulttuurista nauttimista kokijana, mutta myös mahdollisuutta ilmaista itseään ja tehdä taidetta itse. https://www.tampere.fi/tiedostot/pg55Dfh9gp/pirkanmaan_kulttuurihyvinvointisuunnitelma.pdf

och att uttrycka sin åsikt. Då blir det viktigt att hitta sin uttrycksform, sitt sätt att få utlopp för känslor, tankar, idéer och funderingar. Att helt enkelt få visa upp sitt kunnande gör små mirakel för självförtroendet och att hitta sätt att uttrycka sin synvinkel på är a och o när man vill göra sig förstådd. En vill stå på scenen och en annan vill skriva, måla eller musicera. Att ta del av konsten både som publik och som aktiv utövare skapar ett slags kulturellt kapital som i bästa fall bär oss genom livet och ger oss nödvändiga färdigheter. Inom den frizon som konsten erbjuder kan var och en vara just det: fri, att uttrycka sig.

Konsten bygger och förmedlar identitet

I Finland erbjuds grundläggande konstundervisning. Det baserar sig på en förordning och är lagstadgat.⁴ Grundläggande konstundervisning är undervisning i olika konstarter som ordnas utanför skolan, i första hand för barn och unga. Undervisningen ger eleverna förmåga att uttrycka sig, samt färdigheter att söka sig till yrkesutbildning och högre utbildning inom konstarten i fråga. Konstarter inom den grundläggande konstundervisningen är arkitektur, bildkonst, slöjd och hantverk, musik, dans, mediekonst, ordkonst, cirkuskonst och teaterkonst.

Illustration Frisco Design/Anni Pöyhtäri, Raseborg 2019. (1) arkitektur, (2) bildkonst, (3) slöjd och hantverk, (4) musik, (5) dans, (6) mediekonst, (7) ordkonst, (8) cirkuskonst, (9) och teaterkonst.

⁴ Lagen om grundläggande konstundervisning: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980633#P6>

Konstbron fotograferad av Roland Öster, som vann Fototävlingen i Hangö 2019. Roland Östers finstämda bild knep första plats i årets fototävling vid Hanko Fotofestival. Temat för årets tävling var "Cityliv" och juryn motiverade sitt val med att bilden är sympatisk, konstnärlig, tekniskt lyckad och att den uppfyllde temat exakt.

Konsten bär på kollektiva betydelser och kan forma vår levnadsmiljö på olika sätt. Enligt undersökningar upplever finländare att konsten gör omgivningen både trevligare och tryggare.⁵ Genom offentliga konstansaffningar kan man ta fasta på identiteter i till exempel nybyggda bostadsområden, i offentliga fastigheter och i samband med infrastrukturprojekt. Genom deltagande konst och så kallad samfundskonst kan man främja samhörighetskänslan bland invånare i ett visst område eller en stadsdel.

Västnyländska kultursamfundet r.f. skapade inom Luckan Raseborgs barnkulturverksamhet ett konstprojekt vid Karis resecenter i samband med byggandet av den nya järnvägsbron 2018–2019. Måleriprojektet riktade sig speciellt till barn och unga, som fritt fick delta i projektet ”Konstbron” genom att måla egna konstverk på den tillfälliga gångbron i trä. Daghemsgrupper besökte bron för att måla och skolklasser kom till bron för att måla i samband med bildkonstlektioner i skolan. Utöver det målade många på fritiden och bron blev fylld av verk i olika storlekar och tekniker. Speciellt tydligt blev det att ungdomar använde ”Konstbron” för att uttrycka sina åsikter. Och samtidigt fick de som deltog en chans att visa upp sina konstnärliga talanger. Samarbetspartners inom projektet var bland annat Raseborgs stads gatusektor och NRC Group, Raseborgs stads ungdomstjänster och kulturtjänster, föreningen Plattform, Västnyländska Ungdomsringen och Unckan Store i Helsingfors samt K-Järn i Karis som sponsorerade färger för projektet.

Följande konstprojekt som Västnyländska kultursamfundet bedriver är anskaffningen av konstverk till det nya skolcentret i Svartå. Också detta projekt kommer att involvera barnen, som får delta i planeringen av deras dagis- och skolmiljö och vara med om att planera konstverkens utformning tillsammans med bildkonstnärerna. Projektet främjar konstens enproncentsprincip, där en procent av byggnadskostnaderna investeras i konst.

5 Suomen Taiteilijaseura tilasi TNS Gallup:ilta kyselytutkimuksen (2016) Kansalaisten käsitöksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja: <https://prosenttiperiaate.fi/tutkimus2016/>

Fotokollage från projektet ”Konstbron” 13.7.2018-31.9.2019 vid Karis resecenter, Raseborg.

I konstskolan får barnen skapa konst i mängder

Text & foton: **Kaisa Eriksson**

Hos den lilla föreningen Konstens vänner i Ingå satsar man på grundläggande konstundervisning för barn och unga i åldern 4–16. Verksamheten bygger på att glädjen att skapa är viktig att sprida även till barnen.

Konstens vänner i Ingå är en liten förening som grundades 2001 som stödförening till bildkonstskolan. Syftet med föreningen är att främja kulturliv och speciellt barnkonst i Ingå. I den här texten presenteras konstskolans och Konstens vänner verksamhet i Ingå under läsåret 2018–2019.

Grundläggande konstundervisning är konstutbildning som ordnas utanför skoltid på eftermiddagar och kvällar. Lilla konstskolan i Ingå har cirka 60 elever och fungerar under kommunens medborgarinstitut. Grundläggande konstundervisning är målinriktad och undervisningen följer direktiv som fastställs av utbildningsstyrelsen. Konstskolan har egen läroplan som är godkänd av bildningsnämnden.

Vi lärare i Ingås konstskola anser att det viktigaste är glädjen att skapa, att barnen får använda sin kreativitet och samla fina upplevelser genom konst. Bildkonst lär man sig bäst genom praktiken och olika tekniker och begrepp blir bekanta när man själv får testa dem i sitt eget arbete. Läraren hjälper personligen och ger tips under processen. Dessutom lär man sig mycket genom att följa andras arbete.

Undervisningen framskrider från nivå till nivå och de flesta av våra äldre elever har varit med redan flera år. Det är dock möjligt att börja sina studier när som helst mellan åldern 4–16. Meningen är att ge eleverna möjligheter att studera konst långsiktigt och utveckla ett livslångt förhållande till bildkonst. Undervisningsgrupperna bildas med beaktande av elevernas ålder och alla kurser är tvåspråkiga. Som skolans lärare jobbade läsåret 2018–2019 Kaisa Eriksson, Karin Björklund-Rissanen, Heidi Mangström och Maria Elander.

Nytt tema varje år

Konstskolan brukar ha varierande tema för varje år. Förra årets tema var bibliotek, berättelser och böcker. Tanken är att man varje år mångsidigt får jobba med olika material och tekniker. Undervisningen innehåller till exempel målning, teckning, skulptur, fotografering och film. I samband med årets tema testade vi förutom ovannämnda grundtekniker bland annat bokbindning, papperstillverkning och etsning.

Inspiration för temat hämtades från till exempel kända sagor och fantasiverk från olika böcker. I december fick bröderna Grimms berättelser ny form i skulpturer som tillverkades av pepparkaksdeg av de stora eleverna. På vårsidan skapade eleverna animerade versioner av kända sagor som Rapunsel och Tre små grisar. Alla grupper bekantade sig med kända konstverk inspirerade av Kalevala. En av grupperna funderade på olika känslor som Akseli Gallen-Kallelas målningar om Kalevala uttrycker.

Varje elev valde en av figurerna och målade en egen version av personens ansiktsuttryck. Under processen kombinerades abstrakt och figurativ konst. Elev-

Ilmatar av Osmo Kainulainen är skapad med torr nålsgravyr

Bokstöd av Tyyne Silvennoinen.

erna funderade också på hur färgval och sätt att måla kan yttra känslor. Med de yngre eleverna bekantade vi oss med Robert Ekmans målning om Ilmatar och myten om världens skapande. Barnen ritade egna versioner av Ilmatar och tryckte sina bilder med torr-nålsgravyr på egentillverkat papper. Det skapades också konstverk med collageteknik av viggan med sina sju ägg som enligt skapelsemyten blev solen, månen, vattnet, jorden, luften och stjärnorna.

En av uppgifterna var att designa en Exlibris, som är ett bokägarmärke vars histo-

ria härstammar från tiden då böckerna var mycket dyrbara. Exlibris klagör vem som äger boken och berättar oftast någonting om ägaren, till exempel om hens intressen, yrkesverksamhet eller hembygd. Exlibris har sin del i historien att förena bildkonst och böcker, och många kända konstnärer har gjort exlibris.

Eleverna designade sina exlibris till sig själva eller som present till någon bekant. Äldre elever tillverkade sina exlibris med grafisk teknik, så kallad etsning, där bilden ristats på kopparplåt som är skyddad med syrabeständiga ämnen. Syran biter på de blottade ställena där man har ritat. Tekniken kallas för djuptryck eftersom tryckfärgen stannar bara på fördjupningarna. Bilden trycks med hjälp av tryckpress. Bilderna lyckades bra även om ingen av eleverna hade jobbat med tekniken tidigare.

Evenemang, utställningar och utfärd

Konstskolan har under årens lopp deltagit i flera roliga projekt i samarbete med kommunen eller andra lokala aktörer. På hösten 2018 ordnade Ingå kommun sagomaskerad i biblioteket och konstskolan var med för att skapa rätt stämning i utrymmena. Eleverna var med om att dekorera sagotält som skapades i andan från Tusen och en natt. Vi tillverkade lyktor och mattor som målades med färg som reagerar med uv-ljus för att skapa magiskt lyster inne i tältet. Dessutom

vävdas flygande mattor med pappersremsor som barnen hade skrivit sina egna hemligheter på. På väggarna hängdes teckningar där man kunde finna gömda drakar, älvor, tomtar och många andra sagovarelser genom att titta på bilderna genom färgade plastfilmer.

På våren brukar vi ha många fina konstverk att visa och det är viktigt att barnen får sina arbeten utställda. Varje år ordnas vårutställning i biblioteket som presenterar en del av årets skörd. Den här gången kunde man se målningar, skulpturer och grafiska blad inom årets tema. Bland de utställda verken fanns till exempel bokstöd som eleverna hade formgivit i lera. Uppgiften var att skapa stöd som var både funktionellt och visuellt intressanta. De äldsta eleverna designade sina bokstöd för att passa i bibliotekets klassifikationssystem.

En del av konstskolans årliga program är en utflykt. Syftet med utfärden är ett göra olika museer bekanta, inspirera barn och unga att besöka dem, och naturligtvis erbjuda möjligheten att se olika konstverk och vårt gemensamma kulturarv. På våren 2019 åkte vi till Esbo och utställningscentret Weegee. Med hjälp av föreningen Konstens vänner kunde vi bjuda på en gratis utflykt med busstransport för alla intresserade barnfamiljer. I Weegee besökte vi konstmuseet Emma där guiden berättade om aktuella utställningar, och i verkstad fick vi själva skapa improviserade animationer i små grupper. Familjens minsta kunde leka i leksaksmuseet Hevosenenkä.

Konstläger och parkprojekt

Konstens vänner i Ingå har under åren organiserat olika evenemang såsom Konstens natt och barnkulturdag. Alla händelser har varit gratis och ämnade för hela familjen med olika sorters program såsom musik, cirkus, teater och verkstäder. De senaste åren har föreningen varit med i parkprojektet Oasen, där en liten park har förverkligats på gräsplanen utanför galleri Karaija.

Våren 2019 ordnades öppen verkstadsdag där konstskolans lärare fungerade som ledare i två olika verkstäder.

Parkprojektet.

Skrotskulpturer lagades under konstläger. Övre konstverket av Juhani Martikainen och lägre Ella Reijonen.

Stora och små lagade tillsammans cementplattor med mosaikdekorationer för gången genom parken. Barnen hade påbörjat projektet redan ett år tidigare, och skapade fina plattor för parken under konstlägret 2018. I en lerverkstad skapade man insekter som nu kryper på träden i parken. Planen är att skapa mer konst i framtiden för att glädja alla Ingåbor och turister.

Konstens vänner har också ordnat konstläger för barn i närmare 20 år. Varje år efter skolornas avslutning organiseras två läger som bjuder barn på en kreativ start på sommarlovet. Finansieringen för lägren har under de senaste åren kommit från Ingå sparbanksstiftelse. År 2019 var lägerlärarna Kaisa Eriksson och Karolina Grop.

Temat för 2019 var skulpturer, och tanken var att börja från en tredimensionell yta och röra sig från skulpturer mot konstverk som förhåller sig till rummet. Vi inledde lägret med att skapa reliefer. Ordet relief låter främmande och fint, men det är egentligen en ganska vardaglig konstform. Vi har alla burit små reliefer, i form av mynt, i våra fickor.

Ljusskulpturer skapades till sagomaskerad. Konstverk av Erika Leppävuori, Ronja Leinonen, Leah Plextra, Elina Kawecki och Frida Ray.

Kaisa Eriksson

är bildkonstlärare och bildkonstnär med examen i bildkonstpedagogik från Konstindustriella högskolan och konstgrafik från Bildkonstakademin. Kaisa har jobbat hela sin karriär med grundläggande konstundervisning och har varit ansvarig lärare för Ingå bildkonstskola i cirka tio år.

Vi började projektet med att titta på olika sorters mynt och gick igenom processen hur ett mynt görs från idé till färdig skapelse. Varje elev designade sitt eget mynt som sedan formades med lera. Storleken på mynten var 20 cm, såsom i de designtävlingar där förslag till nya mynt söks. När lerversionen var färdig gjöt vi mynt i gips och till sist målades gipsreliefer med metallfärger.

Andra lägerdagen skapade vi skulpturer av skrot. Återvinningsstationen hade vänligen donerat oss material: tråklössar i olika former, metallskrot och liknande. Stommen för skulpturen byggdes med träbitar och därpå kunde man fortsätta med detaljer från olika material. Äldre barn skruvade själva loss delar från söndriga apparater. Som inspiration tittade vi på Jaakko Tornbergs skrotskulpturer. Enligt feedbacken tyckte barnen mest om den här uppgiften, och många jättefina skulpturer skapades.

Sista dagen koncentrerade vi oss på installationskonst samt platsspecifik konst och försökte förstå de här svåra begreppen genom att bygga konstverk i närmiljön. En installation kan bestå av en mängd olika material, och tanken är att genom en konstinstitution aktivera ett utrymme på nytt sätt. Vi jobbade både inomhus och utomhus. Barnen skapade till exempel små tredimensionella figurer som sedan gick på

äventyr i hembygdmuseet Gammelgården. Böjbara figurer kunde ställas i olika ställningar runt museigården, och det viktiga var att fundera på skulpturens förhållande till platsen. Inomhus förändrade vi konstskolans rum genom att använda overheadprojektorer.

Konstskolan har därmed mycket verksamhet och vill fortsätta utvecklas. Konstskolans lärare önskar nya elever varmt välkomna till bildkonstskolans verksamhet. Konstens vänner hoppas att konstintresserade barn och unga som inte har möjlighet att delta i veckovis undervisning kommer med på våra utflykter, läger eller verkstäder. Vuxna får gärna delat i Konstens vänners verksamhet. Vi ser framemot många fina upplevelser genom bildkonst tillsammans!

Rock Donna jobbar för jämställdhet inom musik

Text & foton: **Amanda Henriksson**

Kan du nämna en kvinnlig gitarrist vid namn? En trummis? En basist? Lyckades du? Grattis! Om inte, är du inte ensam.

Musikbranschen – och sättet på vilket man talar om den – har varit mansdominerad så länge att den som inte är insatt knappast reagerar ifall nittio procent av artisterna på en festival är män eller ifall en musikhistoriebok inte nämner en enda kvinna. Men kvinnliga musiker finns och har funnits i alla tider. Än idag bemöts de ändå ofta av fördomar.

Barn behöver förebilder. De behöver se olika sorters vuxna verka inom olika områden. Det ger dem frihet att våga pröva på olika saker för att hitta något

Under lägren får deltagarna ta del av olika verkstäder såsom musikteknologi, ukulele eller perkussion. Foto: Jasmine Laine

Amanda Henriksson

är sekreterare i Rock Donnas styrelse och musikpedagog med examen från Sibelius-Akademien. Hon bor i Esbo och jobbar som körledare, musiklekskollektör, pianist, sångare och låtskrivare. Hon är frontfigur i folkpopbandet Mandys Nyckel.

som passar och intresserar dem. Om ett barn som identifierar sig som flicka aldrig ser en vuxen kvinna spela trummor är det möjligt att hon aldrig tänker tanken "Jag kan bli trummis om jag vill". Kvinnliga trummisar ingår inte i hennes världsbild. Det är väldigt svårt att ensam bryta mot rådande normer, men med stödet av en grupp går det enklare.

Därför finns Rock Donna. Vi vill rubba normer. Vi vill erbjuda flickor, kvinnor och transpersoner en trygg plattform där de kan utforska musik utan att omvärldens förväntningar håller dem tillbaka. Positiva upplevelser inom musik kan ge självsäkerhet också på andra områden, vilket vi sett i vår verksamhet och hört våra deltagare berätta.

Hur det hela började

Grunden till Rock Donna lades år 2014 då Sofia Fri-Xavier och Vicky O'Neon under evenemanget Musik & Talang hörde en presentation om Popkollo, en svensk organisation som ar-

rangerar musikläger, bandskolor och annan musikverksamhet för flickor och transpersoner.

Tänk om Sofia och Vicky själva hade fått vara med om bandläger som unga! Det lät härligt. Musikervännerna blev inspirerade och tyckte att det behövdes en dylik organisation i Svenskfinland. Rock Donna startades som ett projekt inom DUNK (De Ungas Musikförbund i Svenskfinland) och Miira Holländer anlätades som producent. Inom kort blev Rock Donna en självständig förening.

Vad gör Rock Donna?

Genom att arrangera läger, musikundervisning och evenemang jobbar Rock Donna på lång sikt för att bidra till en jämställd musikbransch genom att involvera fler kvinnor och transpersoner inom branschens olika områden. Föreningens långsiktiga mål är en musikbransch där alla inom branschen möts och behandlas lika oberoende av kön. Detta innebär dock inte att verksamheten

Sommarläger för ungdomar 2019. När man skriver egna låtar kan ingen säga vad som är rätt och fel – bandet bestämmer själv.

endast riktar sig till personer med professionella ambitioner inom musiken, utan musik kan också vara en hobby för deltagarna.

Föreningen strävar efter att erbjuda deltagarna trygga, kreativa och inspirerande musikupplevelser där deltagaren utvecklar sin identitet som individ och musiker tillsammans med andra som delar samma intresse. Rock Donnans verksamhet erbjuder deltagaren en bred introduktion till musikens värld med instrumentverkstäder, ljudteknik, bandövningar, låtskrivning, studioinspelningar med mera. Utöver musikundervisningen spelar även teman som självkänsla och jämställdhet en viktig roll inom Rock Donnans verksamhet.

Rock Donna idag

Under sina fem verksamma år har Rock Donna hunnit med mycket och vuxit som förening. Fonder och stiftelser har sett potential i verksamheten och understött den. År 2019 hade Rock Donna tjugofem olika evenemang i Västnyland, Östnyland, huvudstadsregionen och Österbotten. Sofia Fri-Xavier har tagit över som producent för föreningen. Instrument- och bandlärarna i Rock Donnans verksamhet är professionella kvinnliga musiker och musikpedagoger.

Under året som gått har Västnyland varit speciellt viktigt för Rock Donna. Vi har inte bara arrangerat läger, workshoppar och bandklubbar i Västnyland, utan även föreningens kontor, och därmed bas, ligger numera i Ekenäs. Producenten Sofia Fri-Xavier har flyttat tillbaka till sin hemstad Ekenäs efter många år utomlands och i Helsingfors, och sköter nu föreningens administration därifrån. Rock Donna arrangerar verksamhet för olika åldersgrupper i olika delar av Svenskfinland. Nedan presenteras en del av verksamheten med fokus på Västnyland och barn och ungdomar.

Bandlägren inspirerar och förenar

Rock Donnans bandläger ordnades i flera år på Lärkkulla i Karis. Lärkkulla var ett lämpligt ställe för musikläger med sina fungerande bandutrymmen, sin inspelningsstudio och det hemtrevliga vardagsrummet i övernattningshuset. Sedan år 2017 har lägren hållits på Villa Christine i Tenala. På Villa Christine har vi fått njuta av charmig stämning, personliga bandutrymmen och god ekologisk mat. Ofta har lägrets slutkonsert hållits på den soliga bakgården.

År 2019 ordnades två läger på Villa Christine: ett sommarläger 10–15 juni för ungdomar i åldern 13–19 år och ett höstlovsläger 17–20 oktober för barn i åk 4–6.

Under ett Rock Donna-läger får deltagarna pröva på olika instrument, såsom piano, gitarr, bas, trummor och sång, välja ett som de vill förkovra sig i under lägret och spela i band. Banden hittar på ett namn åt sig och skriver sedan egna låtar. Det fina med att skriva egna låtar är att ingen kan säga vad som är rätt och fel – bandet bestämmer själv. Det gör gott för självförtroendet att få skapa något eget, att spela musik som en själv gillar och sjunga texter en själv skrivit.

Deltagarna övar sig också i att spela färdiga coverlåtar. Förutom att spela i band är lägerdeltagarna med om olika verkstäder i till exempel musikteknologi, ukulele eller perkussion. Under kvällarna blir det ofta en avslappnad stämning och dagen går igenom tillsammans. Vad var kul, vad lärde jag mig? Vad var utmanande? Ibland blir det även brädspele, film eller bastubad om kvällarna. Lägre avslutas med en konsert där familjer och bekanta får ta del av vad deltagarna lärt sig under lägret.

Olika alternativ året runt

Ett bandveckoslut är en komprimerad och förenklad version av ett läger och ordnas på en lokal nivå utan övernattnig för att undvika logistikostnader för

Under lägren ordnas en instrumentkarusell där deltagarna får pröva på bas, trummor, piano, gitarr och sång.

Fender Scandinavia sponsorerar föreningen med högklassig musikutrustning.

deltagare. Bandveckosluten ordnas i samarbete med lokala skolor, föreningar och ungdomsgårdar.

I Raseborg fungerar också en bandklubb. Bandklubben erbjuds för alla åldrar där det spelas främst coverlåtar – låtvalen och nivån anpassas enligt deltagarna. Rock Donna startade sina bandklubbar då lägerdeltagare ville fortsätta spela tillsammans året runt.

Föreningen utbildar hjälpledare för verksamheten som riktar sig till barn (upp till åk 6). Personer som är över 15 år gamla och har varit deltagare på minst ett Rock Donna-läger kan gå Rock Donnas hjälpledarutbildning. Utbildningen är obligatorisk för att få jobba som hjälpledare inom föreningen.

På övernattningsläger hjälper hjälpledarna i första hand den lägeransvariga med fritidsprogrammet. På läger utan övernattningsläger då det inte finns lika mycket fritid får hjälpledarna också vara med och undervisa i musik tillsammans med bandleadarna. Hjälpledare planerar varken lägerprogram eller undervisning, utan jobbet fokuseras till lägret.

Föreningens praktikantprogram riktar sig till personer över 19 år som har ett professionellt intresse för att utveckla sina ledarkunskaper inom musik och kulturproduktion. Praktikanter kan jobba inom verksamheten för alla åldrar. Innan evenemanget deltar praktikanten i en personligen skraddarsydd minikurs med en ledare, tar del av föreningens ledarguide och får vara med och planera undervisningen med de andra ledarna innan evenemanget. Under lägret har

praktikanten mindre ansvar än bandleadare och lägeransvariga men jobbar mer självständigt än hjälpledare.

Övrig verksamhet

Wilda Women är föreningens nyaste verksamhet och utgör ett nätverk som erbjuder samarbeten och arbetsrum åt kvinnor inom olika konstformer. Verksamheten sker i föreningens kontor i Ekenäs där det regelbundet ordnas Women's Wednesday som innebär öppet arbetsrum för kvinnor. Under juli 2020 kommer Wilda Women att ordna konserter med olika kvinnliga musiker i föreningens trädgård i Ekenäs.

Rock Donna House Band består av Rock Donnans bandleadare samt gästande inhemska och internationella musiker. Bandet spelar på olika evenemang i Finland i marknadsföringssyfte för föreningen. Bandet uppträder med coverspelningar och jam nights och går även att boka för privata evenemang. Bandet har uppträtt på bland annat Musik & Talang, Hangö Teaterträff och Kulturkarnevalen.

Föreningen ordnar inspirationsträffar för att samla deltagare till inspirerande samlingar utanför undervisningen. Träffarna är också en informationspunkt där föreningen personligen kan uppdatera deltagare med aktuella ärenden och deltagare kan ta upp idéer och tankar kring föreningens utveckling.

Kvinnliga musiker finns överallt

Rock Donna finns till för den som behöver uppmuntran för att våga ta plats, den som söker sig själv och behöver en trygg grupp att pröva

Bandet Moss Ladies som bildades under sommarlägret 2019.

sig fram i, eller den som gillar musik och vill hitta andra likasinnade.

För att återgå till frågan som ställdes i början: Om du hör till dem som inte känner till så många kvinnliga musiker än, är det inte för sent att ta reda på och vara med om att förnya samhällets förhållningssätt till kvinnliga musiker. Ta till exempel gitarristen och gospelsångaren Sister Rosetta Tharpe. Hon spelade rock'n'roll långt före Elvis, Chuck Berry och Jimi Hendrix – dessa tog nämligen inspiration från henne. Sister Rosetta Tharpe kallas "The Godmother of Rock'n'Roll".

Låt dig inspireras.

Bandet The Gen Z's från sommarlägret 2019.

Här några fler musiker att bekanta sig med:

Trummisar: Sheila E, Mona Tavakoli, Cindy Blackman, Queen Cora Coleman, Nikki Glaspie, Venzella Joy.

Pianister/keyboardister: Regina Spektor, Imogen Heap, Geri Allen, Tori Amos, Alicia Keys, Diana Krall, Melissa Reese, Skylar Thomas, Hiromi Uehara.

Basister: Carol Kaye, Tal Wilkenfeld, Meshell Ndegeocello, Nik West, Esperanza Spalding, Alissia, Tina Weymouth, Kim Deal, Melissa Auf Der Maur, Rhonda Smith.

Gitarrister: Sister Rosetta Tharpe, St. Vincent, Brittany Howard, Francesca Simone, Orianthi, Erja Lyytinen, Lianne La Havas, Joni Mitchell, Bonnie Raitt, Nancy Wilson (Heart), Kaki King, Jennifer Batten, Mary Ford, Joan Jett, Lita Ford, Kelley Deal, Donita Sparks, Carrie Brownstein, Lari Basilio.

Sångare: Lorde, Janelle Monáe, Seinabo Sey, Silvana Imam, Cleo, Jill Scott, Lauren Hill.

Barnen i trollskogen förtrollade sin publik

Text & foton: **Jenny Paajes**

När en ny barnmusikalgrupp skulle ta form i Kyrkslätt kunde knappast någon förutspå hur stort intresse för drama det fanns bland ortens svenskspråkiga barn, inte heller hur bra dessa barn skulle visa sig vara på scenen i den första barnmusikalen på evigheter i Kyrkslätt – på svenska.

Barnkultur är ingen struntsak att ta lätt på, utan en mycket allvarlig lek när den är som bäst. Lika mycket arbete och lika mycket engagemang ligger bakom en barnpjäs som en dito för vuxna. Musikalen *Pytte Liten i Trollskogen* är en musikal uttryckligen för barn och med barn. Så står det skrivet i programbladet.

Lite är den nog gjord för vuxna också. För i den fullsatta teatersalongen i Masalan nuorisoteatteri består över hälften av publiken av just vuxna som skratrar, njuter och lever sig in lika gott som den yngre publiken.

Och vad får vi då se?

Pytte Liten i Trollskogen kan definieras som en minimusikal på ungefär fyrtio minuter där handlingen förs framåt med hjälp av sång och dans. Manuset samt de flesta av sångerna är skrivna av Katarina Gren och Birger Nilsson. Barngruppen bakom musikalen har tagit form genom ett samarbete mellan medborgarinstitutet och Luckan Kyrkslätt.

Publiken får följa med till trollskogen där vi träffar Pytte Liten från Pytteliten-planeten som landar i trollskogen med sin raket. Han blir mobbad av trol-len eftersom han inte har någon svans.

”Stick härifrån, annars gör vi pyttepanna av dig”, uppmanar de uppstudsiga trollen Pytte, varpå han beger sig ut på en vandring i skogen för att hitta någon som kan hjälpa honom att reparera raketten.

Det visar sig mycket snart att skogen kryllar av spännande varelser, såsom häxor, drakar, lyktgubbar och ugglor, ja till och med en läkare! Eftersom Pytte är en mycket snäll gosse som dessutom har fiffiga och användbara förnöden-

Ensamblen i Pytte Liten i Trollskogen består av femton duktiga skådespelare och sångare fr.v. Linn Belfrage, Isabella Joutsenlahti, Sofia Korander, Alexandra Hellenius, Maximilian Rahikka, Stella Strandberg (lite skymd), Erin Belfrage, Emma Pelli, Hampus Koskelo, Filippa Johansson, Malou Nordling, Ida Annusver, Mirella Östman, Anniina Kaila och Ida Lintukangas.

heter i sin ryggsäck får han snart många vänner bland skogens små kryp. Hans nya vänner ser i sin tur till att fixa hans raket så han kan åka hem igen. Men när det sedan kommer till kritan har Pytte ingen lust att åka hem från denna skojiga plats, så han stannar en stund till – till alla hans nya vänners stora glädje.

Pytte Liten i trollskogen är en historia om olikhet och hjälpsamhet. Den handlar om att våga för att vinna. Och teatergruppen, som för övrigt ännu saknar ett slagkraftigt namn, gör det med den äran.

Julgranar och kottar

Till att börja med måste dekoren få ett omnämmande. Det verkar som om varje deltagares familj grävt fram sin gröna plastjulgran för att skapa en trovärdig skog på scenen, vilket i sanning lyckats. Därtill har man grävt fram stubbar, kottar, bänkar, mattor, gröna tyger, en kittel för trollopspan och så gosedjur i form av igelkottar, kaniner, ekorrar och björnar. Grodor, ormar och låtsasmorötter som hamnar i kitteln skapar också förtjusning bland barnskaran i publiken.

När pjäsen väl börjar och Pytte, spelad av Hampus Koskelo, kommer in på scenen med sin blinkande raket är det inte bara barnen som är hänförda. Raketen är mycket skickligt gjord, liksom den ambulans som senare ska köras in av läkaren, spelad av Filippa Johansson.

Att alla detaljer sitter som de ska gör att de duktiga skådespelarprestationerna också kommer till sin rätt och tillsammans bildar en storsint helhet. Även koreografin har gruppen hunnit satsa på, inte minst i den humoristiska låten om häxan Tilda Bäck, då Häxan (Ida Annusver) med sin humoristiskt stora rumpa och lillhäxan (Anniina Kaila) flyger omkring med sina kvastar i salongen.

Vacker sång

Att barnen i gruppen är sångstarka är viktigt för den här produktionen. Många vackra solon sjungs, bland annat av flickan i skogen, Knyttet, spelad av Stella Strandberg. Även Linn Belfrage, Emma Pelli och Alexandra Hellenius strålar i låten Sov sött lilla trollbarn. Edvard Griegs Trolledans, här med text av Nilsson, är medryckande och sjungs uttrycksfullt och med höga röster av barnen liksom även Vi ska koka trollesoppa. Barnen ackompanjeras förtjänstfullt av musikinstitutets pianist Titta Kajala och på gitarr av Helena Björk.

Björk som här debuterar som regissör har förutom god hand med barnen, och får dem att ge sitt allt i sångnumren, även ett öga för scenkonsten, vad gäller allt från att tala tydligt och se på publiken till att inte tala skriftspråk och att ta scenen i sin besittning. Även känslor och humor har Björk lyckats gräva fram

Jenny Paajes

är verksamhetsledare för Kyrkslättnejdens ungdomsförbund vars syfte bland annat är att arbeta för bättre fritidssysselsättning för barn på svenska.

Sofia Korander och Stella Strandberg går båda i Winellska skolan och är med i Luckans och MBI:s musikalprojekt. Foto: Marika Alkula

hos barnen, som verkligen tar ut svängarna. De riktigt njuter av att få spexa på scenen, vara fräcka, roliga, rädda och ensamma, men också glada och spralliga.

Synd är att uppsättningen endast visades i två föreställningar. Fler hade nog haft glädje av att se Pytte Liten i Trollskogen. Trösterikt är dock att teatergruppen kan få en fortsättning våren 2020 och de femton platserna är redan bokade. Uppenbart är att det finns intresse för drama bland barnen i Kyrkslätt och så länge som det finns en duktig ledare för grupper av den här typen finns det möjlighet att också satsa på scenkonst på svenska i Kyrkslätt.

Kulturevenemang ger inspiration för livet

Text & foton: **Roger Liljestrand**

Att ordna konserter och kulturupplevelser för barn kräver en hel del, men är också både viktigt och berikande. Målet är att inspirera och ge barnen mod att själva en dag uppträda.

Musik och slaginstrument har varit min stora passion ända sedan barnsben. Musik och att ordna musikevenemang i regionen har varit mitt jobb största delen av livet, men trots det tog det många år innan jag förstod att barnprogram med trollkonstnärer var något för hela familjen.

Som kulturprocent märkte jag att barnkulturen på de finlandssvenska scenerna var enormt efterfrågad sommartid, samtidigt som det fanns endast ett fåtal personer som uppträdde med barnprogram.

Den kanske mest aktiva var Muminfamiljen med Benny Törnroos. Törnroos är kanske den artist som uppträtt längst, och gjort Mumin känd i alla landsdelar av Finland. Även i Västnyland har Benny Törnroos och Muminfamiljen uppträtt tiotals gånger. Nu på senare år har den finländska marknaden vuxit enormt. Om att uppträda har Benny många gånger sagt ”Musik, trolleri, teater, aktiviteter av olika slag, upplevelser, överraskningar och framförallt en dag där barnet står i centrum och föräldrarna får vara med, då är det även skojigt att uppträda”.

Följande kända barnartister efter Mumin blev Sås & Kopp. De slog igenom med ”Kottar i Karburatorn”. Något år senare blev det fart på alla barnevenemang då även Arne Alligator och Djungeltrumman på kort tid tog barnen med storm.

Dessa artister kom även till Västnyland, och många av dem som i dag är i 30-årsåldern har vuxit upp med dessa artister. För mig var det viktigt att de uppträdde även i mina hemtrakter.

Barnkultur är ett mycket brett område. Det kan handla om både musik och lek, teater och konst. Utöver det finns det ännu en form av artisteri, nämligen trollkonstnärerna.

De uppträdande trollkonstnärerna är lika få som barnartisterna som spelar och sjunger. Trollkonstnärerna är oftast spridda i regionerna och har långa resor

Arne Alligator samt Benny Törnroos och Mumin är favoriter.

till platserna där de uppträder. I Raseborg har vi tur då trollkonstnären Franky B Magic kommer från Raseborg och trollkonstnären Dani Nyberg är hemma från Hangö.

Mycket att tänka på vid arrangemangen

År 2014 belönade Svenska Folkskolans Vänner mig med Hagfors-medaljen samt en prissumma, bland annat för satsningen på barnfamiljer. Det kändes bra då det ändå krävs ganska mycket att ordna program för barn. Men hur går man tillväga för att göra en lyckad konsert?

En stor del av de som vill boka en konsert eller ett evenemang vaknar mycket sent för att komma igång med planeringen. På 80-talet ordnade många föreningar festligheter på sommaren, och ringde kanske en månad före aktuellt datum. Då var svaren från programbyrån oftast att ni är sex-åtta månader för sent ute. Det fanns två möjligheter, att slopa barntillställningen eller ta de barnartister som var lediga. De bästa går alltid först och kostar mest. Med åren har föreningar ändå lärt sig att vara ute i god tid.

Då man ordnar en barnkonsert är det av stor vikt att tänka på en hel del, både som privatperson eller förening som arrangerar eller beställer evenemanget, och slutligen som professionell arrangör, till exempel en artist- och musikförmedlare.

Den första frågan är förstås vad det finns för andra evenemang i trakten? Sedan uppstår flera frågor. När i veckan ska evenemanget ordnas? Hur stor plats behövs och hur stor publik ska få plats? Sommartid utomhus är det inga problem, men vintertid inne är det en viktig fråga.

I dagens läge bör artisterna också vara tvåspråkiga. Dessutom måste man alltid ta i beaktande att bidrag kanske borde sökas för att inte biljettpriset blir så högt att en familj inte har råd att komma till konserten.

Talko och understöd hjälper

Marknadsföringen bör givetvis skötas på rätt sätt. Ingen synlighet betyder inga besökare. Man måste göra upp en budget med utgifter och inkomster och titta vad tillställningen kan och borde ge under strecket. I detta skede är det mycket viktigt att vara noggrann.

Själva artisternas arvode, teknik, scenutrustning, marknadsföring, bekvämligheter för publiken, resekostnader, polislov, avgifter för att få spela musik och mycket mer måste beaktas. Inkomsterna handlar enbart om hur många som köper biljett och hur mycket stöd man kan få från stiftelser, fonder och kom-

Ekenäs museigård och nedan Svartå Slott med Arne Alligator.

muner. Övriga försäljningsintäkter kan också hjälpa. Budgeten handlar ofta om tusentals euro.

Efter att man har en realistisk uppskattning av detta och antalet förväntade besökare kan man sätta priset på biljetterna.

Förr var talkoandan bättre än i dagens läge. Det är svårt att säga vad det beror på, men människan har blivit betydligt bekvämare och vill ha mer för att göra mindre. Det skulle inte finnas många föreningar som skulle överleva om de inte kunde söka medel från stiftelser och fonder samt kommuner.

Den mest generösa fonden är Svenska Kulturfonden som delar ut bidrag i första hand för att hjälpa finlandssvenska föreningar. Det finns föreningsmänniskor som tror att allt är frid och fröjd efter att man beviljats bidrag. Så är det inte. Bidraget skall redovisas noggrant, annars måste föreningen betala tillbaka stödet.

Barnvagnar utanför Ramsholmen då Benny & Mumin uppträdde för en fullsatt sal.

Mer samarbete behövs

I dag finns det en massa barnevenemang i Västnyland, men det vore bra om det skulle finnas en person som kunde koordinera och informera och när det ordnas evenemang exempelvis i Pojo och samtidigt i Ekenäs och Karis. Alla borde använda de hjälpmedel som finns, såsom evenemangskalendern Evenemax. Kommunerna borde också förbättra sin information.

Koordineringen är av stor vikt. Raseborgs Kulturförening r.f. arbetar mest med inriktningen på barn och på generationen äldre. Sedan har man i staden en instans som går under namnet Centrumföreningen i Ekenäs, vars syfte är att

Roger Liljestrand

är född 1949 i Ekenäs och utbildad eltekniker, men har fungerat som musiker och kulturproducent största delen av livet.

få folk från andra orter att delta bland annat i det berömda sommartorget. Centrumföreningen och Raseborgs Kulturförening ordnar ibland barnkultur med samma artister utan att man vet om varandras planer, sådant är en stor brist.

Trots att barnkulturen i dag är stark och fungerar bra i regionen skulle det även annars behövas mer samarbete mellan exempelvis kommunerna och den privata sektorn och föreningarna.

Barnkultur ger inspiration

Som avslutning kan sägas hur viktig barnkulturen är. De barn som i tidig ålder sitter i publiken och ser vad som händer och sker på scenen kanske själva en dag står på samma scen och pratar till publiken med stor inlevelse och vana.

Det handlar om att bli inspirerad och få scenvana, eller vana att uppträda och framföra något. Att lära sig sådant börjar i de yngre åren då föräldrarna tar med dem med på barnkonserter och kulturupplevelser.

Man kan jämföra det med hur barn som läser böcker ofta får ett större ordförråd. De som ser på teater och annan kultur och underhållning är ju oftast modigare, inte blyga för att berätta. Barnkultur kan både underhålla och hjälpa barnen att hitta mod och sin egen väg. Det som jag lärt mig under alla dessa år har varit mycket berikande och arbetet har präglats av en positiv attityd.

Barnkultur som når ut över gränserna

Text & foton: **Barbro Fri**

För tio år sedan inledde Children Crossing Cultures sin verksamhet för att överbygga gränser både geografiskt och inom kulturfältet. Sedan dess har föreningen gjort stora insatser för barnkulturen både hemma i Finland och ute i världen.

Sedan år 2009 har föreningen Children Crossing Cultures rf målmedvetet arbetat med konst och kreativitet för barn och unga. Målet har ända sedan starten varit att erbjuda konstupplevelser och utöka möjligheterna för barn att uttrycka sig, både i Finland och internationellt. I Finland finns det i dag många möjligheter för barn att ta del av kultur, men vi som ligger bakom föreningen såg att det inte alltid finns utrymme för ett fritt eller vildare skapande där man kan överskrida konstområdenas gränser. Det var det vi ville införa, i synnerhet som barn i dag ägnar så mycket tid på sina skärmar och telefoner, på bekostnad av naturlig lek och fritt skapande.

I många andra länder finns dessutom inte ekonomiska möjligheter eller intresse att se till att barn kan ta del av konst och kultur. Vi har med oro sett hur rasismen fått fäste i delar av Finland och vet att det finns grundskolor

Målningen är gjord av Josefine Fri då hon var 6 år gammal år 2002.

och daghem där det inte finns ett enda barn från en annan kultur. Då vi rest mycket och upplevt mångfald tyckte vi att det var viktigt att kunna ge barn upplevelser av olika kulturer. I dagens värld behöver barnen i Finland bekanta sig med mångfalden eftersom vårt land länge har haft ett utpräglat homogent samhälle. Här blev målet att skapa möten och utbyten mellan barn och unga med bakgrund i

olika kulturer. Genom dessa utbyten kan barn och unga vidga kunskapen om världen, förstå sig själv bättre och skapa nyfikenhet för det som är annorlunda.

Detta minskar rasismen och ökar förståelsen för andra kulturer och levnadsförhållanden. I längden resulterar det i ett bättre samhälle där det finns utrymme för alla.

Bred kulturbas från starten

Children Crossing Cultures rf har verkat sedan 2009 och registrerades som en förening år 2012. Den startades av Barbro Fri och hennes dotter Zusan Söderström och utgjorde en fortsättning på ”Barnens Kultur dagar i Ekenäs”, som Barbro Fri startade år 1996. Zusan engagerade sig redan i den verksamheten och senare kom även Barbros andra döttrar Sofia Fri-Xavier, musiker, som varit med och startat Rock Donna och Josefine Fri som är skådespelare, med. Zusan är clown och dockskådespelare och startade upp Lilla Luckans barnkulturverksamhet i Helsingfors.

Barbro är artisan och smyckesartist. Båda har arbetet som kulturproducenter bland annat inom EU-projektet Produforum. Alla fyra har under många år jobbat i föreningens verksamhet som verkstadsledare inom sina egna konstområden.

År 2014 fick Barbro Fri Nyländska kulturfondens pris för sitt arbete inom barnkulturen, och för att med Children Crossing Cultures rf på ett framgångsrikt sätt ha infört mångkulturella inslag i daghem och skolor.

Flaggorna symboliserar alla länder föreningen haft verksamhet i.

Målningarna på gul bakgrund är utförda av elever på Grönland, målning av hjärta av en elev på Island, båda från september i år.

Mångkulturellt i daghem och skola

Sedan 2010 har föreningen gjort mångkulturella besök i skolor, daghem och även på vårdenheter. Dessa besök blev så populära att det under flera perioder blev den huvudsakliga sysslan för några av föreningens medlemmar. Skolor och daghem i Helsingfors, Kyrkslätt, Esbo, Hangö, Pargas, Sibbo och Raseborg har fått besök av mångkulturella program såsom Sydamerikanska rytmer och Recycle Art samt Afrikanska danser och Karibiskt måleri.

I programmen deltog ledare från Dominica, Kongo och Sierra Leone. För många barn har det varit första gången de träffat en person från Afrika eller Karibien. Det har varit mycket tillfredsställande att se hur dessa besök har minskat deras rädsla för människor från andra kulturer. Även lärare och föräldrar har upplevt besöken som upplysande och givande.

I dessa besök har uppskattningsvis 1 600 barn deltagit genom åren.

Café Wilda - ett vardagsrum för global kultur

Det mångkulturella caféet Wilda i Ekenäs med café, öppet vardagsrum och internationella konst- och kulturevenemang öppnades 2013. Här jobbade alla inom familjen Fri under olika perioder tillsammans med många frivilliga. Det

skapades möten och gemenskap mellan olika kulturer, åldersgrupper och konstområden samt möjligheter för alla att hitta sina egna konstnärliga kanaler.

Utställningar med välkända finländska konstnärer och inbjudna konstnärer från Afrika, Sydamerika och Karibien har arrangerats, och musikkvällar med internationella musiker har varit ett återkommande inslag. Dessutom har öppna arbetsrum för kvinnor och öppet vardagsrum för alla arrangerats.

I konst-, dans, teater- och musikverkstäder för i första hand barn, men också för alla åldersgrupper, har uppskattningsvis långt över 1 000 personer deltagit under åren. De har fått skapa luffarslöjd, drömfångare, smycken, textilkonst, masker, skrotskulpturer, dans, teater, lekar på engelska, Recycle art, papperskonst, kreativt broderi, vindspel, målningar, collage och mycket mera.

Musikverkstad i Rock Donna-rummet på Wilda sommaren 2019.

Föreningen deltog 2015 i World Village Festival i Helsingfors med bland annat konstverkstäder för barn.

Målarbilden är från Stallörsparken där föreningen arrangerade en drop in-väggmålningensverkstad.

Sharing Stories förklarar världen

Sharing Stories är föreningens internationella projekt som pågått från år 2010. Det består av kulturutbyten mellan barn i olika delar av världen. Barn i Finland får skriva brev till barn i andra länder. De får också information om barnens situation i landet

Barbro Fri

är mångkonstnär, kulturproducent, lärare i kreativitet samt sjuksköterska.

dit föreningen är på väg till på nästa resa. I det främmande landet berättar vi sedan om Finland, visar bilder av skolan vi besökt i Finland och berättar hur barn har det här. Barnen får breven och svarar på dem.

Dessutom får de alltid delta i en konstverkstad. Beroende på den konstnärliga ledarens konstområde kan det vara dans, musik, teater, hantverk eller bild. Tillbaka i Finland besöker vi den första skolan, visar bilder och eleverna får svarsbrev. Uppskattningsvis 1 100 barn har varit engagerade i detta projekt; 500 barn i Finland, 100 barn i övriga Norden, 250 i Afrika och 250 i Karibien. Förutom Finland har Sierra Leone, Island, Grönland, St Croix (United States Virgin Islands), Jamaica och Dominica deltagit.

Skolbygge i Afrika

En skola för flickor byggdes i byn Yamsfarm, Sierra Leone och överräcktes till byn år 2016. Föreningen drev under 3,5 år skolverksamheten genom olika insamlingar, främst fadder verksamhet med 140 faddrar i Finland och Sverige. Som mest erhöll 220 flickor årligen sin undervisning där. Skolans namn är Billnäs Finland Primary School för girls in Yamsfarm. Namnet kommer från att elever och lärare i Billnäs skola aktivt var med och understödde byggandet av skolan.

Föreningen skickade också en stor container fylld med skolmaterial, engelska böcker, teknik, möbler, husgeråd, kläder och mycket annat till skolan. Här var många grundskolor i Raseborg engagerade, liksom bibliotek, företag och privatpersoner.

Children Crossing Cultures understöder fortfarande skolan då det finns behov.

Konstkurser för barn på Dominica

Under åren 2017–2019 arrangerade föreningen också verkstäder i bildkonst, väggmålning, dramalek och dans och musik för barn på Dominica. Ön drabbades hårt av orkanen Maria år 2017 och barnen hade för en lång period inte tillgång till full skolgång eller meningsfyllda verksamheter i december, så in-

Bild från skolan som föreningen startade i Yamsfarm i Sierra Leone. Foto: Solo Barrie

vånarna i byn Soufriere uttryckte ett stort behov för verksamheter som kunde glädja barn och ungdomar.

I december 2017 arrangerades ett fyra dagar lågt dagsläger där fem konstnärliga ledare arbetade med barnen och ungdomarna i byn. Bland annat skapades väggmålningar som byborna kan ta del av. Som avslutning arrangerades en fest där många föräldrar och lärare deltog och de vuxna uttryckte sin tacksamhet för vår insats.

Grundtanken bakom föreningen och det som drivit Barbro Fri att grunda den är tanken om att alla människor har rätt till att ta del av både konst- och kulturaktiviteter. Att uttrycka sig konstnärligt och kreativt har alltid varit en ledstjärna för Fri. Möjligheten ska finnas oberoende av ålder, livssituation och ekonomi. Enligt Children Crossing Cultures måste vi satsa på barnen i vårt samhälle, eftersom vi som barn påverkas allra mest. Barnen behöver verktyg och metoder för att kunna uttrycka vad de tänker och känner. Om vi vill förändra denna värld måste vi börja med barnen.

Läsinspiration för livet – Hangömodellen

Text: & foton **Agneta Möller-Salmela**

femton års tid har ett unikt projekt för att inspirera barn och unga till läsning pågått i Hangö. På Hangö Stadsbibliotek blir stämningen både spännande och kreativ då barnen kommer in i Upplevelserummet där de inspireras till nya upplevelser i bokens värld.

Läsinspiration med kontinuitet är en av grundtankarna för mitt arbete som läsinspiratör på Hangö stadsbibliotek. Vägen till en arbetsbild som nu framgångsrikt består helt och hållet av egentliga läsinspirationstillfällen samt planeringen av dessa för barn, ungdomar och övriga grupper har varit lång. Den har krävt oändligt mycket arbete, systematisk planering och en aldrig sinande självmotivation.

Vem vill jag vara? Vem vill jag visa att jag är? Vem är jag? Skyldockan är detta år en ung man med tatueringar. På väggen bredvid finns många olika ansiktsmasker.

I det här jobbet tillåts inga dåliga dagar. Varje dag är ny och unik, i varje stund finns möjligheten att påverka åhörarnas uppfattning om vad ett läsande liv kan innebära för just den person som jag i stunden möter. Det handlar om att göra historier, berättelser och böcker relevanta för barnet eller ungdomen i sin tid och i sin kontext, här och nu. Det handlar om närvaro, ömsesidighet och lyhördhet inför varje grupp. Jag kräver mycket av mig själv, är min egen kritiska domare och känner stort ansvar för mitt arbete.

I Upplevelserummet på Hangö Stadsbibliotek bygger jag varje år upp en ny läs- och fantasistimulerande miljö. Omgivningen hjälper barnen att koncentrera sig och fokusera, att nästan konkret kunna stiga in i böckerna och berättelserna. Rummet byggs upp av tyger, lampor, träd, känslo- och konkretiseringsflaskor. Många spännande och udda föremål har jag hämtat hemifrån, köpt på loppmarknad eller lånat. Åhörarna får aldrig röra grejerna, de belyses endast med ficklampa för att höja den magiska stämningen. Till förberedelserna inför upplevelsestunden hör ingångsrutiner med ”tystnadssternar”, innan själva programmet kan börja.

Aktuella och viktiga teman

Hangömodellen har redan fungerat i 15 år. Den innebär ett kontinuerligt och utvidgat samarbete med stadens daghem, förskolor och skolor. Varje grupp har möjlighet att besöka upplevelserummet nio gånger per läsår.

Inspirationsarbetet gör jag varje år enligt ett noggrant planerat tema. Innehållet kan skapas av aktualiteter eller någonting som jag tycker att åhörarna kanske behöver få nya insikter i. De senaste fyra årens tema har varit: ”Fred på

Agneta Möller-Salmela

är läsinspiratör och specialbiblioteksfunktionär vid Hangö Stadsbibliotek. Hon har även fungerat som styrelsemedlem i projektet ”Läsglädje” 2011–2013, innehaft Svenska Kulturfondens arbetsstipendium 2012–2013 och varit läsambassadör i projektet ”Lukuinto-Läslust” 2014–2015. Bland hennes priser och utmärkelser finns BTJ:s Nuutti priset 2006, Den mest positiva Hangöbon 2013, Hangö stads kulturpris 2013, Svenska Kulturfondens pris 2014, Kalevala korun kulttuurisäätiön tunnustuspalkinto 2015, ABC tuppen 2015, FinRA. Finnish Reading Association samt medalj av första klass med guldkors av Finlands Vita Ros orden 2017.

"I spegeln syns endast mitt nuvarande ansikte" Årets övergripande tema syns i rummets inredning. Böcker och berättelser om förändring, konsekvenser, utveckling, mognad och insikter.

jorden” år 2015, ”Nattens drömmar, dagens drömmar, livsdrömmar” år 2016, ”I skuggorna och mellan raderna” år 2017, och ”I spegeln syns bara mitt nuvarande ansikte” år 2018.

I programmen jobbar vi med djupläsning, att hitta begrepp och känslor som endast finns mellan raderna och inte nämns i texterna. Inspirationsprogrammen innehåller alltid muntligt berättande. Berättelserna lockar fram åhörarnas personliga inre bilder. Händelseförloppet ska upplevas som en inre film av bilder i lyssnarens hjärna. Detta är fantasins underbara kraft. Från ord till bild.

Jag försöker använda ett så rikt, genomtänkt och beskrivande bildspråk som möjligt för att åhörarna lätt skall kunna locka fram de personliga bilderna ur sitt inre. Det muntliga berättandet är vår äldsta form av kommunikation. Stämningen är ömsesidig, den påverkar både berättaren och lyssnaren varje gång. En bra berättare håller kvar åhörarnas intresse genom sin totala närvaro och sitt engagemang. Varje grupp är alltid en helt ny situation och i berättarens huvud, själ och hjärta ryms absolut ingenting annat under dessa intensiva stunder som i sin urkraft är helt uppslukande.

Till upplevelsestunden hör alltid planerad, inövad och genomtänkt högläsning, där den pedagogiska avsikten är tydlig. Den bästa lästunden blir till då den vuxna medläsaren uppfattar och engagerar sig som den vuxna medläsaren bör. Som högläsare kan man i värsta fall läsa högt i en egen isolerad bubbla, medan man i egenskap av medläsare är ytterst medveten om hur texten uppfattas. Medläsaren har undersökt texten på djupet och förberett sin läsning. Hen vet exakt i vilken mening och på vilket ställe i boken skiljetecknet punkt har störst betydelse för mottagandet av upplevelsen. Som höjare av dramatiken är en lång paus oslagbar. Medläsaren har undersökt och valt boken. Hen vet om boken har ett budskap och har planerat med vilka metoder det i så fall ska bearbetas i läsningens efterarbete. Det är den bearbetade läsningen som ger resultat och leder vidare!

100 barn varje dag

Även beröringssagor, ficklampssagor, klappramsor och sånger hör ofta till programmet. Via hemliga röstningar tar gruppen även ofta ställning till något etiskt dilemma som anknyter till berättelserna. På menyn kan också finnas författarpresentationer, poesiverkstäder eller någonting annat.

Statistiskt betyder denna verksamhet att Hangö stadsbibliotek besöks av ungefär fyra barngrupper eller klasser per dag, det innebär 100 barn dagligen och flera hundra grupper per år. Jag är den enda som jobbar med detta. Jag planerar, utför och utvärderar. Överhuvudtaget är Hangömodellens kontinuitetstänk och

På denna hylla finns Fria fantasins flaska, Lyckoflaskan, Den vackra naturens flaska, Den osynliga insidans flaska och Minnenas flaska. Dessa används varje gång som konkretisering av känslor eller begrepp.

gruppernas täta besök, med litterära program varje gång, helt unikt i Finland. Jag sprider gärna modellen och gör därför också gärna fortbildningar och idé-dagar både i Hangö och i övriga Finland om lässtimulans med olika metoder. Det skulle nu behövas stora satsningar på läsning då vi ser en nedgång i läsnivån hos barn och ungdomar och alarmerande nog mindre intresse för vuxna att läsostra.

Min verksamhet i Upplevelserummet på Hangö Stadsbibliotek har flerfaldigt prisbelönt. Det är sporrande och håller min inspiration levande då arbetet uppskattas.

Västnyland år 2019

Text: **Christoffer Holm**

Västnyländsk årsboks krönika presenteras händelser, fenomen, diskussioner och trender som präglat det gångna året i sydvästligaste Finland. Årskrönikan visar hur mångdimensionellt Västnyland är som region. Regionens historia, kultur och geografi ger uppslag för den mångsidighet Västnyland står för. Mångsidigheten ger också upphov till otaliga intressanta utvecklingar. Västnyland har en förmåga att både våga och lyckas, att överraska och göra felsteg, men också bidra med stabilitet och trygghet.

Årets krönika följer den traditionella ordningen där händelser, projekt och utmaningar först presenteras för kommunerna, för att sedan övergå till vardagen för kommuninvånarna och samhället i stort. Nya rubriker som natur och historia har tillkommit. Kapitlet om det västnyländska näringslivet har också utvecklats en del, och därtill blickar ett kapitel på Västnylands förhållande till omvärlden. För kulturens del presenteras ännu ett händelserikt år. För sportens och idrottens del har flera rubriker tillkommit.

Slutligen presenteras en översikt av årets väder och miljöfrågor. Ett västnyländskt och mer omfattande perspektiv på den omdiskuterade frågan om hållbarhet är nytt här. Årsboken strävar efter att ge en bild av de händelser och diskussioner som har haft betydelse för Västnylands utveckling och invånarnas vardag under 2019.

Ett nytt kulturhus i Karis, i stället för gamla Fokus, ska samla bland annat bibliotek, teater och musik på samma ställe. Foto: Arkitektbyrå Stefan Ahlman, Tietoa Finland Oy

1. Från kommunerna

För de västnyländska kommunerna har 2019 präglats av en fortsatt kamp för att balansera ekonomin. Samtidigt har kommunerna både rott i land stora byggprojekt och planerat nya lösningar för infrastruktur, vård och utbildning. I Hangö planeras bland annat en ny matbutik och reovering av viadukten över järnvägen samtidigt som en underfart under järnvägen ska färdigställas. I Ingå planeras ett helt nytt bostadsområde och en ny skola. I Sjundeå längtar man efter ett nytt skol- och servicecentrum samt en ny idrottshall. I Lojo stod flera nya skolbyggen i rampljuset, och i Raseborg har den nya bron över järnvägen i Karis färdigställts och vattentornet har reoverats. Dessutom planeras stora utvecklings- och infrastrukturprojekt både i Läpp och Horsbäck.

I Raseborg inleddes året dessutom med fest då staden firade 10-årsjubileum. Den 17 januari hade det nya stadshuset öppet hus, men staden utlovade att hela året skulle bli en fest. En kortlek med bilder från olika håll i kommunen, samt en ny visuell linje för hemsidan och stadsvapnet i marknadsföringen hörde till de övriga satsningarna.

Nybyggen och pågående byggen

Ett av de synligaste byggprojekten i Västnyland under året var bygget av den nya bron över tågspåren i Karis centrum. Efter en del förseningar blev det slutligen invigning i december, och några veckor senare öppnades bron även för biltrafik.

Under 2019 inledde Raseborgs vattenaffärsverk också reoveringen av vattentornet i Karis. Tornet som blev färdigt 1951 är ritat av den kända Karisarkitekten Hilding Ekelund och ingår i Museiverkets förteckning över byggda kulturmiljöer av riksintresse. Eftersom underhållet genom åren varit bristfälligt blev reoveringen omfattande, med en inledande budget på 750 000 euro, som snart skrevs upp med 200 000 euro då anbudet kom in. Redan i november stod tornet ändå klart.

I Ekenäs fortsatte projektet i Norra hamnen, delvis med motgångar då det visade sig att de planerade affärslokalerna i de nya bostadshusen vid Port 19 inte lockar intresserade. Byggföretaget Mäenpää som äger husen vände sig därför till staden för att få göra om lokalerna till bostäder.

I Hangö var det underfarten för den lätta trafiken under järnvägen som stal rubrikerna. Projektet är omfattande och har diskuterats i tiotals år. I början av året visade det sig att projektet blir dyrare än tänkt, och överstiger åtta miljoner

euro totalt. Senare visade det sig också att Hangö stads omfattande ombyggnad av gator vid underfarten blir dyrare, till slut dubbelt så dyrt som man först budgeterat, och projektet krävde en tilläggsfinansiering på en miljon euro.

Förnyandet av kajkanten längs ån och torget i Ingå centrum drog i början av året på sig en försening då en byggnad visade sig ha skadats av arbetet. Samtidigt inleddes planeringen av en fördjupning av farlederna till småbåtshamnen. Till slut blev allt klart i tid.

I Lojo mottogs beskedet att bygget av Laurentiushuset i centrum av staden drar ut på tiden. I huset ska över 1 000 finsk- och svenskspråkiga dagis- och skolbarn få plats. Bygget sköts upp med nästan ett halvt år till årsskiftet 2020–2021.

Bland andra byggprojekt som blev klara under 2019 kan nämnas det nya daghemmet Karusellen i Karis och det nya köpcentret Lohi i Lojo. Då de omdiskuterade projekten med stormarknader i Karis och Ekenäs väckt diskussion om de skulle skada småbutikerna i trakten hoppas köpcentret Lohi locka kunder även till de omgivande småbutikerna.

Kommande investeringar

Förutom pågående projekt har kommunerna flera stora projekt som ligger på ritbordet eller som väntar på byggstart. Kommunerna verkar just nu satsa särskilt mycket på nya skolbyggnader, men även kulturen kan se fram emot nya byggnader. I Ekenäs och Hangö väntar på längre sikt i sin tur nybyggen inom vården. På flera håll krävs också stora saneringar av skolor och andra kommunala byggnader, både på grund av ålder och dålig inomhusluft.

I Svartå pågick under året planeringsarbetet för centrumområdet med både en underfart under järnvägen och en ny kommunal servicebyggnad. Det nya bygget planerades få skola och daghem för både de finsk- och svenskspråkiga barnen liksom bibliotek och mödrarådgivning. En skild framtida idrottshall planerades också in. Planerna klubbades igenom i maj och bygget på drygt 5 miljoner euro ska stå klart 2021. Tanken med den nya planen är att de södra och norra delarna av Svartå ska kopplas ihop. I planen ingår även byggrätt för bostäder samt kontors- och butikslokaler.

Också i Sjundeå fortsatte planeringen av ett nytt stort skol- och servicecenter, som anses bli Sjundeås viktigaste offentliga byggnad. Målet var redan tidigt att huset skulle bli energieffektivt, med exempelvis solpaneler och jordvärme. Bygget blev dessutom ett av 15 nationella pilotprojekt där nya metoder för att beräkna byggnaders koldioxidavtryck testas. Miljöministeriet utarbetar som bäst regler för koldioxidsnålt byggande.

Vinnaren av arkitekttävlingen för det nya konstmuseet i Ekenäs ger staden ett spännande arkitektoniskt inslag. Skiss: JKMM Architects

I mars valdes vinnaren i den arkitekttävling som utlysts för Raseborgs nya konstmuseum i Ekenäs. Bidrag nummer 5, Kronan, av arkitekt Asmo Jaaksi från JKMM Architects vann arkitekttävlingen. Museet ska byggas av Albert de la Chapelles konststiftelse. Stiftelsen vill inhysa sin konstsamling i det nya museet och skapa ett enhetligt kulturkvarter vid Pro Artibus konstcentrum Elverket. Byggnaden kommer att tillfalla staden då den är klar.

I Ingå gick arbetet med en ny skolbyggnad i stället för Kyrkfjärdens skola vidare. Platsen slogs fast till söder om den nuvarande skolan. Målet är att bygga så miljövänligt som möjligt, och därför helst i trä. I Karis inleddes i sin tur rivningen av en del av Västra Nylands Yrkeskolas gamla byggnader. På området intill Pumpviken ska nya höghus i stället få plats.

Den största kommande investeringen i Karis blir ändå det nya kulturcentrum som planeras på den plats där Fokushuset stått. Efter att Fokushuset visat sig var i så dåligt skick att det måste rivas inleddes planeringen av ett nytt och påkostat kulturcentrum snabbt. Det nya kulturcentret ska rymma teater, dans,

konst, musik och bibliotek. Prislappen kan ligga på upptill 10 miljoner euro, huset ska bli ungefär 2 000 kvadratmeter stort och kan vara färdigt om 2–3 år.

I Lojo tog planerna på ett renoverat och förstorat gymnasium för över 1 000 elever några steg framåt under hösten. Lohjan Yhteislyseon lukio ska bli 9 000 kvadratmeter stort, och kostar

11 miljoner euro. Bygget ska stå klart 2022. Det nuvarande gymnasiet har haft stora problem med inomhusluften och är nu evakuerat till ett barackkomplex.

Planering för framtiden

Flera större projekt som ännu ligger på ritbordet är också aktuella i regionen. En del av dem har redan flera år på nacken, men har av olika orsaker skjutits upp eller är annars tidskrävande. Flera handlar om att både förnya infrastruktur och bygga nytt. Exempelvis affärskvarteren på olika håll i Karis kan vänta stora förändringar. Nya byggrätter planeras för Läpp och Karis centrum. Under sommaren gick planerna vidare för godkännande. Ganska snart stötte de ändå på patrull då Närings-, trafik- och miljöcentralen krävde att Raseborgs stad skulle göra stora förändringar i den godkända planen. Centralen lyfte fram att en stormarknad i Läpp blir en dödsstöt för de mindre affärerna i Karis centrum, och att behovet av nya affärslokaler inte kan vara så stort som staden påstår. Enligt planerna hos Raseborgs stad kan också Malmkulla på östra sidan av tätorten Karis utvecklas till ett kommersiellt centrum med modernare affärslokaler, dagligvaruhandel och bränslestation. Under hösten började planeringen vara klar, men ännu utan intresserade företag.

I ett större perspektiv hänger planerna i Karis och specifikt Läpp också ihop med industri- och handelsområdet i Horsbäck, eftersom de förts samman i delgeneralplanen. I Horsbäck förberedde sig staden på en utvidgning av området med att under året byta till sig totalt 48 hektar mark. Även i Skogby skissar staden på ett nytt industriområde. Marken för det 66 hektar stora området skaffades redan 2016.

Vid sidan av planerna för Läpp, Horsbäck och Skogby stal Ingås stora framtidsplaner och satsningar mycket av rampljuset under 2019. Detaljplaneändringarna för bostadsområdet Ingåstrand i Ingå centrum vann laga kraft under sommaren. Projektet har kostat närmare fyra miljoner euro för Ingå, och under hösten ifrågasatte man om kommunen kommer att få tillbaka dessa pengar i intäkter för försäljningen av tomterna.

Under hösten önskade företagaren bakom projektet, det tidigare rallyproffset Marcus Grönholm, dessutom en långsammare tidtabell för byggena. Kommu-

nen togs på sängen och önskade snabbt en konkret plan för projektet för att komma vidare, bland annat för att få klarhet i den planerade bostadsmässan 2022. Utöver Ingåstrand slogs även tomtpriserna fast för det nya företagsområdet Ingåport intill stamväg 51 och kring Tåktervägen.

Därtill har Ingå stora projekt som renoveringen av trähuset Wilhelmsdal och bygget av nya Kyrkfjärdens skola. Totalt väntar investeringar på 10 miljoner euro år 2020, mot 2–3 miljoner andra år. Det mesta ska finansieras med marknadsförsäljning.

I Hangö fortsatte planeringen av en ny matbutik intill viadukten och tågstationen. Det planerade bygget har delat både politiker och Hangöbor. En ny butik skulle förbättra servicenivån markant, men betyder samtidigt att den gamla butiken stängs och småbutikerna runtom får sämre förutsättningar. I Ekenäs fick den kommande nya detaljplanen för Stallörsparken mycket synlighet då över 600 raseborgare besvarade stadens enkät om förbättringsönskemål för området.

I Sandö utanför Hangö fortsatte detaljplaneringen för att i framtiden kunna göra om frikyrkans tidigare institut till en retreat för friskvård och välbefinnande. Tanken har funnits länge men går nu framåt. Därtill fortsatte planeringsarbetet kring det tidigare stålverkets områden i Koverhar, med tanke på hamnen, en möjlig datacentral och annan verksamhet. På motsvarande sätt planerar även Ingå om markområdena där kolkraftverket i Joddböle (s. 106–107) tidigare stod. Under året lyftes expansionsplaner upp av markägarna Inkoo Shipping, Rudus samt Fortum Power and Heat.

Ekonomi och personalfrågor

I början av året var det ekonomin i Lojo som stod i fokus då stadsfullmäktige tidigt blev tvunget att riva upp budgeten för 2019, som fullmäktige godkände i december året innan. Nya sparförslag behövdes och tjänstemännen skrapade ihop radikala sparförslag på 33 miljoner euro.

Året förde också med sig fortsatta nedskärningar och centraliseringar. I Raseborg och Lojo lades tingsrätternas kanslier ner från början av året, även om rättegångar har fortsatt hållas i regionen. Centraliseringar ledde också till förbättringar, då Esbos social- och krisjour från och med januari började sköta socialjouren för hela Västnyland. Tidigare hade systemet skötts av kommunerna i ett samarbete som ofta varit bristfälligt.

Då boksluten för de västnyländska kommunerna för år 2018 började strömma in var beskederna inledningsvis ganska positiva. I Sjundea gick kommunen på plus för tredje året i rad. Resultatet landade på nästan 700 000 euro, 800 000

euro mer än budgeterat. Under 2018 hade kommunen utlokaliserat både städ- och matservicen, som ett steg i det långsiktiga balanseringsprogrammet för ekonomin.

Även Ingå uppvisade kort därefter ett plus, tack vare större skatteintäkter än beräknat och färre arbetslösa. Kommunen gick 1,3 miljoner euro på plus 2018, även om en extra nedskrivning på 500 000 euro gav ett slutgiltigt faktiskt överskott på drygt 800 000 euro.

I Hangö gick man i sin tur från en plusbudget, via en prognos på ett minus på över en miljon euro, till ett slutligt minimalt plus kring 160 000 euro. I Raseborg hade man förväntat sig ett positivt resultat, men med ett över fyra miljoner sämre resultat än väntat stod staden inför en kalldusch. I stället för ett plus på 1,7 miljoner landade man på minus 2,7 miljoner. De främsta orsakerna var skatteintäkterna som blev över 2 miljoner lägre än beräknat, och den specialiserade sjukvården som överskred budgeten med mer än 4 miljoner. I Lojo blev resultatet ännu mer katastrofalt. Felbedömda skatteintäkter, ovän-

Bygget av underfarten under järnvägen i Hangö har väckt många reaktioner och belastat stadens budget. Foto: Christoffer Holm

tade personalkostnader och andra behov av tilläggsanslag ökade minuset från budgeterade 700 000 euro till hela 9,9 miljoner.

Samtidigt som flera kommuner ännu under hösten kämpade med ekonomin gjordes nya budgetar upp. För Raseborg väntade investeringar på 12 miljoner euro 2020, och för 2019 såg man tidigt ut att landa på ett sämre resultat än budgeterat.

Även i Lojo väntar stora investeringar i skolor, samtidigt som ekonomin är i kris. Med investeringar på över 40 miljoner euro behövdes slutligen nya lån på 25 miljoner. Hoppet sattes till det planerade entimmeståget och Västnylands första bostadsmässa som planeras i Lojo 2021. Planer på en ny stadsdel där den planerade tågstationen för Lojos del skulle ligga gjordes också upp. Staden förslogs till och med förbereda sig genom att köpa mark, men politikerna ansåg det först att det skull vara för riskabelt. Senare kom ett nytt förslag på markköp för hela 770 000 euro.

Då prognoserna för 2019 slutligen började klarna verkade flera kommuner mycket riktigt gå mot sämre siffror än väntat. När Raseborgs stad år 2018 hade godkänt budgeten för 2019 räknade man med ett överskott på 1,4 miljoner euro. Vid slutet av året befarade man ett minus på hela 7,5 miljoner euro. Speciellt vården hade igen blivit mycket dyrare än beräknat. Budgeten för 2020 var ändå hoppfull, med ett överskott på 300 000 euro.

Till och med Ingå, som dittills varit den kommun i Västnyland som ofta kunnat visa upp positiva siffror, såg under hösten ut att göra ett minus på 1,3 miljoner. Även i Sjundeå förväntade man sig ett litet minus på 300 000 euro för 2019 och budgeterade även ett motsvarande minus för 2020.

Precis som för flera andra kommuner var problemet kommunalskatten. Minskade skatter har gällt så gott som hela landet, samtidigt som bristfälliga projektioner i och med den nya skattekontorsreformen har lurat kommunerna. I Hangö löste man problemen genom att begära en extra dividend av det kommunalt ägda hamnbolaget. Tack vare en miljon därifrån hoppades man på ett nollresultat för 2019, och budgeterade motsvarande för 2020.

Förutom ekonomin kämpade Hangö under året också med en långvarig juridisk tvist kring uppsägningen av tidigare ledande läkaren Outi McDonald. Långdansen som inleddes 2015, då staden ansåg att McDonald överträtt sina befogenheter, slutade med att hon får återvända till sitt jobb. Ärendet gick ända till Högsta förvaltningsdomstolen som ansåg att staden hade gått fel tillväga och måste betala utebliven lön och sociala kostnader på nästan 450 000 euro. Samtidigt kallades McDonald till samarbetsförhandlingar eftersom den tidigare tjänsten inte längre finns, eftersom vårdbolaget Attendo nu sköter hälsocentralen.

Även i Raseborg löstes en långvarig tvist som pågått ända sedan staden Raseborg grundades 2009. Efter att Högsta förvaltningsdomstolen slagit fast att staden hade gjort fel då tjänsten för en tidigare utvecklingsplanerare drogs in, tvingades staden betala drygt 120 000 euro för utebliven lön.

I övrigt kom många positiva anställningsnyheter från kommunerna under året. Glädjande var också det stora antalet nyanställda kvinnor på ledande positioner. Under året blev bland annat Jennifer Gammals utvecklingschef, Klara Eklund ny direktör för Raseborgs Vatten, Mikaela Heinonen-Lindholm ny chef för social service och Minna Lumme ny undervisningschef, samtliga i Raseborg. Aija Aunio blev därtill vald till samhällsteknisk direktör i Ingå. Ännu en kvinna föreslogs få en ledande tjänst i Raseborg under 2020. Eftersom Raseborg har varit utan fritidschef sedan sommaren 2019 föreslogs tidigare ungdomssekreteraren Fredrika Åkerö bli fritidschef från och med sommaren 2020.

Under hösten meddelade Raseborgs stad också att man vill anställa en projektledare för investeringsprojekt och för att koordinera arbetsprocesserna. På det sättet kan staden minska behovet av köptjänster.

Fastigheter till salu

Ett beprövat sätt för kommunerna att balansera ekonomin genom att både minska sina egna kostnader och få in försäljningsvinster är att sälja fastigheter.

I Ekenäs fortsatte försöken att sälja det gamla sjukhuskomplexet i Knipnäs under 2019. Det pris staden borde få är minst 3,75 miljoner euro för att både inköpspriset och alla skulder ska täckas. En ny offertrunda utlystes i februari och man inledde arbetet med en ny detaljplan för att göra området attraktivare. Staden och utbildaren Axxell, som är minoritetsägare och har varit hyresgäst i fastigheten, har även förhandlat om hur förlusten skulle fördelas om man måste sälja till förlustbringande pris.

Trots svårigheterna att sälja Knipnäs lyckades kommunen sälja både Villa Ormnäs i Ekenäs och det tidigare äldreboendet Bromarfhemmet i början av året. Under slutet av sommaren kom också det gamla stadshuset i Ekenäs till salu på en auktionssajt. Vad som skulle hända med den vackra byggnaden väckte mycket diskussion. Metallföretaget Moviator vann till slut budgivningen och kommer att ha kontor och en representationslokal i det gamla stadshuset. Företaget som har verksamhet också i Koverhar köpte fastigheten av Raseborgs stad för 770 000 euro. Dessutom såldes de så kallade socialbyggnaderna bredvid gamla stadshuset av staden till Moviator för 280 000 euro. Under året gjorde Raseborg sig också av med det gamla daghemmet Tunabo i Snappertuna.

Under hösten blev ytterligare en ikonisk byggnad till salu då Mjölbolsta som blivit tomt under våren igen låg ute på en nationell webb försäljningsajt. Efter att Folkhälsan sålde byggnaden 2016 har två flyktingförläggningar verkat i byggnaden.

I Hangö såldes ett gammalt men ofta ganska bortglömt hus då det så kallade gamla Ljungbo bakom det stora tidigare äldreboendet Ljungbo såldes. Huset har tidigare varit rivningshotat på grund av sitt dåliga skick, dyra driftskostnader och bristande intresse för byggnaden. Den nya ägaren fick betala det för månliga 12 000 euro för huset, som är ungefär 400 kvadratmeter stort.

Senare under året såldes även en del av det gamla badhuskomplexet i Hangö då tidigare restaurangen och baren Park såldes till en privat aktör. Staden har tidigare hyrt ut byggnaden, men hittade inga lämpliga hyresgäster för säsongen 2019. Staden fick också ett bud på den gamla iskällaren som hör till badhuset, men valde att kräva tilläggsutredningar.

Kort före nyår hittade också Sjundeå köpare till den finska byskolan Päivärinteen koulu, som såldes för 85 000 euro för att bli affärer och bostäder. Trots

Det gamla stadshuset i Ekenäs ska få nytt liv i företaget Moviators ägo. Foto: Christoffer Holm

flera försäljningar finns ännu ett tiotal fastigheter till salu hos de västnyländska kommunerna. Många av dem är gamla skolbyggnader.

Fortsatta utmaningar

Trots strama budgetar måste politikerna och tjänstemännen hitta pengar för många både plötsliga och länge efterlängtade renoveringar och nybyggen i regionen. Mycket av behovet härstammar fortsättningsvis från stora problem med inomhusluften i olika kommunala byggnader.

Under 2019 fortsatte renoveringsprojekt i främst ett flertal skolor, daghem och vårdställen i regionen. I bland annat Kila daghem i Karis satte man igång ett projekt för att förbättra inomhusluften. I samband med det presenterade staden målet att bli bättre på att informera om problem med inomhusluften i kommunens byggnader. Invånarna ska på nätet kunna följa med allt arbete som görs.

I Sjundea slog grundtrygghetsnämnden larm om att äldrevården och hälsovården är i akut behov av nya lokaler då de gamla byggnaderna är i så dåligt skick. Även där diskuterades inomhusluften. Kommunens gamla bollhall var ett annat diskussionsämne. Den visade sig vara till och med farlig så att den stängdes för gott i juni, trots protester. I slutet av året hoppades man på en ny hall redan hösten 2020.

Fuktskador i Hangö idrottshus sköt i sin tur upp en renovering, och ungefär samtidigt stod det klart att bottenvåningen i Centralskolan i Hangö måste repareras på grund av problem med inomhusluften. Renoveringen förväntades kosta 800 000 euro.

I Ekenäs stötte man på andra problem då gymnastiksalen i Seminarieskolan i Ekenäs i mars tvingades stänga på grund av att taket bågnade. Under hösten valdes en entreprenör för 170 000 euro då taket måste byggas om i sin helhet och inte går att reparera. I Ekenäs arbetade man i övrigt förebyggande. B-delen i Raseborgs sjukhus började renoveras under sommaren. Den ska få nytt tak, uppiffad fasad, nya fönster och ny ventilation för att förbättra luftkvaliteten.

Utöver ekonomi och en stor renoveringsskuld oroar sig flera kommuner för vad social- och hälsovårdsreformen för med sig, samt hur skatteinkomsterna fortsätter utvecklas i och med den nya skattereformen. Befolkningsstrukturens utveckling, pendlingen, den globala ekonomin för industrin och hamnarna liksom statliga beslut för också med sig osäkerhet. Flera västnyländska kommuner gör ändå stora investeringar, riskerna till trots. Att stampa på stället är det sämsta alternativet.

2. Samhälle

År 2019 var återigen ett valår som den här gången förde två nya västnylänningar till riksdagshuset i Helsingfors. Valet hade sin vanliga roll i att aktualisera ett flertal mångåriga frågor i Västnyland, bland dem äldrevård, elektrifieringen av järnvägen och befolkningsminskningen. Till slut verkade det äntligen börja röra på sig inom flera av dessa frågor, men samtidigt har Västnyland också ställts inför nya. Vissa av dem utgör stora utmaningar medan andra har stor positiv potential för regionen.

Politiska val

I mars började det på allvar dra ihop sig till riksdagsval även bland de västnyländska kandidaterna. Den stora frågan inför valet var hur riksdagsledamoten Maarit Feldt-Rantas tidigare röster skulle fördelas. Feldt-Rantas avhopp i och med att hon återinsjuknat i cancer, som inte längre kunde botas, fick mycket uppmärksamhet under våren och sommaren. Uppmärksamheten sträckte sig långt utöver politiken och hennes öde berörde hela regionen. Då Feldt-Ranta blev en av Yles sommarpratörer och gick ut med beskedet att det skulle bli hennes sista offentliga framträdande blev reaktionerna ännu starkare. Feldt-Rantas gripande sommarprat blev till och med det mest lyssnade svenskspråkiga audio-innehållet på Yle Arenan någonsin, dessutom på enbart en vecka. På Svenska dagen fick hon priset som årets klimathöjare. Med motiveringen att "klimatet" i Svenskfinland kan höjas också på andra sätt än genom humor och skratt, tog Feldt-Ranta hem priset. Bara några veckor senare, i slutet av november, tvingades hon ge upp kampen mot cancer, 51 år gammal.

Inom politiken hann det hända mycket redan innan valet. I mars föll regeringen, då social- och hälsovårdsreformen gick in i väggen. I Västnyland väckte händelsen ändå inga större reaktioner. Juha Sipiläs regering fortsatte dessutom som expeditonsminister fram till valet.

Den 14 april var det dags för val. I samtliga västnyländska kommuner utom Hangö landade valdeltagandet på över 70 procent. I Ingå röstade flest, 79 procent, medan Hangö hade denn lägsta siffran, 68 procent. Västnyland fick tre inröstade kandidater, varav två blev nya. Thomas Blomqvist från SFP valdes in som mångårig ledamot medan Johan Kvarnström för SDP och Riikka Slunga-Poutsalo från Sannfinländarna valdes in för första gången. Då regeringen utnämndes i början av juni stod det klart att Blomqvist blir minister för nordiskt samarbete och jämställdhet. Då Blomqvist blev minister tog Anders Adlercreutz från Kyrklätt över ordförandeskapet för Svenska riksdagsgruppen.

De västnyländska riksdagsledamöterna fick även på annat håll intressanta uppgifter. Sannfinländska riksdagsledamoten Riikka Slunga-Poutsalo från Lojo blev vice ordförande för det nya underrättelsetillsynsutskottet, som övervakar bland annat Skyddspolisén.

Valet blev därmed positivt för Västnyland, och historiskt även för Finland då 46 procent av de invalda ledamöterna är kvinnor. Snart klarnade det att regeringen dessutom får en majoritet kvinnor som ministrar, 12 kvinnor och 8 män.

Kort efter riksdagsvalet var det dags för ett nytt val då EU-valet stod inför dörren. Ingåbon Henrik Wickström, som också ställde upp i riksdagsvalet, var Västnylands starkaste kandidat med över 6 000 röster. Återigen var det Ingåborna som röstade flitigast i valet, drygt 56 procent. I Sjundea röstade 47 procent. I de övriga västnyländska kommunerna var deltagandet runt 40 procent. Wickströms framgångar ledde under sommaren till att han blev vald till vice ordförande för SFP.

Under hösten lämnade Thomas Blomqvist ordförandeskapet i Raseborgs stadsfullmäktige i och med att arbetet som minister gör att tiden inte räcker till. Han ersattes av SFP-kollegan Linnéa Henriksson.

Poststrejken under hösten skulle också bli en politisk fråga. Regeringens hantering av ärendet orsakade en kris som ledde till att både minister Sirpa Paatero och statsminister Antti Rinne avgick. Poststrejken lamslog utdelningen av post och tidningar i flera veckor. Dessutom påverkade sympatistrejker både flyg- och båttrafik. För postutdelarna innebar strejken uteblivna löner och mycket jobb då de kom tillbaka till arbetet. Samtidigt uppkom en diskussion om den ökande ”avtalshoppingen” i olika branscher i Finland.

Efter Rinnes avgång hittades en ny regering ändå snabbt. Regeringen blev dessutom historisk när 34 år gamla Sanna Marin valdes till ny statsminister. Marin blev därmed världens yngsta nuvarande regeringschef och började sin uppgift i en regering med en majoritet av kvinnor både som ministrar och partiledare.

Befolkning och vardag

Knappt ett enda år passerar utan att befolkningsutvecklingen i de västnyländska kommunerna diskuteras. Flera kommuner kämpar med ett minskande invånarantal då färre barn föds och inflyttningen är svag. Kommunerna kämpar därmed konstant med den svåra ekvationen att anpassa servicenivån till en minskande och åldrande befolkning, men samtidigt locka till inflyttning.

Problemet är ändå ingalunda unikt för Västnyland, och även från statligt håll försöker man finna lösningar. Tidigt under 2019 presenterades en rapport med

förslag på vad glesbygden behöver för att bli konkurrenskraftigare. En arbetsgrupp tillsatt av jord- och skogsbruksministeriet har under ett års tid arbetat fram fem punkter. Först och främst kommer fungerande förbindelser, både vad gäller vägnät och nätuppkoppling. Därtill måste företag i glesbygden stödas och bioekonomin gynnas. Dessutom borde tjänster och service skraddarsys och olika skattesänkningar och stöd riktas till glesbygden, bland annat för att gynna företag och locka tillbaka unga efter studierna i större städer.

Att det ändå är svårt att stöda landsbygd och glesbygd visade sig under hösten då flera bybutiker i Västnyland blev utan butiksstöd från Livsmedelsverket, med motiveringen att exempelvis Bromarv och Skåldö inte klassificeras som glesbygd.

Bostadsprojektet Ingåstrand och en planerad bostadsmässa på området år 2022 har stötts och blöts under 2019. Foto: Multifoto/Johan Ljungqvist

Under året kom också nya rapporter från Statistikcentralen om en fortsatt minskande befolkning och en allt större andel pensionärer och färre unga i särskilt Hangö och Raseborg. I Hangö visade prognosen att antalet skolbarn minskar med 130 på bara fem år, vilket återigen fick politikerna att börja se över skolnätet.

De senaste åren har även de traditionella mediernas, och speciellt de finlands-svenska mediernas, fortsatta kräftgång uppmärksammats. Dagstidningarna har skurit ned och prenumeranterna har blivit färre. Under 2019 höjdes röster för den svenskspråkiga nyhetsbevakningen främst i Lojo. De regionala medierna kritiserades för att glömma bort att staden de facto är tvåspråkig. Lojo har frivilligt deklarerat sig som en tvåspråkig stad trots en svenskspråkig befolkning på enbart drygt 1 600 personer, av totalt drygt 46 000 invånare.

Tidningarna Västra Nyland och Hangötidningen stod också för en stor nyhet då ägaren KSF Media under våren meddelade att man bryter avtalet med Posten, vars kostnader för distributionen i Västnyland skenat iväg. I stället börjar KSF Media distribuera tidningarna genom belgiska bolaget PPP från och med hösten. Därmed kunde papperstidningarna fortsättningsvis delas ut om morgnarna. En annan positiv tidningsnyhet var den regionala gratistidningen Etelä-Uusimaas 40-årsjubileum under hösten.

En del språkfrågor var också på tapeten under 2019. I Lojo gick staden in för att samtliga gator, både befintliga och blivande, i fortsättningen ska ha namn på både finska och svenska. Projektet blev arbetsdrygt men var nödvändigt eftersom staden är officiellt tvåspråkig.

År 2019 förde också med sig ett flertal nyheter som förbättrar säkerheten och folkhälsan i vardagen. I början av året introducerades möjligheten att få myndigheternas varningsmeddelanden direkt till mobilen genom mobilapplikationen 112 Suomi. Nödcentralverket introducerade därmed en ny kanal för att kunna ge bättre information, vid sidan av Yles kanaler, sociala medier samt webbsidan 112.fi. Appen hade vid det skedet redan 1,6 miljoner användare.

I Sjundeå valde man i början av året att utöka försöket med avgiftsfria preventivmedel till unga Sjundeåbor. Året innan hade man satt gränsen vid 20 år gamla Sjundeåbor, nu höjdes den till 25.

I mars delade Raseborg stad ut ett flertal pris, varav årets ungdomspris gick till Hanna Räisänen. Hon har i flera år varit aktiv i Fiskars byförening och har varit med om att utveckla verksamheten till en ny nivå, enligt prismotiveringen.

Under sommaren fick Ingå en ny cykelriksha, eller cykeltaxi, där passagerarna sitter i ett säte framför chauffören som cyklar bakom. Med dem kan man ta ut exempelvis kommunens äldre på en tur. I Västnyland var Hangö tidigt ute med

konceptet år 2018. I Ingå satsade man också på en hobbyedel som ger barn och unga 70 euro för hobbykostnader per år.

I september öppnade Raseborg en avgiftsfri motionsrådgivning för kommuninvånare som har en förhöjd hälsorisk och som behöver komma igång med motionen. I Karis uppmärksammades å sin sida psykisk ohälsa då klubbhuset Fontana, som riktar sig till personer som har eller har haft psykisk ohälsa, firade 20 år av verksamhet. Fontana är en del av en internationell organisation med omkring 350 klubbhus globalt. I Karis är medlemsantalet i dag över 200.

Bland de mer kuriosa vardagsnyheterna som nådde nyhetströskeln under året kan nämnas upptäckten av vad som påstods vara Finlands största trattkantarell. Den plockades i Bromarv, och utnämndes i en högst inofficiell tävling ordnad av ett kafé, men utgjorde trots det en rolig nyhet för bygden.

Under hösten fortsatte också stängningen av banker i Västnyland, då Aktia efter samarbetsförhandlingar meddelade att kontoren i Hangö, Ekenäs och Ingå kommer att slås samman med andra kontor eller säljas till andra aktörer.

Den under de senaste åren mycket omdiskuterade taxiservicen tog en positiv vändning under året då åtminstone FPA-körningarna förbättrades genom den nya aktören Menevä. Under året planerades också en ny färdtjänstcentral, vars mål är att tjäna hela västra Nyland.

Året avrundades också med en mer positiv nyhet då byföreningen i Pojo kyrkby premierade två bybor för deras insatser under 2019. Leif Lindman blev årets bybo tack vare hans modiga insats vid en bilbrand, medan 11 år gamla Valtteri Meretniemi premierades som årets unga bybo för sin företagsamhet.

Boende och bostadsbyggande

Även om befolkningen i Västnyland fortsätter minska var 2019 överlag ett bra år på bostadsmarknaden. Under våren gav Finlands fastighetsmäklare ut en marknadsprognos som lyfte upp små finländska kommuner, i Västnyland framförallt Hangö. I medierna fördes Hangö fram som ett dragplåster med nybyggen som fungerat som injektionssprutor. I prognosen påtalade man hur "Hangö lyser som ett skrattande kex i Södra Finland".

De senaste åren har efterfrågan på fritidsboende ändå ifrågasatts i Hangö. Den kraftiga ökningen av utbudet verkar ändå inte ha mättats helt. Byggstarten på det blivande bostadsområdet Drottningberg har förundrat många. Under året bjöd företaget Chyde Invest på en positiv nyhet då företaget köpte två tomter på Drottningberg. Chyde Invest vill börja bygga totalt 70 lägenheter i 8 hus så snabbt som möjligt. Senare köpte företaget ytterligare en tomt.

Även Ingå drog blickarna till sig med planerna på ett nytt boende för 200 nya invånare genom projektet Ingåstrand i centrum. Projektet har forcerats eftersom man planerar en bostadsmässa i området år 2022.

Under våren stötte däremot Lojos planer på att ordna bostadsmässa 2021 på patrull då två besvärställare ansåg att marken där mässhusen ska byggas är nedsmutsad. I augusti kunde man ändå börja ansöka om tomter på området.

I kölvattnet av det ökade intresset för uthyrningssajten Airbnb, och en överlag ökad privat inkvartering de senaste åren, fick Raseborg under året ta ställning till flera fall där bostäder ämnade för permanent boende hyrts ut till turister. Eftersom gränserna mellan att hyra ut sin bostad tillfälligt och hyra ut den för turister regelbundet ändå är suddiga, valde staden att utreda nya riktlinjer.

Vård

Inom vårdsektorn började året med en omfattande debatt kring äldrevården. I Hangö fortsatte långdansen kring det stiftelsedrivna serviceboendet Aurorahemmet, men redan under årets första veckor kom beskedet att boendet stängs.

En månad senare fortsatte debatten kring äldrevården, men kom nu att beröra hela regionen efter Yles kartläggning av ett antal bristfälliga äldreboenden i hela landet. Kartläggningen gjordes efter att stora brister uppdagats på Esperis Cares vårdhem Ulrika i Kristinestad. I Yles reportage kort därefter visade det sig att även vårdbolaget Attendo hade prickats av Regionförvaltningsverket på ett flertal boenden i landet. I Västnyland lyftes vårdhemmet Källan i Hangö fram som problematiskt.

I samband med både Attendos och Esperis Cares problem aktualiserades även tidigare brister i Västnyland. I Attendos fall lyftes problemen vid vårdhemmen Villa Pentby i Karis och Villa Stella i Ekenäs upp. Efter nyheten om Esperis Cares försummelser ifrågasatte medierna företagets snabba expansion i och med flera nybyggda vårdhem i regionen de senaste åren. Trots uppståndelsen kring Esperis Care hade inga brister uppdagats för företagets del i Västnyland och Esperis Care intygade kommunerna att man ska åtgärda bristerna där sådana finns.

I Raseborg förde staden redan innan nyheten om Esperis Care en diskussion om Esperis nybyggda vårdhem Gammelboda i Ekenäs, som stod tomt i väntan på verksamhet. I det fallet valde staden redan innan nyheten att flytta det egna äldreboendet Hagahemmet till Gammelboda, men enbart hyra in sig där och själv stå för vården. Även detta beslut väckte kritik och snart meddelade staden att man planerar ett helt nytt boende för äldre som kan ta över verksamheten från Gammelboda innan det nuvarande hyresavtalet löper ut 2023. Trots det fortsatte kritiken mot flytten, och en namninsamling för att få staden att i stäl-

let renovera Hagahemmet ordnades. Snart följde två överklaganden till Helsingfors förvaltningsdomstol och ärendet togs upp i rätten. Över 1 600 personer undertecknade invånarinitiativet för bevarandet av Hagahemmet.

Kort därefter presenterade staden planer på att stadens eget nya äldreboende skulle kunna byggas öster om Liljedahlsgratan i centrum. Dessutom inleddes planeringen av ett nytt center för äldre i den gamla sjukvårdsskolan på Raseborgsvägen. Även Attendo lanserade senare planer på två nya servicehem på Ekåsens parkområde. Från stadens sida önskade stadsdirektör Ragnar Lundqvist ändå att man inte ska investera i nya boenden innan social- och hälsovårdsreformen har klarnat.

Senare under våren framgick det att Attendo återigen haft för lite personal på sina enheter i Raseborg och bolaget tvingades betala ersättningar till staden och klienterna. Esperri Care prickades för detsamma i Sjundeå.

I Hangö fick även den kommunala vården kritik efter att ett äldre par hittades döda i sitt hem, flera veckor efter att de hade avlidit. Myndigheterna hade inte hört sammat grannarnas orosanmälan, och saken krävde utredning. Hangö stads interna utredning slog fast att staden följt praxis, men man gick också vidare med en extern utredning.

Till de positiva nyheterna inom vården hörde det nya journumret. Från och med årsskiftet infördes den nya Jourhjälpn på tre språk även i Västnyland. På numret 116 117 får man råd och vårdanvisningar vid plötsliga hälsoproblem, och tjänsten mottogs snabbt mycket positivt. Personalen vid Jourhjälpn bedömer vårdbehovet per telefon och vägleder till rätt vårdplats eller ger råd beträffande egenvård så att man vid mindre allvarliga situationer inte behöver köa på en jourpunkt.

Lojos nya fältbarnmorska fick också förnyat förtroende efter införandet under 2018, och hjälpte till med omtalade ambulansförlossningar även under 2019.

Ett flertal strukturella förändringar för vården i Västnyland diskuterades också under året. Den största var givetvis hur vården ska organiseras efter att den länge planerade social- och hälsovårdsreformen föll tillsammans med Juha Sipiläs regering under våren. I april diskuterade kommun- och stadsdirektörerna i Nyland och samkommunen Helsingfors och Nylands

sjukvårdsdistrikt HUS en ny modell för social- och hälsovården i landskapet. I slutet av året fastnade man vid ett förslag. Enligt det bygger den nya modellen på kommuner och samkommuner. Nyland skulle delas i fem områden, där var och en ordnar socialvårdstjänsterna och sjukvården på primärnivå. HUS skulle såsom förut sköta den specialiserade sjukvården. Helsingfors skulle vara störst

medan tio västnyländska kommuner med sammanlagt 460 000 invånare skulle bli näststörst, och störst på svenska.

Senare under året började vårdnyheterna igen strömma in för Hangös del. Först presenterades planerna på ett nytt seniorboende i korsningen av Esplanaden och Rådmansgatan. Kort därefter avslöjades planer på ett nytt boende även vid Gunnarsgränd. Under hösten var det ytterligare dags för stiftelsen Hangö servicebostäder att lansera egna planer. Stiftelsen verkar redan i Hangö och fastigheten Torsken, men vill bygga nytt modernt och lättillgängligt boende i hörnet av Källvägen och Kapellhamnsvägen.

Utvecklingen, eller avvecklingen, av Raseborgs sjukhus var också på tapeten ett flertal gånger under året. I maj publicerades en utredning där både nedläggning av jourverksamheten och nedläggning av hela sjukhuset lades fram som alternativa framtidsscenarier. Kort därefter kom ändå delvis lugnande besked då utredaren intygade att risken för att sjukhuset läggs ner är obefintlig. Däremot stod det klart att förändringar behövs.

Under sommaren kom beskedet att den så kallade samjouren, jouren nat-tetid, borde läggas ner på grund av läkarbrist och få klienter. Senare beslöt man ändå att behålla den. I slutet av året presenterades tre alternativ med olika omfattande jour för sjukhuset, men beslutet väntade på sig. Ett av alternativen var fortsättningsvis att jouren dygnet runt skulle försvinna och en stor del av sjukhusets verksamhet skulle upphöra.

I Hangö fick vården under hösten ännu göra akuta ändringar i verksamheten efter en brand på hälsocentralen. Bäddavdelningen flyttade till Ekenäs medan skadorna utreddes. Branden uppkom i taket efter en renovering och ledde främst till vattenskadorna i samband med släckningsarbetet.

Utbildning

Förutom flera planerade byggen av nya skolor i regionen började året med positiva nyheter för regionens yrkeshögskola då medelinsamlingen under 2018 visade sig ha överträffat förväntningarna. Novia samlade som helhet in över 6 miljoner euro i donationer.

Novia syntes även i övrigt i mediernas rubriker under året. Yrkeshögskolan inledde bland annat ett EU- och statsfinansierat projekt som söker nya modeller för att på ett hållbart sätt begränsa och nyttja den ökande stammen av vitsvanshjärtor i landet.

För den ekonomiskt trängda Steinerskolan Mikaelsskolan i Ekenäs blev en medelinsamling ett försök till räddning. Insamlingen inleddes bra men till slut

landade den på enbart 45 000 euro av behövliga 150 000. Tack vare andra stöd och bättre utsikter än förväntat kunde skolan i alla fall fortsätta.

I Karis spreds däremot goda nyheter om Lärkkulla folkakademi som fortsätter locka fler studerande. I början av året stod 200 personer i kö för att få börja studera vid skolan. Västra Nylands folkhögskola kämpade däremot med både ekonomin och det låga antalet heltidsstuderande, som under året föll under 100. VNF inledde för övrigt året med att söka ny rektor. Snart följde även Katarinaskolan i Karis och Ekenäs gymnasium efter.

I april valdes Tove von Schantz till ny rektor för Katarinaskolan medan Petra Blomqvist blev ny rektor för Ekenäs gymnasium efter att tjänsten ledigförklarats en andra gång, eftersom en tidigare vald kandidat tackat nej. För Västra Nylands folkhögskola tog valet länge då brister i rekryteringen gjorde att tjänsten måste ledigförklaras på nytt. Under tiden fortsatte Henrik Grönroos som rektor fram till hösten. Grönroos har haft ett tidsbundet tjänsteförhållande de senaste åren, i väntan på en fusion som dock gick i stöpet 2017. Grönroos valdes till slut till ny rektor, även om debatten huruvida valet gått rätt till fortsatte. Senare under året fick även Karis-Billnäs gymnasium ny rektor i Esbjörn Hägerstedt.

Mikaelskolan i Ekenäs stod för en ny linjedragning då man införde mobilfrihet för årskurserna 6–9 från och med hösten. Beslutet byggde på ett hopp om mer social interaktion bland eleverna under rasterna. Även de flesta andra högstadierna i Västnyland har regler för mobilanvändning under skoltid, men har inte gått lika långt.

Då gymnasierankningen för 2019 presenterades kunde Kyrksläatts gymnasium stoltsera med en sjunde plats, men de övriga västnyländska gymnasierna lyste med sin frånvaro.

Landsvägar och nya trafiklösningar

År 2019 inleddes med presentationen av ett innovativt nytt trafikprojekt för stamväg 51 mellan Karis och Helsingfors. Projektet Route 51 strävar efter att bygga ut vägbelysningen längs landsvägen med LED-lampor och dessutom koppla 5G-teknologi till varje lyktstolpe. Bakom projektet står Ingå kommun tillsammans med Ekenäs Energi och Karis Telefon. Målet är förbättrad trafiksäkerhet och infrastruktur för testning av innovativa tekniska lösningar som framtida automatiserad eldriven trafik. Teknologin kan dessutom erbjuda bättre sätt att styra och övervaka trafiken och till och med varna för vilt längs vägen.

I Läpp i Karis inleddes under början av året planeringen av nya trafikarrangemang med tanke på både säkerhet och framtida utvecklingsmöjligheter i

området. En ny vägplan hade då diskuterats i flera år, men i budgeten för 2019 hade staden äntligen kunnat reservera 800 000 euro för projektet. Korsningen mellan riksväg 25 och infarten till Karis har fått mycket kritik.

Även riksväg 25 var föga överraskande ett diskussionsämne under året, bland annat efter att Nylands närings-, trafik- och miljöcentral gjorde en utredning över hur stort behovet av förbättringarna på vägen är. Utredningen visade att förbättringarna skulle vara lönsamma med tanke på säkerhet och smidighet, men också att en fullständig förbättring skulle kosta 550 miljoner euro, pengar som inte finns.

Behovet av förbättring lyftes också fram av regionens transportföretag då de i september lobbade genom att skjutsa riksdagsledamöter till jobbet i Helsingfors och samtidigt visa på problem i trafiken. Även skicket på andra vägar i regionen, bland dem många grusvägar, diskuterades eftersom de blivit i allt sämre skick de senaste åren.

Efter en omfattande diskussion om behovet av bättre kollektivtrafik för att kunna behålla konkurrenskraften i regionen fortsatte kommunerna jaga hållbara lösningar under 2019. I början av året beslöt Sjundeå och Raseborg att fortsätta betala för kvällståget från Helsingfors till Karis och morgontåget från

Trafiken vid infarten till Läpp och Karis från riksväg 25 har länge väntat på förbättring. Planerna hänger ihop med butiksområden i både Karis och Ekenäs. Foto: Christoffer Holm

Karis till Helsingfors ser ut att få en fortsättning. Tågturen sköts av Helsingforsregionens trafik.

I början av februari 2019 startade Ingå och Lojo också ett pilotprojekt med en ny gratis kollektivtrafikförbindelse från busstationen i Ingå till sjukhuset i Lojo. Ingå fortsatte även i övrigt arbeta för kollektivtrafiken, bland annat genom att göra bussureorna till Kyrkslätt så förmånliga som möjligt. I Raseborg testades å sin sida en ny byabuss. Passagerarna hämtas upp vid sitt hem och transporteras till centrum, med olika områden på schemat olika dagar i veckan. I början hittade ändå enbart ett fåtal passagerare till bussen, men försöket fortsatte.

I Hangö och Raseborg öppnade man i februari en enkät där invånarna kunde tycka till om trafiksäkerheten i kommunerna. Städerna arbetade nämligen som bäst på sina trafiksäkerhetsplaner i samarbete med Nylands NTM-central, Trafikskyddet och polisen. I Raseborg fattade tekniska nämnden i mars beslut om att korsningen av Raseborgsvägen och Flemingsgatan i Ekenäs skulle få en rondell. Rondellen ska göra trafiken vid skolorna i området säkrare och blev klar för användning under sensommaren.

Ungefär samtidigt som bygget av den nya järnvägsbron i Karis färdigställdes blev det klart att nästa stora broprojekt i Västnyland kan landa i Hangö. Där planerar Trafikledsverket att förnya den 70 år gamla viadukten över järnvägen. Förhoppningen är att komma igång redan i slutet av 2020. Bygget hänger ihop med Hangös planer på det intilliggande Stationstorget, en möjlig rondell där och en ny matbutik. En ny bro diskuterades också i Raseborg, men där för att ersätta färjan till Skäldö. Enligt trafikledsverket Väylä skulle en bro till Skäldö i Ekenäs skärgård betala tillbaka sig på tio år.

Mer negativa nyheter för trafiken kom det under hösten då det visade sig att Raseborg är etta i statistiken över hjortkollisioner i landet. I snitt sker det en hjortkrock per dag. Efter en fordonskrock med dödlig utgång på det även tidigare olycksdrabbade vägnivå mellan Ekenäs och Karis i början av året önskade man igen pengar till de mest osäkra områdena. Genom att spjälka upp vägplanen kunde det bli lättare att få pengar till de mest akuta områdena.

Under sommaren gick polisen ut med nyheten om de nya effektiva plåtpoliserna som ska installeras längs vägarna. De nya kamerorna kan fotografera flera bilar och på längre distans än de gamla. Hela 17 kameror började installeras i slutet av året, delvis i Västnyland på väg 52 mellan Ekenäs och Somero.

Under sommaren diskuterades möjligheterna att cykla i Västnyland, bland annat tack vare Yle Västnylands satsning där reportern Malin Valtonen cyklade till och från jobbet, 40 kilometer per dag. Satsningen avslutades med en kartläggning där västnylänningarna kunde berätta var det är jobbigt att cykla.

Cykling uppmärksammades även i och med Lojos beslut från 2018 att bli Finlands cykelvänligaste stad. Efter diskussionerna började även Raseborgs stad fundera mer på cykelvägar.

Årets nya grej inom trafiken var elsparkcyklarna som erövrade så gott som alla större finländska städer under året. Till Västnyland kom ändå inga av de stora uthyrningsföretagen, men privata sparkcyklar syntes här och där under sommaren. Under året ökade också antalet bilförare under 18 år rejält då 17-åringar efter att den nya körkortslagen trädde i kraft kan ansöka om körkort med undantagslov.

Kustbanan och entimmeståget

För tågtrafikens del fortsatte debatten om det planerade entimmeståget mellan Helsingfors och Åbo via Lojo. I början av året gav universiteten i de båda storstäderna sitt stöd för projektet. Kort därefter meddelade regeringen att man grundar ett nytt statsbolag, Suomen Rata, som ska satsa på tågtrafiken i landet. Bolaget får fyra dotterbolag varav ett ansvarar för den snabba tågförbindelsen mellan Åbo och Helsingfors. Senare under hösten valde regeringen även att bilda ett planeringsbolag för projektet.

Entimmeståget har väckt blandade känslor i Västnyland eftersom det skulle ha omfattande konsekvenser för kustbanan och trafiken via Karis. Eftersom en snabbförbindelse mellan Åbo och Helsingfors kräver stora ut- och ombyggnader kan det oberoende av planerad byggstart ta upp till tio år innan projektet är klart. Det har beräknats att det nya banavsnittet skulle kunna kosta två miljarder euro.

Då den nya regeringen valts stod det klart att entimmeståget kommer att börja planeras. Som svar ordnades en namnsamling för kustbanan. Den fick drygt 2 000 namn, men trots det höjdes röster om att lobbandet och engagemanget måste bli mycket kraftigare. I Helsingfors ordnades i juni ett jippo med inbjudna politiker, kommundirektörer och andra kommunala och statliga tjänstemän för att lyfta fram kustbanans betydelse. Samtidigt överräcktes namnlistan och kampen fortsatte.

Utredningar för vad det kan kosta att förbättra kustbanan gjordes också upp, men visade att en grundförbättring av den skulle bli dyrare än det nya entimmeståget. Kustbanan skulle kosta hela 2,3 miljarder euro och skulle ändå inte bli ett lika snabbt alternativ.

Beskedet om att en ny hamnoperatör inleder verksamhet kring bulklast i Koverhar hamn i Hangö gav i sin tur nytt hopp till en elektrifiering av Hangö-

Hyvingebanan. Då elektrifieringen dessutom inför valet blev ett vallöfte för blivande statsminister Antti Rinne växte hoppet.

Under sommaren kom slutligen beskedet, och kanske sommarens största nyhet i Västnyland. Både kustbanans förbättring och elektrifieringen av Hangö-Hyvingebanan blir av. Den nya regeringen vill inleda elektrifieringen år 2020 för att motverka tågtrafikens utsläpp och förbättra konkurrenskraften inom godstrafiken. Dessutom ska säkerheten vid plankorsningarna förbättras. Hela projektet förväntas kosta 62 miljoner euro. Om inte elektrifieringen var nog gick regeringen även ut med en stor nationell satsning på järnvägsnätet, där ibland på kustbanan som ska få 60 miljoner euro de kommande åren.

Västnyland svarade på beskederna med glädje, och hopp om framtida direkttåg från Hangö till Helsingfors väcktes. Hangö hamn såg nu att man kan växa med det dubbla i Koverhar hamn och resten av regionen hoppades att entimmetåget nu inte behöver konkurrera ut kustbanan.

Plankorsningar var av flera orsaker på tapeten under året. Under hösten inleddes rättegången om plankorsningsolyckan i Skogby hösten 2017. Den tragiska olyckan som krävde tre beväringars och en tågresenärs liv skapade en omfattande debatt om behovet av säkrare järnvägsövergångar. Bevärningen som stod åtalad för olyckan friades till slut, men domen överklagades av biträdande riksåklagaren. Det ledde i sin tur till en namninsamling som krävde ett slut på rättsprocessen. I slutet av året hade den samlat nästan 12 000 namn.

I slutet av året kom ännu en positiv nyhet för kustbanan, Kyrkslätt och lokal-tågstrafiken till och från huvudstadsregionen då en ny depå för trafiken föreslås byggas i Bobäck eller Getberget i Kyrkslätt. Runt 100 tåg ska få plats.

Natur och miljö

På beslut av miljöministeriet och statsrådet kom i början av 2019 beskedet att hela 37 nya naturskyddsområden ska inrättas i Västnyland. Det största av de nya områdena är Porkala naturskyddsområde, med en areal på nästan 12 800 hektar. Nya områden inrättades i samtliga västnyländska kommuner.

Samtidigt som naturskyddet fick synlighet framfördes flera planer på hur kommunerna ska göra sina naturområden hållbara. I och med att så kallad naturmotion har blivit en stark trend kommer ökande besöksiffror börja belasta skogar, naturleder och stränder. I exempelvis Ingå och Sjundeå ledde detta till en ny utvecklingsplan för området Kopparnäs-Störsvik där man tror att besöksiffran kommer att fördubblas inom tio år.

I Hangö tog även politikerna tag i de skogsavverkningar som under 2018 väckte mycket debatt bland invånarna. I början av året lämnade 25 Hangöpo-

litiker in en motion om att Hangö stad borde avstå från kalhyggen i staden och fokusera mer på kontinuerligt skogsbruk. Bristen på detta ledde året innan till att avverkningsarna i olika skogsområden i staden blev mycket drastiska.

Ännu mer debatt blossade upp då Forststyrelsen gick ut med sin önskan om att fälla unga tallar på Tulludsstrandens naturskyddsområde i Hangö. Detsamma har gjorts på flera andra områden i staden tidigare, för att rädda de unika sanddynerna innan tallbarr och skugga förstör dem och gör det omöjligt för ett flertal utrotningshotade arter att klara sig på området. Efter mycket debatt, insändare och mothugg valde stadsstyrelsen efter omröstning att godkänna planen i april. Debatten slutade ändå inte där, och till och med en polisanmälan om brott mot naturskyddslagen blev aktuell. Till slut visade sig de flesta ändå vara nöjda med projektet och det nya utseendet på Tulludden. Ingreppen hade inte varit så drastiska som man trott och det goda syftet med avverkningsen blev också tydligare.

Att naturen är viktig för Hangöborna blev tydligt även då Hangö museum öppnade sin sorsatsning för året. I den lyfte museet upp den förunderliga och storslagna naturen på Hangö udd, men även vad nedskräpning innebär för miljön. Natur och skräp kombinerades även i stadens och Hangö miljöförenings gemensamma idé om en fisk i hönsnät som fungerar som uppsamlingskärl för plattskräp på Tulludsstranden. Miljöfrågor stod också i fokus då Krogars vattenskyddsförening i Hangö firade 50 år av verksamhet. Förening-en grundades i tiderna för att övervaka industriernas utsläpp.

I Ingå gjorde man också ett slag för att förbättra vattenkvaliteten i de lokala vattendragen och Östersjön. Via världsnaturfonden WWF:s projekt Vattenskydd 4K inledde ett antal privata markägare anläggandet av våtmarker för att minska belastningen på Östersjön. I Raseborg fortsatte planerna för en förbättring av Raseborgsåns välmående. Framst vill man minska fosforbelastningen och hoppas få kräftorna att trivas i ån igen.

Bland de negativa nyheterna under året fanns stängningshotet av besökscentret Naturum i Ekenäs. Fortsättningen var länge osäker på grund av stadens beslut att höja hyran. Centret räddades sedan av att turistbyrån tillfälligt flyttade in, men vid årsskiftet var fortsättningen igen oklar.

I början av året stötte också fiskvägsbygget vid Svartån i Åminnefors på problem då kraftverkets strömpelare hade fallit sönder. Fiskvägen i Åminnefors, och en liknande vid vattenkraftverket i Billnäs, skulle stå klara till sommaren och höll till slut också tidtabellen. Syftet är att rädda den hotade flodpärlmusslan som behöver vandringsfiskarna för sin överlevnad. Musslorna har inte kunnat föröka sig i Svartån sedan 1950-talet. För att rädda musslan har forskare

arbetat med att få dem att föröka sig i laboratoriet vid Jyväskylä universitet, innan de om några år kan flyttas tillbaka.

Den västnyländska expertisen inom miljö- och naturfrågor var också synligt framme under 2019. Vid yrkeshögskolan Novia inleddes ett projekt för att ta fram ett gel som suger upp kemikalier och läkemedelsrester för att i framtiden kunna rena vattendrag. Vid Tvärminne zoologiska station forskade man under året bland annat i vad som händer då organiskt material från land rinner ut i havet och hur plankton och bakterier reagerar. En annan forskning studerade hur gummirester från bildäck påverkar havsbotten då de sköljs ut i hav och vattendrag. Senare under året fick stationen också sitt nya efterlängtrade forskningsfartyg som fick namnet Augusta. Dessutom utförde man en grundlig analys där en forskningsbåt samlar in information om kopplingen mellan övergödning och klimatförändring var femte sekund. Den så kallade havsmanualens syfte är att kartlägga var det finns störst problem i vattenmiljön och finna lösningar för att åtgärda dem.

Även inom viltvården skedde förändringar under året då antalet jaktlicenser för vitsvanshjort ökade med hela 20 procent i Nyland. Flest hjortar fick fällas i Västnyland där stammen växer kraftigt. I slutet av året kom också budet om att jaktvårdsföreningarna i Västnyland planerar att gå samman. Fusionen av sju jaktvårdsföreningar med totalt runt 2 800 medlemmar skulle innebära den största fusionen inom jaktvården i Finland någonsin.

Under slutet av året delade Finlands Naturskyddsförbund ut miljöpris, med god utdelning i Västnyland. Solja Kvarnström från Raseborg blev årets frivilliga och Hangö miljöförening årets förening. Båda har arbetat med skogsfrågor.

Under 2019 fick Västnyland också bekanta sig med ett nytt fenomen i naturen, nämligen skogsbad. Den första utbildningen till skogsbadsguide började 2018, och nu existerar fenomenet även i Västnyland och nationellt till och med inom vårdsektorn. Allt går ut på att nå psykiskt och fysiskt välbefinnande genom att uppleva naturen.

Historia

Efter flera år av jubileer och märkesår både för Finland och Västnyland bjöd 2019 inte på några större evenemang. Att det förlutit 80 år sedan vinterkriget inledning syntes i medierna, men inte i några större händelser.

Bland de få märkesår som uppmärksammades i medierna under året fanns ändå en av de sorgligaste, Estonia-katastrofen, som för 25 år sedan berörde även Västnyland djupt, särskilt under räddningsarbetet. Därtill lanserade Ekta

Kriget på Hangö udd och risken för ett sovjetiskt anfall under 1940-talet uppmärksammas i den kommande dokumentären "Harparskoglinjen. Västfronten mot Sovjet", som spelas in på Hangö udd. Foto: Multifoto/Johan Ljungqvist

Museum i Ekenäs en utställning om spritsmugglingen 1919–1932, i och med att det förflutit 100 år sedan sprit förbjöds i Finland.

Bland de större historiskt förankrade satsningarna i regionen under året framstod restaureringen av Finlands äldsta smalspåriga ånglok Lill-Bässen i Fiskars. Det som började som ett småskaligt restaureringsprojekt blev ett storskaligt museiprojekt då man även började planera en virtuell lärmiljö, lokstall, museum och ett två kilometer långt spår för ångloket.

Intresset för ett annat museum med en något annorlunda historia började också diskuteras i Karis. Familjen Jernström som driver Sirkus Finlandia har i många år drömt om ett finländskt cirkusmuseum. Nu har familjen köpt en gammal industrihall i Karis som ska renoveras till ett museum med privatpersoners cirkussamlingar.

Nya arkeologiska fynd blev det också en hel del av under året, både medvetet och i misstag. Under ett grävarbete för vatten- och avloppsrör vid Dragsvik i Ekenäs kom ett ganska annorlunda historiskt fynd upp ur marken. I grävskopan hittades plötsligt både benbitar och flaskpost. Efter att flaskposten öppnats visade sig kvarlevorna tillhöra hästen Octavia. Hästen hade begravts av den sörjande husbonden, översten och forna kommendören vid Nylands brigad Joel Walldén, som också skrivit det känslösa brevet, daterat 16 november 1950.

Flera historiska fynd blev det under sommaren då krigstida dokument från den tyska krigsmaktens vistelse i Hangö hittades i en ventilationskanal i Smörmagasinet intill Hangö hamn. Arkeologen Jan Fast som lett utgrävningarna av det tyska permissionslägret som fanns på Tulludden i Hangö under 1940-talet betraktade fyndet som unikt och viktigt.

Mer västnyländsk historia blev det då planerna på en dokumentärfilm om Harparskoglinjen mellan Hangö och Ekenäs presenterades under sommaren. Genom filmen vill ett lokalt produktionsteam berätta historien bakom den enorma försvarssatsning som gjordes för att hindra ett sovjetiskt anfall på Hangö udd för 80 år sedan.

Historia på nytt sätt blev det i Hangö också via en ny app som gör att man kan ta ett foto på en verklig, nu existerande plats samtidigt som en bild av Mannerheim, det gamla vattentornet som förstördes i kriget eller det gamla badhuset kommer upp intill på skärmen. Dessutom berättar appen historien bakom allt. Idén lär locka då mobilspelet Lights on, med liknande funktion, blev årets bästa nyttospel vid galan The Finnish Game Awards i april. I spelet kan man bland annat ta en selfie med slottsknekten vid Raseborgs slott. Även till Quiz-appen Vevi har tillkommit flera nya banor i Västnyland. I Hangö tog också den eviga diskussionen om ett nytt historiskt museum fart. År 2024 fyller Hangö stad 150 år, och ett nytt museum med utrymme för en basutställning finns på önskelistan. Den tomma tågstationen utgör det senaste förslaget.

Under hösten kom nya fynd också från Jan Fasts krigshistoriska projekt på Hangö udd. Som en del av Fasts projekt kring fortsättningskrigets påverkan på Hangö udd, och med hjälp av orsbor, grävde arkeologer och frivilliga under året fram sju sovjetiska gravar från kriget. Utgrävningarna utfördes både för att kunna dokumentera kriget och för att identifiera och återlämna kvarlevorna till Ryssland. Under hösten hittade också byggarbetare i Hangö delar av människoskelett i ett hus. Polisen började utreda varifrån skeletten härstammade, och en möjlighet var återigen att de är krigstida.

Ett nytt omfattande historiskt bokprojekt lanserades också under hösten när föreningen Gardberg Center i Karis presenterade sina planer på ett verk om hantverkare och handelsidkare i Karis centrum från och med stationssamhällets tillkomst till i dag. Under hösten berättade regionala släktforskare också om planen att kartlägga hundratals nyländska soldattorp som byggdes mellan 1680-talet och år 1809. Många torp har redan förfallit, eller håller på att förfalla, och borde bevaras.

Under hösten kunde även Västra Nylands landskapsmuseum dra en lättnadens suck då man beviljades statusen "museum med regionalt ansvar", vilket tryggar en bättre statlig finansiering.

3. Arbete och näringsliv

Efter flera negativa nyheter inom det västnyländska näringslivet de senaste åren präglades 2019 av mer stabilitet och flera små men också positiva nyheter. Både hamnarna och flera av de stora företagen mår bra och regionen har även stått för många nya innovationer med stor potential för framtiden.

Positivt var också att arbetslösheten verkade minska. Under sommaren visade siffrorna att antalet arbetslösa minskat i nästan alla kommuner i Västnyland jämfört med året innan. Hangö hade då den högsta andelen arbetslösa, 9,7 procent. Ingå hade lägst, 6,2 procent. En undersökning av Västra Nylands handelskammare visade senare under året att Västnyland till och med kan lida brist på arbetskraft inom några år. På små orter minskar arbetskraften över hela Finland det närmaste decenniet. I västra Nyland syns bristen redan nu. Under slutet av året var arbetslöshetsciffrorna ändå något dystrare.

Mindre lovande för regionen var också intresseorganisationen Finlands näringsliv EK:s undersökning av företagarklimatet i olika regioner i Finland. I början av året presenterades resultaten där Raseborg, Ingå och Hangö landade på en 20:e plats av totalt 25 regioner. Läget har varit detsamma även 2015 och 2017, trots att västra Finland i övrigt får bra resultat. Från Västra Nylands handelskammares sida hoppas man att de nya kommundirektörerna ska kunna vända trenden.

Hamnarna

För Hangö hamn inleddes året med fortsatta stora projekt och positiva nyheter. Gasrörsprojektet Nord Stream 2 fortsatte i Koverhar hamn, och mitt i höjdpunkten för nedläggningen av gasrören i Östersjön kunde Hangö hamn berätta om ett nytt samarbete med hamnoperatören Rauanheimo. Samarbetet omfattar bulkvaror och inleddes på hösten då Nord Stream-projektet hade avslutats. Största delen av varorna kommer med järnväg från Ryssland. Under det första året är företagets mål att transportera 1,5 miljoner ton ryskt stenkolk till bland annat tyska stålverk via Koverhar hamn. Samtidigt med nyheten inledde Hangö stad även arbetet med att köpa mer mark i Koverhar, där det tidigare stålverket låg.

Hangö hamn kunde också inviga nya hamnplaner då expansionen av Västra hamnen blev klar. Genom utvidgningen har hamnen vuxit med en tredjedel ut mot havet. Hamnens rekordstora godsmängder de senaste åren har ändå handlat om gasrörsprojektet som avslutades 2019 och den stora trailertrafiken som är mycket konjunkturläklig. I slutet av året uttryckte därför stadsdirektör

Etableringen av bulkhamnen i Koverhar har tagit fart. Dessutom väntar en elektrifiering av Hangö-Hyvingebanan. Foto: Christoffer Holm

Denis Strandell en viss oro. Framtiden får utvisa om Hangö hamns framgångar fortsätter.

I frihamnen i Hangö har en förskjutning mellan de olika företagen skett. Vissa företag har förlorat kunder, men i stället har den nya stora aktören, företaget SE Mäkinen, fortsatt expandera och nyanställa. Under 2019 fusionerades också bilhanteringsföretagen Assistor och Uuttera.

Senare under våren kom goda nyheter även från Inkoo shipping som investerat både i ny kran och ny hall för att kunna fortsätta växa inom hanteringen av bulkvaror i Ingå hamn. Under sommaren blev det också klart att Inkoo Shipping köper Kantvik Shipping i Kyrkslätt. Affären innebär 600 000 ton i bulkvaror till om året för Inkoo Shipping. Därmed verkar det som om kunderna mycket väl räcker till för två bulkhamnar i regionen.

Industrin

Hos industrin kom ganska många spridda positiva besked under året. I Hangö kom beskedet att cykeltillverkaren Helkama Velox flyttar hem all produktion av elcyklar från utlandet. Nu kommer även de framhjul- och bakhjulsdrivna

cyklarna att tillverkas vid fabriken i Hangö. Fabriken stod också för några nyanställningar under året, och utvecklingen är tydlig. År 2017 tillverkade fabriken 1 400 elcyklar. Under 2019 landade man på 5 100.

I Hangö firade ett annat ikoniskt företag, bastutillverkaren Helo, 100-årsjubileum under året. Företaget som nuförtiden är fusionerat med svenska Tylö, har under det senaste året också koncentrerat sin produktion till Hangö och moderbolaget har nuförtiden hemadress på udden. Jubileum blev det också i Ekenäs då sanitetsporslinsfabriken i Björknäs firade 50 år. Genom åren har fabriken upplevt ett flertal ägarbyten och tillverkat 37 miljoner toaletter. I dag ingår fabriken i koncernen Geberit.

I Karis valde Sisu Auto ny vd i Petri Kananen, med målet att växa utomlands. Sisu Auto har haft stora framgångar det senaste året. I Hangö fick även sprängämnestillverkaren Forcit ny vd i Joakim Westerlund. Företaget har vuxit, även utomlands, de senaste åren.

I och utanför Ingå fortsatte under våren arbetet med naturgasledningen Baltic Connector till Paldiski. Över 200 personer arbetade med att lägga ut de 6 400 rören på en 77 kilometer lång sträcka på havsbotten. Under 2020 börjar ledningen användas fullt ut. Största delen av gasen kommer att användas av den finländska industrin. Ingå gick också med i det regionala bolaget C-Fiber Hanko med förhoppning om att locka datacentraler även till Ingå och speciellt det gamla kraftverksområdet i Joddböle (s. 106–107).

Kabelfabriken i Pickala har gynnats av samma bransch, men speciellt av det ökade intresset för vindkraftsparkar till havs. De senaste åren har tillväxten varit stor, och ägaren Prysmian har investerat över 100 miljoner euro i sina två fabriker i Finland. I Pickala har nya hallar, en ny armeringslinje och ett uppvärmt lastningsband för vinterlastning tillkommit. Dessutom beställde Prysmian under 2019 ett nytt kabelfartyg för 170 miljoner euro. Därför vill företaget både muddra farleden och förbättra hamnen i Pickala.

I Raseborg utvidgade företaget Rasmin sin produktionskapacitet för betong med ett nytt lov och ny fabriksbyggnad vid Tegelbacken i Horsbäck. Med det nya lovet kan Rasmin öka sin produktion från 8 000 till 22 000 kubikmeter per år.

I Pojo fick bolaget Kuovila Limestone tillstånd att börja leta kalk i Skogböle, en möjlighet till ny verksamhet i trakten. Om fyndigheterna visar sig vara gynnsamma kan kalkbrytning bli aktuell tidigast 2023.

En annan stor industrinyhet under 2019 var SBA Interiors flytt från Svartå till Gebbelby intill Hangövägen. Företaget som tillverkar fartygsinredningar har vuxit rejält de senaste åren, nyanställt och behövde större fabriksbodar. Fabriken i Svartå intill Svartå slott står nu i stället tom, med hopp om nya hyresgäster. I

Svartå saknade man snabbt den framgångsrika fabriken, även om den fortfarande verkar i närregionen. Flytten avslutade över 400 år av industriell verksamhet i Svartå, möjligtvis den längsta oavbrutna industriella verksamheten på samma plats i Finland någonsin.

I Koverhar gick det framåt även för de privata företagen som verkar där. Företagen Swecem och Moviator har etablerat sig redan tidigare och växer. Särskilt Moviator har nått stora framgångar i Koverhar där företaget renar metallindustrins slagg. Företaget säljer nu anläggningar till stålfabriker runt om i världen, med bas i Koverhar. Företaget som är hemma från Vaajakoski köpte även gamla stadshuset i Ekenäs under 2019 för att satsa mer på Västnyland.

Då skatteuppgifterna för 2018 lanserades på hösten 2019 stod det klart att många av de västnyländska industrierna och företagen verkar må bra. Vinst och stora samfundsskatter presenterades från bland annat Forcit, Hangö hamn, Andelsbanken Raseborg och Team Electric. Bästa resultatet hade företaget Nlight i Lojo gjort, vilket gav drygt två miljoner euro i samfundsskatt till staten och Lojo. På god andra plats kom Fiskars-koncernen, vilket gav staten och Raseborgs stad 1,5 miljoner i samfundsskatt, och på tredje plats Pedersen Invest i Ingå, vilket gav en skatt på 1,7 miljoner euro.

Något senare kom ändå utsikter från näringslivets EK om att företagen börjat se mindre tillförsiktigt på framtiden. Särskilt hos de små och medelstora företagen har framtidsutsikterna försämrats och tillväxten mattats av. Även Finlands bank spådde att högkonjunkturen var förbi. Trots det goda resultatet gav även företag som Fiskars bud om att kommande inbesparingar ska göras, vilket kommer att minska personalens antal.

I november och december påverkades även den lokala industrin av de två stora nationella strejkerna under året. Kort efter poststrejken, som främst påverkade industrins transporter, bröt nästa strejk ut hos teknologiindustrin, den kemiska industrin och den mekaniska skogsindustrin. De strejkande arbetstagarerna i Västnyland var ändå få jämfört med övriga landet.

Lokala företag i bräsch

Västnyland har under de senaste åren lyckats nå nationell och till och med internationell synlighet med olika projekt inom näringslivet och flera unika innovationer. Förgreningen av havsdatakabeln till Tyskland är en av dem, den supersnabba elbilen Toroidion en annan. Det hade länge varit tyst om elbilen, men i början av året kom besked om att projektet går framåt och att man siktede på serieproduktion inom ett år. År 2020 kan mycket möjligt bli avgörande för superbilen.

Nyheter om ett annat sorts specialfordon från Västnyland kom under sommaren. Då levererades de fyra första terränglastbilarna av modellen Misu, eller PMPV 6x6 som de egentligen heter, till Försvarsmakten. Modellen har utvecklats av företaget Protolab i Pojo, som hoppas kunna växa och även exportera de unika specialbyggda fordonen i framtiden.

En något udda industri i Svartå och Karislojo fick också synlighet under året. Suomen Agrometsä är nämligen störst i Norden på att producera ympningar för sprängticka. Om företaget hittar lämpliga nya lokaler vill man stanna och expandera i Västnyland. Odlingen av sprängticka sker i hela landet. Svampen används som hälsotillskott i te eller som näringstillskott efter att den förädlats, och är populär speciellt i Asien.

Många av de nya innovationerna som under 2019 väckte intresse i medierna handlade om miljö och hållbarhet. I Leksvall i Ekenäs meddelade Soya Jalofoods att man vill bygga ett biogasverk tillsammans med Ekenäs Energi för att producera sin egna el, värme och biogas av restprodukter från produktionen. Soya Jalofoods är Finlands största tofuproducent och har också expanderat i sin fabrik inne i Ekenäs. Den ligger i Kasslers gamla korvfabrik som företaget köpte för några år sedan. Där tillverkas numera vegetarisk tempe av ärter, sötlupin, soja- och bondböna.

I Lojo togs ett steg i riktning mot miljövänligare energiproduktion när det statsägda energibolaget Gasum berättade om bygget av en ny biogasanläggning

Bröderna Peik och Nick Victorzons pizzeria YLP! blev en mycket omtalad succé under 2019. Ekenäs fick också en ny restaurang i stiliga GH Fyren.

Foto Bitte Westerlund

i anslutning till Munka avfallsstation. Anläggningen ska hantera 60 000 ton bioavfall per år och kunna producera över 40 gigawattimmar biogas och 50 000 ton ekologisk gödsel årligen. Anläggningen beräknas stå klar år 2020.

I Hangö ansökte företaget Adven om lov att på prov börja bränna hästgödsel vid företagets värmeverk, medan Ekenäs Energi gick ut med förhoppningen om att fördubbla sin vindkraftsproduktion i norra Österbotten. Senare under året kom Adven också med beskedet att man vill bygga en biogasanläggning i Hangö. Enzymindustrin ska stå för råmaterialet och anläggningen som förväntas stå klar 2022 har redan fått ett statligt investeringsstöd på 2,5 miljoner euro. Ekenäs Energi som de senaste åren satsat stort på solpaneler och elbilstjänster presenterade också sina planer på en solenergi park med över 3 000 solpaneler, på totalt 1 MW, i Björknäsområdet i Ekenäs. Elen skulle till stor del gå till stadens behov vid Ekåsen-området och för Karis Telefons behov.

Ekenäs Energi tog också tag i lösningar för elbilar, som under hela året varit ett samtalsämne. Så gott som alla stora globala biltillverkare satsar nu på egna elbilar. Miljöministeriet och Kommunikationsministeriet började under året skissa på ett lagförslag där husbolag som är nya eller gör större renoveringar borde installera laddningsstolpar. Många husbolag kan ha svårt att göra en sådan satsning och investeringen skulle givetvis vara orättvis om alla inte använder elbil. Därför lanserade Ekenäs Energi tanken om kvartersladdning, en station i grannskapet, med hopp om att lagen skulle godkänna en sådan lösning i framtiden.

Mindre företag med goda idéer finns det också en mängd av i regionen. Under 2019 lyftes ett av dessa upp i Sjundeå. Där verkar det lilla företaget Cleo för att hjälpa ungdomar hitta sommarjobb och exempelvis hjälpa till med sysslor hemma hos människor i hembygden. Företaget lägger ut annonser på webben och ungdomarna ansöker om jobb hos företaget. På det sättet får de erfarenhet, CV och ett kontrakt för sådant som annars ofta görs den inofficiella vägen.

Småföretagen var också framme, när företag och företagare skulle premieras under året. Bageri- och kaféföretaget Wi-Box i Ekenäs blev årets företagare i Raseborg på företagardagen i september. Ingå Företagare valde i sin tur Kodin Tavaratalo till årets företag. Även ute i bygderna delade man ut priser. Exempelvis Tenala-Bromarf företagare premierade byggmästare Jouko Lahtinen. Nylands företagare premierade i sin tur Hangöföretagaren Viking Friman för hans livslånga engagemang som företagare. Han har fungerat som vd för familjeföretaget Hangö trafik och har också byggt upp ett nytt bolag inom resebranschen, Friman resor, vid sidan av linjetrafiken.

Skogs- och jordbruk

På många sätt var det de små företagen i Västnyland som stod för positiva och unika nyheter under året. Det gällde även jordbruket där exempelvis Relax gård stack ut. Under hösten blev gården nämligen Finlands första gård att klimatkompensera sin köttproduktion.

Det ökade intresset för ekjordbruk och efterfrågan på ekologiska livsmedel stötte ändå tyvärr på motgångar redan tidigt under 2019. Även i Västnyland hade ett flertal jordbruk ställt in sig på att börja satsa på ekologisk odling, men i februari visade det sig att stödpengarna som kommer från staten och EU hade tagit slut. Man räknade med att det i värsta fall kan ta flera år innan nya stödpengar finns tillgängliga. Regeringens mål är att 20 procent av all åkerareal ska odlas med ekologiska metoder år 2020. I början av 2019 låg siffran på runt 14 procent.

Jordbrukets miljöpåverkan var på ett flertal sätt på tapeten under året. Flera lokala odlare talade varmt om ekodling och regenerativ odling i medierna. I Sjundeå fick en ny räknemodell för jordbrukets miljöpåverkan synlighet med jordbrukaren Sebastian Sohlberg som pilottestare. Modellen ska ge jordbrukare möjlighet att mäta hur stora utsläpp deras jordbruk skapar, men också hur

Skogsavverkning dryftades på flera håll i Västnyland under 2019. I Hangö väckte projektet på Tulludden (s. 95) omfattande debatt. Foto: Christoffer Holm

mycket koldioxid gårdarna binder. Modellen utvecklas av innovationstjänsten Biocode och kan ge både svar på miljöfrågor och möjliggöra en handel med utsläppsrättigheter för jordbruket, och därmed koppla ihop hållbarhet och ekonomi. Jordbrukets kapacitet att binda koldioxid testades också av Meteorologiska institutet i Lojo under sommaren.

Under året fick det västnyländska jordbruket också en ny röst i Sara Wilson som startade en ny podcast om livet som jordbrukare. Wilson, som är hemma från byn Backgränd i Karis, är inte själv jordbrukare, men pratar i podden Broddcast från Backgränd med de lokala bönderna om vad de egentligen gör.

För skogsbruket inleddes året bra. Sommaren och hösten 2018 var relativt torra vilket gjorde att marken för det mesta höll de tunga maskinerna även under vintern, trots att tjälén inte var lika djup som vanligt.

Skogsbruk stod också på tapeten då investeringsföretaget Hallqvist köpte Kofverhag gård i Lappvik, Hangö. Priset för gården, som tidigare ägdes av de skandalomsusade Nymanska stiftelserna, landade på drygt 2,2 miljoner euro. Den nya ägaren gick direkt ut med att man ska satsa på skogsbruk. Senare under året ville man köpa mer mark av staden, men köpet godkändes inte av politikerna.

Under året debatterade även Raseborgs stad skogsbruket i kommunen. En motion om att förbjuda kalhyggen i stadens skogar lämnades in under våren. Efter utredningar och diskussioner valde tekniska nämnden till slut att fortsätta som tidigare, genom traditionellt skogsbruk som omfattar kalhyggen. Raseborgs stad äger omkring 4 000 hektar skog.

Under sommaren fick jordbruket återigen kämpa med torka, men detta år främst på grund av blåsten och inte värmen såsom sommaren 2018. Främst led grönsaksodlarna av det regnfattiga och blåsiga vädret. Under hösten fick Svenska lantbruksproducenternas centralförbund en ny fullmäktigeordförande i mjölkbonden Kristian Westerholm från Ingå. Han tog över efter minister Thomas Blomqvist.

Framtida satsningar

Den mest lovande framtida chansen för nya företag och arbetsplatser i Västnyland har de senaste åren handlat om de nya dataablarna från Hangö till Tyskland och Sverige samt vidare genom Finland till Asien. I slutet av 2018 öppnade sig ännu ett alternativ då energibolaget Fortum presenterade sina planer på en datacentral i Joddböle i Ingå. Tidigt under 2019 inledde Fortum och Ingå samarbete med Hanko Data Parks och C-Fiber Hanko som sedan tidigare arbetar för att locka datacentraler till Hangö och Raseborg. Tillsammans har re-

gionen nu fem markområden redo för datacentraler. Joddböle var ett positivt tillskott då området har stor potential i och med både storlek och tillgång till elkraft. Joddböle har nämligen kapacitet för en datacentral i den så kallade hyperscaleklassen, alltså en central på 20 till över 100 megawatt.

Flera platser i Västnyland har planlagts för datacentraler de senaste åren, bland annat i Bäljars, Karis (bilden). Etableringarna väntar ändå på sig.

Skiss: Hanko Data Parks

Området var tidigare plats för Ingå kolkraftverk vars rivning fortsatte under 2019, bland annat med sprängningen av den ena skorstenen som

blev den högsta skorstenen att någonsin sprängas i Finland. Detaljplaneringen gick vidare och i slutet av året hade planer för även ett solkraftverk och växthus skissats upp, vid sidan av servercentralen och en anläggning för biomassa. Tanken är att växthuset kan nyttja värmealstringen från en datacentral.

Ett flertal miljögränningar som dessutom inneburit business för västnyländska företag och aktörer blev aktuella under 2019. Dessutom kom flera nyheter om framtida satsningar som kan åtgärda både miljöproblem och ge jobb och pengar. Bland annat uppstarts företaget Origin by Ocean presenterade under året sina planer på att börja odla blåstång i Västnyland och samla upp blågröna alger och utvinna olika substanser ur dem i ett bioraffinaderi som skulle kunna placeras i Hangö. Senare under året rodde företaget även i land ett samarbete med mejeri- och matföretaget Valio.

I övrigt fördes ett flertal diskussioner om nya satsningar och krafttag för företagande i regionen under året. De olika företagareföreningarna lyfte fram allt från behovet av ett levande centrum i städerna till hur man ska ta upp kampen med näthandeln. Raseborgs nya utvecklingschef Jennifer Gammals inledde också ett nytt samarbete med företagarna. Utifrån tanken att goda råd är bättre än pengar har hon startat samarbetsorganet Företagsriddarna. De utgörs av representanter från olika utbildare, organisationer, företagareföreningar och kommunen.

4. Västnyland och omvärlden

Utan många av de unika kontakter Västnyland har utåt skulle regionen se mycket annorlunda ut. Både kultur och näringsliv, liksom turism och samhällsutveckling påverkas av vad som händer både i övriga Finland och ute i världen. Det kan handla om trender och investeringar lika väl som klimat och ekonomi. Västnyland har sin roll i världen och världen sin roll i Västnyland.

Under 2019 påverkades Västnyland bland annat av den omfattande globala klimatkussionen. Världsekonomi och flyktingströmmar var å sin sida mindre synliga än tidigare år. Västnyland sattes på kartan av både västnyländska innovationer och internationella sportevenemang samt av en ökande turism.

Blicken utåt och inåt

De främsta influenserna utifrån till Västnyland under 2019 handlar utan tvekan om miljöfrågor. Under året har flera företag börjat lyfta fram sitt miljötankande och konkreta hållbarhetsåtgärder. Solpaneler och elbilar har börjat diskuteras allt flitigare, samtidigt som vegetarisk mat har fått ett genomslag, av både hälso- och miljöskäl. Även följdverkningarna av #metoo har hållit i sig genom året och väckt debatt. Även internationell politik, speciellt rysk och amerikansk sådan, har varit ett samtalsämne. Debatten om fake news (på svenska fejknyheter, som inte stämmer, men som ser ut att vara sanning) särskilt i politiskt syfte, har också fortsatt.

Bland de många satsningarna i näringslivet under året rymdes även några som har stor potential att placera Västnyland på världskartan. Datacentralerna och Västnyland som en knutpunkt för flera datakablar är en självklarhet, projektet Route 51 (s. 90) ett annat. De många företags- och forskningsprojekten inom miljö, natur och jordbruk kan också nämnas (s. 103–107, 135–137).

I början av året kom även nyheter från Pojo, om att den supersnabba elbilen Toroidion efter en längre tids tystnad nu närmar sig serietillverkning i liten skala. Bilen har redan för flera år sedan väckt intresse globalt. Senare under året gav bolaget ut flera aktier för att samla kapital för en försnabbad produktion och nya tester.

Förutom i näringslivet och givetvis inom sport och idrott, bland annat genom sexornas seglings-VM i Hangö (s. 133), placerade sig Västnyland på kartan även i populärunderhållning. Under vintern och våren deltog exempelvis Karisbon Christoffer Forsman i det nationella tv-programmet Bachelor Suomi, och gav därmed både Karis och Svenskfinland synlighet hos en bred publik.

Under våren lades flyktingförläggningen i Mjölbolsta ned, ytterligare ett tecken på att flyktingströmmarna till Finland avtagit. Migrationsverkets beslut kom i början av året då behovet av platser för flyktingar hade minskat rejält.

I slutet av året fick Ekenäsbördiga forskaren och docenten Annika Meinander Per Brahe-priset av Stiftelsen för Åbo Akademi. Meinander är sedan 2017 docent i molekylär genetik vid fakulteten för naturvetenskaper och teknik.

Under året kom också besked om framtida evenemang som för världen till Västnyland. Under sommaren 2020 får Hangö nämligen besök av världens största jongleringsfestival European Juggling Convention och tusentals cirkusartister. Senare under året kom beskedet om att kultur- och idrottsfestivalen European Peoples Festival ordnas i Karis år 2020. Den årliga festivalen vill förena människor från olika länder i Europa och förväntar sig upp till tusen besökare.

Turismen

Inom turismen bjöd året på några nysatsningar då samarbetet mellan företaget Place2go och Hangö och Raseborgs stad intensifierades. Samarbetet lyfter exempelvis upp regionens företagare på nya sätt, för västnylänningar, men även för turister. Företagare kan köpa annonser på webbplatsen och synas på skyltar i stadsbilden. Under början av året inledde det kommunalt ägda företagsutvecklingsbolaget Novago också det nya EU-finansierade projektet Welcome, som ska hjälpa turistföretagarna att bli synligare.

Även i övrigt gjordes ett flertal mindre satsningar på turismen inför sommarsäsongen. Raseborgs turistbyrå skaffade en mobil turistinfo i form av en så kallad Christiania-cykel. Med den kommer turistbyrån ut till evenemang och turister i stället för att turisterna måste hitta till den fasta byrån.

I början av året ansökte det omtalade företaget SuperShe Island om att få bygga ut sin retreat riktad till enbart kvinnor i Ekenäs östra skärgård. SuperShe Island inledde sin verksamhet 2018 och fick tusentals förfrågningar, men enbart ett fåtal valdes ut och fick besöka ön. Utbyggnadsplanerna för 2019 stötte ändå på patrull i flera nämnder och hos en lokal miljöförening, men gick under hösten framåt.

Föreningen Fiskars Village Trail Center fick ta emot årets turismpris i Raseborg. Föreningen har byggt upp södra Finlands största terrängcykelcenter i Fiskars och ordnar också Finlands största cykelmässa samt cykeltävlingar. Terrängcykling slog igenom även på annat håll i Västnyland. Bland annat de nya downhill-banorna i Påminne blev populära. I maj invigdes därtill en ny friluftsled som binder samman de tre bruken Billnäs, Åminnefors och Fiskars.

I Hangö kom turistsäsongen igång sent under 2019, men utvecklades sedan starkt. I Raseborg ökade övernattningarna med fem procent. Dessutom ordnades över 1 500 evenemang i staden. Foto: Christoffer Holm

I Hangö fortsatte debatten om det planerade hotellbygget på Fabriksudden. Efter att ha fått ett nej under 2018 lämnade markägarna in en ny ansökan om undantagslov under början av 2019. Hösten 2018 var problemet att förändringen var så stor att ärendet måste behandlas i en stadsplaneringsprocess. Nu var överskridningen mindre men även det förslaget föll i miljönämnden kort därefter. Tvisten fortsatte också med påståenden om jäv, lobbyarbete som kritiserades och flera nej från Hangöpolitikerna tills man beslöt att inleda detaljplanarbetet från början. Bristen på inkvartering var följaktligen återigen ett samtalsämne i Hangö, även om airbnb och liknande hjälpt upp situationen de senaste åren.

Då sommarsäsongen kom igång fick regionens gästhamnar vänta på sommarrusningen. Regn och sena semestrar gav en dålig start på juli men snart blev det bättre. Till slut verkade turistföretagarna och hamnarna riktigt nöjda med säsongen.

I Ekenäs tog en känd foreteelse inom turismen ändå slut under året då restaurangbåten Sunnan II efter 29 år i Västnyland avslutade en era för att bli kryssningsbåt i den åländska skärgården. Även i Lojo hotades ett känt turistmål

av stängning då kommunen på grund av stora förluster ville stänga upplevelsegruvan i Tytyri.

Under slutet av sommaren satte man i Ingå perspektiv på turismen genom projektet att erbjuda en barnfamilj, som kanske inte själv har råd, på en gratis semester.

Mer positiva nyheter kom då Fiskars Village valdes till årets inhemska resmål bland tre finalister på Finnish Travel-galan. Fiskars har även tidigare utsetts till årets resmål i Finland. Planerna som möjliggör ny turismverksamhet på Jussarö i Ekenäs skärgård tog under slutet av året steg framåt. Nu kan det bli möjligt att redan under år 2020 bygga nytt på ön.

I Hangö lanserades också en ny form av turism på Finlands sydligaste spets då Hangö fågelstation ska inleda fågelguidning vid stationen. Verksamheten är helt ny för Finlands del och ska starta med hjälp av Leader-finansiering. Samtidigt fyller stationen 40 år.

Regionala evenemang

Under de senaste åren har diskussionen om att förlänga evenemangssäsong-en för både invånarna och turismen börjat bära frukt. Även om sommaren fort-

Ekenäs sommarkonserter firade 20 år med jubileumskonsert i Fiskars. Foto: Mona Salama

sättningsvis är den överlägset mest hektiska tiden ordnas alltfler evenemang utanför säsongen. Vid sidan av klassiska evenemang som marknader och regattor ordnades ett flertal andra evenemang.

I januari ordnades de årliga Ungdomens Kyrkodagar på Lärkkulla i Karis. Aktuella frågor som bland annat #metoo och sexuella trakasserier, själavård och ungdomars ensamhet diskuterades. I februari var det därefter dags för Barnens snödaggar med Österby Sportklubb som värdforening och med andra regionala idrottsforeningar och nationella samarbetsparter som stödtrupper. Barnens

snödaggar ordnas på flera håll i Finland varje vinter kring temat skidåkning. Omkring 400 barn från sex olika sko-

I Hangö ordnades den nya berättarfestivalen Seaside Stories under hösten, medan Ingå fick besök av tv-kändisen och auktionsförrättaren Aki Palsanmäki under Ingådagen. Foton: Chris Senn (t.v.) och Daniel Kawecki.

Under sjusovardagen i Hangö slängdes ridläraren Mia Maukonen i Casinoparkens fontän. Foton: Janna Nousiainen

lor i Raseborg deltog i evenemanget vid Västerby skidcentrum i Ekenäs.

I maj kom mässan Raseborgs expo igen efter en paus året innan. Mässan, som officiellt bytt namn till Megamässan, arrangerades vid idrottscentret i Karis. Fokus låg på bostad och fritid.

Bland de negativa nyheterna under början av året kom beskedet att evenemangsbolaget Live Entertainment Finland förbereder sig för att ansöka om företagsanering. Julifestivalen i Ekenäs och konserten med Bo Kaspers Orkester i Hangö Casino i juni var hotade, men bolaget intygade att båda konserterna ordnas som planerat. Senare flyttades Julifestivalen till Hangö, och ställdes till slut in.

Också den klassiska sjusovardagen blev hotad i Hangö då föreningen Pro Hangö beslöt att lägga ner sin verksamhet. Pro Hangö har fungerat som ar-

rangör men överlät nu evenemanget till Hangö stad. Den lokala företagarföreningen och två teaterföreningar räddade snart evenemanget som kunde ordnas som vanligt 27 juli. Årets sjusovare var ridläraren Mia Maukonen som samtidigt som hon slängdes i Casinos fontän var mitt uppe i arrangemangen kring årets Seahorse Week.

Sommaren blev trots allt full av musikevenemang. I Hangö ordnade Eino Grön midsommardans och på Ramsholmen i Ekenäs snyggades det klassiska området upp för kommande evenemang. Störst blev ändå den nya Raseborg-festivalen i Karis i slutet av juni. Festivalen blev en stor framgång och återkommer 2020. Klassikern Faces gick av stapeln i juli med temat Face the Earth, om ungdomar och miljö. Senare blev även musikfestivalen Augustinatten i Ekenäs framgångsrik.

I Hangö blev det ett kärt återseende då familjepicknicken i Casinoparken ordnades. Picknicken hade andra arrangörer ifjol och några år innan då Hangö Beach Piquenique Party stoppades på grund av böter och tvingades ta paus. Med ny arrangör satsade man nu på mer miljövänk.

I augusti ordnades det populära evenemanget Karis Suomen Paris för tredje gången. I år ville man särskilt visa upp ortens vackra trädgårdar och funkishus. Snappertunadagen firades i sin tur med ett nytt och dramatiserat koncept samt sjörövertema. I övrigt bjöd året på samtliga klassiska bya- och stadsdagar från Hangö i väster till Sjundeå i öster.

Pridefestivalerna som de senaste åren slagit rot även i Västnyland fick det här året ett bakslag då evenemanget uteblev i Hangö. I både Raseborg och Lojo vajade däremot regnbågsflaggorna under sensommaren.

I september var det också dags för den traditionella höstmarknaden i Ekenäs, medan ett annorlunda sätt att förlänga evenemangssäsongen blev ett faktum efter att Hangö och Raseborg, inspirerade av en festival i amerikanska Kansas, ordnade ett jippo med höstmörker som tema i november. Mörka helgen bjöd på flera intressanta programpunkter.

Ytterligare ett lite annorlunda evenemang blev av i Tenala då finska mästerskapen i vallning avgjordes i Prästkulla för andra året i rad. Totalt 35 hundar deltog. Första veckoslutet i oktober samlades igen tusentals besökare i Fiskars för att kolla in, handla och smaka på närproducerad mat. Slow Food-festivalen ordnades 2019 för tionde gången.

Svenska dagen uppmärksammades detta år med flera fester i Västnyland. På programmet i Ingå, Ekenäs, Lojo och Hangö stod alltifrån ståuppkomik till författarträff. Bland annat tidigare Pojo-politikern Anders Björklöf fick därtill Folktingets förtjänstmedalj under festligheterna i Helsingfors.

5. Kultur

Det västnyländska kulturfältet lever och mår bra. Särskilt i förhållande till befolkningens mängd ordnas en stor mängd evenemang varje år, och kulturaktörer bjuder på både klassiska och nyskapande utställningar. Initiativen är många och kreativiteten flödar.

Under 2019 syntes bredden särskilt bra i vilka aktörer och projekt som fick regionens olika kulturpris. I Raseborg blev Art café Serendipity i Karis, med ägaren Andreas Mavrostomos i spetsen, årets kulturpristagare. Årets kulturpris i Hangö gick i sin tur till den nygrundade teaterföreningen Hanko Theatre Company Tsaika. Bromarv byaråd och bybutiken Skafferi Ett fick under våren kulturpriset Kompassrosen som delas ut av Otto A.

Culture Day i Karis i oktober samlade regionens kulturaktörer för intressanta diskussioner.

Under sommaren ordnades Poetry Slam ute i trädgården vid Gamla Bastun i Ekenäs.

Foton: Kevin Stewart

Utställningen Hangö udds förunderliga natur visar även upp skräp som samlats på stadens stränder. Utställningen fortsätter 2020. Foto: Hangö museum/ Linda Svennblad

ledde dessutom till att männen bakom projektet blev årets raseborgare, då priset delades ut i mars.

Konst och design

Utbudet av konst och design i regionen är så stort att ett urval för årskrönikan alltid är så gott som omöjligt att göra på ett rättvist sätt. Vissa evenemang sticker ändå ut i och med att de är mer ovanliga än andra, eller får extra mycket synlighet i medierna.

Året började med en sådan utställning i Karis. Från och med kort innan nyår hade Karisborna chansen att ta del av utställningen *10300* som lyfte fram staden och 17 profiler genom bild och text i *Serendipity*. Pro Artibus vårutställning *Soirée* på Elverket i Ekenäs bjöd därefter på spansk- och finlandssvenska bildkonstnären Leonor Ruiz Dubrovins verk. Konstnären avbildar olika

Malms donationsfond. Priset landade i Bromarv för det mångåriga arbetet med att utveckla samhället till en levande och livskraftig by.

Ingå delade i slutet av året ut sitt första kulturpris någonsin. Gustaf Sundman, som samlat 2 000 mappar med tidningsurklipp genom åren, och Nils Kevin, som i motiveringen kallades ett vandrande lokalhistoriskt uppslagsverk, delade på priset. Dansföreningen Hurja Piruetti blev den första mottagaren av det nya kulturpriset Årets kulturgärning, från en fond som startats med en donation av föreningen Okänd soldat i Harparskog. Syftet är att premiera kulturgärningar i Ekenäsnejden. Upprustningen av statyn och fontänen Eurydike i Karis

identiteter och ställer frågor om autenticitet och verklighet. I Ekenäs handlade verken om feststämning. På Elverkets höstutställning bjöd Susanne Gottberg och Pamela Brandt i sin tur på perspektiv på bland annat rumslighet i utställningen *Dialog*.

Då den nya järnvägsbron i Karis skulle invigas valde Raseborgs stad att satsa på konst och utlyste en tävling för att skapa muralmålningar på bron. Idén välkomnades, men belöningen på 3 000 euro för ett arbete som kan ta upp till tre månader fick snabbt kritik av lokala konstnärer. Till slut vann en Kariskarta och djurmotiv tävlingen. De respektive verken skapades av Emilia Nyberg och Rosalia Silfer. Konst diskuterades också i samband med rivningen av den tillfälliga bro som funnits för den lätta trafiken över järnvägen i samband med bygget av den nya bron. På initiativ av Luckan i Karis hade den tillfälliga bron nämligen pryts av en mängd graffiti och gatukonst. För att bevara minnet dokumenterades konsten innan rivningen.

Flera intressanta fotoutställningar ordnades runtom i regionen under året, bland dem Agnu Motzfeldt som ställde ut svartvita reflektioner från Grönland vid Fotocentrum Raseborg. I början av sommaren ställde också en av Sveriges mest älskade konstnärer, Lars Lerin, för första gången någonsin ut sina akvarellmålningar i Finland. En av utställningarna landade på Henriksbergs Galleri i Tvärminne, Hangö.

I juni öppnade konstnären och keramikern Karin Widnäs sitt nya museum Kwum i Fiskars. I september valdes museet till publikens favorit i kategorin Årets gärning under Helsinki design week. Museets syfte är att bevara och lyfta fram kunskapen om keramik, något som Widnäs menar att riskerar försvinna i dagens samhälle.

I juli ordnades för första gången Fiskars Village Art and Design Biennale, med inbjudna gäster från hela världen. Biennalens tema utforskade hur människa, djur och materia kan leva tillsammans i harmoni. Fiskarskonstnärernas andelslag Onomas sommarutställning utforskade i sin tur framtidsperspektiv.

I Hangö bjöd sommaren på en annorlunda konstutställning då konstnären Johanna Sandin ställde ut fototavlor med platskräp som plockats från stränderna i Hangö som motiv. Tavlorna såldes och inkomsterna gick till välgörenhet. Konstnären Pekka Vehviläinen gjorde i sin tur comeback med sommarutställning på gågatan efter några års paus i sitt målande.

En bra konstnyhet för framtiden kom också från beslutsfattarna i Raseborg. Konstvännen kunde i augusti glädjas över att en procent av kostnaderna för ett offentligt byggprojekt i Raseborg i framtiden alltid ska vikas till konst.

Under året fick även vänner av Helene Schjerfbeck's konst en god nyhet då det inför Ateneums utställning med konstnärens verk i Helsingfors i novem-

ber kom fram en helt okänd tavla. Schjerfbeck's målning *Flicka från Barösund* (1885–1890) har hängts på väggen i ett privat hem i Barösund och finns inte i förteckningen över Schjerfbeck's 730 kända verk. Tavlan ingick sedan i utställningen om Helene Schjerfbeck som bodde i Ekenäs på 1920- och 1930-talet. Dessutom hittades två Schjerfbeck-tavlor i ett dödsbo i Tammerfors under året.

Teater

Teateråret i Västnyland inleddes med premiär för Åbo svenska teaters turnépjäs, komedin *Främlingen*, i Karis. Även i Hangö blev det teater redan i januari då Hangö svenska teaterförening förevisade pjäsen *Hemlighuset*.

I mars presenterade Västnyländska Ungdomsringen och Tryckeriteatern en kommande teaterpjäs med ett nydanande produktionsätt. Raseborgs stads tioårsjubileum till ära ville man producera en humorspäckad pjäs om staden och bjöd in vem som helst att vara med och påverka innehållet. Skrätt, musik, dans, sång och intressanta berättelser utlovades av pjäsen som skrevs av Jesper Karlsson och Lasse Garoff. Premiären slogs fast till november.

Kort därefter var det premiär för Kulturhuset Karelias pjäs *Lasse-Majas detektivbyrå Sommarmysterierna*, den första barnpjäsen som satts upp i egen regi.

Raseborgs sommartheater tog 2019 en resa runt jorden med pjäsen *Jorden runt på 80 dagar*. Foto: Saara Kantanen

I slutet av sommaren fick kulturhuset också en ny producent i Ida Flemmich. Under våren blev det även premiär för årets uppsättning av Västra Nylands folkhögskolas teaterlinje. Under 2019 hade eleverna arbetat fram en sammanslagning av två av August Strindbergs verk. *Fröken Julie* och *Moderskärlek* blev tillsammans den nya pjäsen *Midsommarkval*.

Premiärerna fortsatte avlösa varandra och i april satte Teater Magnitude upp *Robin Hood* på Tryckeriteatern i Karis. Teatern som är en del av föreningen DUV, De utvecklingsstördas väl i Västnyland, stod för en satsning med både musikal och improvisation regisserad av Emma Kullberg.

Teatersommaren inleddes i Hangö, med klassiska Hangö Teaterträff. Sommaren 2019 valde teaterträffen att mer än någonsin blicka framåt, utveckla teaterfältet och bjöd på hela sex premiärer, även med en ny verksamhetsledare i Jonatan Fogelholm vid rodret. Samtidigt var det premiär för den populära

Den sista patronen i Svartå, nu på svenska efter fjolårets finskspråkiga spelningar.

Kort därefter inledde regionens sommarteatrar sina produktioner. Raseborgs sommarteatrar framförde *Jorden*

Den nyskrivna pjäsen Mauno Koivisto – Täkters President satte lilla Täkter i Ingå på kartan, och lockade storpublik och mediesynlighet i hela landet.

Foton: Chris Senn

runnt på 80 dagar med Markus Haakana i huvudrollen, och Tom Rejström som ny regissör på teatern. Pjäsen sågs av totalt 11 000 personer. År 2020 väntar pjäsen *Peter Pan* med Tom ”Riddo” Ridberg som ny regissör.

Sommarteater blev det också i Tenala där familjemusikalen *Pinocchio* sattes upp av den nya teater- och kulturföreningen Skott. Drygt 2000 såg pjäsen och föreningen vill därför ordna teater även sommaren 2020, då med *Kejsarns nya kläder*. I augusti var det ännu premiär för sommar-teatern *Måsen* av Anton Tjechov vid Casino i Hangö. Under sensommaren blev det även dags för ett unikt teaterläger i Högsand i Hangö, då ungdomar från elva olika länder skapade pratlös teater med rörelser och ljud inspirerade av naturen.

Under hösten var det dags för en ny storsatsning då Raseborgs kulturtjänster, Raseborgs Kulturinstitut, Västnyländska Ungdomsringen, Västnyländska kultursamfundet och Föreningen Kulturhuset Karelia slog ihop sin expertis. Resultatet blev den nya tvåspråkiga teaterskolan Konfetti som erbjuder grundläggande konstundervisning för barn i grundskolan.

På hösten återvände också pjäsen *Mannerheim – mannen och myten* efter framgången på Tryckeriteatern hösten 2018. Nya föreställningar gick av stapeln på Tryckeriteatern, i Sjundea och på Åbo svenska teater.

I Ingå var det också dags för en unik storsatsning då *Mauno Koivisto – Täckers President* hade premiär. Med Tellervo och Assi Koivisto i publiken på premiären fick pjäsen synlighet även i nationell kvällspress. Även flera tidigare ministrar, kollegor samt president Ahtisaari såg pjäsen. Totalt lockade de 26 föreställningarna över 4 500 personer. Den nyskrivna pjäsen av Christoffer Holm och Ville Sandqvist berättade om den stora betydelse det lilla samhället Täckter hade för president Koivisto.

Kort därefter var det dags för revyn *Med risk för RASEborg*, som hade börjat planeras Raseborgs stads tioårsjubileum till ära tidigare under året. Revyn var, vid sidan av sommar-teatern, Västnyländska Ungdomsringens storsatsning för 2019 med hela 16 föreställningar i Karis under hösten och vintern.

Västnyländska namn syntes även i teatervärlden utanför regionen då Wasa teater under året meddelade att fantasyförfattaren Maria Turtschaninoff från Karis skriver en pjäs för teatern. Beställningen är en familjeföreställning med namnet *Månskensprinsen* och premiär i mars 2020. Under hösten belönades därtill regissören Sven Sid med Raseborgsmedaljen för sin insats för kulturlivet i Raseborg. Västnyländska Ungdomsringen meddelade också att man får en ny ordförande i Annika Gustafsson som tar över efter Ingåpolitikern Henrik Wickström.

Musik, dans och film

De under de senaste åren alltför talangfulla unga musikerna uppvuxna i Västnyland fortsatte att synas och höras under året. I början av 2019 uppträdde systrarna Lilian och Lleucu Young från Hangö på varsitt håll i stora underhållningsprogram. 16-åriga Lleucu deltog i den svenska Melodifestivalen med sin grupp High 15 medan 20-åriga Lilian var med i The Voice of Finland. Också Emma Rehn, med rötterna i Bromarv deltog i årets upplaga av The Voice of Finland. Under höstens Melodi Grand Prix fick Västnyland mera synlighet då Walter Wilkman från Ingå, och bidraget ”Se alltid framåt”, tog hem en andra plats i finalen som sändes från Helsingfors.

I april stod Svartå slott värd för ett nytt evenemang kring klassisk musik och opera. Samma månad blev det också klart att en fiktiv opera om konstnären Helene Schjerfbeck, som varit bosatt i Ekenäs, ska sättas upp på en operafestival i Italien 2020. Schjerfbecks liv har också blivit film, med premiär tidigt under 2020.

I april fick Västnyland också synlighet på Vegatoppen då rockbandet von Birch utmanade med sin låt ”Dear Father”. Bakom bandet som grundades 2018 står barndomsvännerna Leif Björck och Stefan Holm, båda Hangöbördiga.

Övningarna för årets Melodi Grand Prix hölls bland annat i Karis. Foto: Jaakko Vuoremaa

Inom sång och musik delgav Västra Nylands sång- och musikförbund en positiv nyhet om ett stort stiftelsestöd på 50 000 euro, vilket ger förbundet möjlighet att satsa på ny verksamhet för unga i regionen. Mer musik blev det då Ekenäs sommarkonserter firade tjugoförårsjubileum stort i den gamla knivfabriken i Fiskars. Dessutom fyllde Musik vid havet 30 år i Ingå och Lux Musicae 20 år i Sjundeå.

En hel del körmusik blev det också då bland annat manskören Raseborg och kören Girls'n Qvinnns stod för flera omtyckta konserter under 2019. Visor hördes det en hel del i Hangö då Visfesten ordnades för 35:e gången. Under hösten deltog Västnyländska kammarkören för första gången i en tävling mellan körer. Tävligen avgjordes i Katalonien och kören vann både en guld- och en silvermedalj i festivalen Canta al mar. Mer udda musik blev det då Billnäs bruk i november ordnade konserter med centraleuropeiska jaktfanfarer för olika djurarter.

Under hösten tog ett ikoniskt band med rötterna i Västnyland avsked av branschen då Paul Oxley's Unit efter 40 år tillsammans gav ut sin sista singel. Under 1980-talet var bandet ett av Finlands mest uppskattade rockband.

I dansens värld lyckades alltjämt växande Hurja Piruetti från Karis vinna flera titlar under året. I februari vann gruppen Aqua i kategorin för 14–16-åringar i

TVå av vinnarna i litteraturfestivalen Kirjakekerits skrivutmaning för Raseborgsskolorna, Johannes Lundelin och Martti Koivu, med speakern Tamas Gruborovics, prisutdelaren Karri "Paleface" Miettinen och domaren Suvi Heino. Foto: Mona Salama

de öppna mästerskapstävlingarna i gruppdans i Tammerfors. Senare vann dansskolan stort i en GP-tävling i Italien. Huvudvinsten inklusive fyra pokaler kom hem till Karis. Kort därefter uppträdde Hurja Piruettis dansare även i Australian Youth Dance Festival, och under hösten inledde skolan sitt 25:e verksamhetsår. Dansföreningen blev också den första mottagaren av det nya kulturpriset Årets kulturgärning. I februari bjöd också danslinjen vid Västra Nylands folkhögskola på ett nytt dansverk på temat utslagning på Tryckeriteatern.

Filmåret rivstartades av den fjortonde utgåvan av Ekenäs Filmfestival i januari. Festivalen hade 2019 temat ”Framåt och tillbaka” och samlade närmare 2 000 besökare. På våren blev det också filminspelning i regionen, då regissören Klaus Härö spelade in sin nya film *Livet efter döden* i Sjundeå. Manuset skrev Härö själv för tjugo år sedan, om sorgen efter mammans död. En ny webbaserad ”tv-kanal” inledde också sin verksamhet i Västnyland då Kårkulla startade Fix-tv med egen redaktion i Ekenäs. Reportage, animationer och studioprogram hör till det egenproducerade innehållet. Under hösten bjöd ännu årets filmfestival i Hangö på stora känslor, och tog sig an svårflörtade genrer som dokumentärer. Inom den nationella populärunderhållningen blev också komikern och artisten Christoffer Strandberg och hans danspartner Jutta Helenius omtalade då de vann finalen i tv-programmet *Dansar med stjärnor*.

Litteratur

För Västnyland, liksom för resten av Svenskfinland, var nyheten om att den finlandssvenska poeten Tua Forsström blivit invald i Svenska Akademien en av de stora litteraturnyhetererna under året. Forsström är född 1947, uppvuxen i västra Nyland och bor numera i Helsingfors och Tenala.

Det är första gången som en finlandssvensk författare tagit plats i Svenska Akademien. Under hösten mottog hon även Ferlinpriset för att i sitt värv visa att ”svensk lyrik fortfarande har två hemländer”, och senare utkom samlingsvolymen *Jag studerade en gång vid en underbar fakultet* för att fira utnämningen till akademien.

I mars var det dags för litteraturfestivalen Kirjakekkerit som under 2019 hade temat ”Kultur – vårt gemensamma språk”. Evenemanget har de senaste åren vuxit från ett endagevenemang till en festival som pågår en hel vecka. I år deltog omkring 40 författare och artister.

Senare under våren blev Maria Turtschaninoff nominerad till Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris för sin bok *Breven från Maresi*. På Bokmässan i Helsingfors valdes boken dessutom till årets bästa finländska fantasyroman. Mer fantasy blev det då Hangöförfattaren Irmelin Sandman Lilius publicerade

en hel romanserie *Tidens tiggare 1–4*. I romanerna *Långvägaskogen*, *Illop*, *Botulf*, *Regnens berg* återvänder Sandman Lilius till det lilla kustsamhället Tulavall.

Flera pris landade i Västnyland på Runebergsdagen då Svenska litteratursällskapet i Finland hade utdelning. Både Magnus Cederlöfs *Affären vid Vitsand år 1854*. *En fotnot i Krimkrigetets historia* och Patricia Bruuns *Efter stormen i Tshikapa* premierades. Dessutom fick sommarbarörsundaren Marcus Rosenlund pris för *Väder som förändrade världen*. Monika Fagerholms nya roman *Vem dödade bambi?* väckte mycket positiv kritik under året och blev till och med nominerad till Finlandiapriset i skönlitteratur, men gick tyvärr inte hela vägen.

Kjell Ekholm och Magnus Cederlöf visar upp varandras böcker, utgivna av Västnyländska kultursamfundet. Foto: Annette Ström

I Stockholm rodde boken Smaka på Västnyland, redigerad av Bitte Westerlund, hem priset som bästa nordiska måltidslitteratur.

Foto: Carita Wallman Larsson

Bokkalaset ordnade som vanligt det omtyckta Barnens och de ungas bokkalas, och bjöd in intressanta författare och kulturpersonligheter som norska skådespelaren Iman Meskini från tv-serien Skam. Foto: Annette Ström (ovan) och Julia Hemgård.

År 2019 förde också med sig några nya böcker med Västnyland som skådeplats. Hangöbördiga Karin Collins debutbok *Flickan på udden* baserar sig på hur det var att som liten flicka växa upp i Hangö på 70-talet. Boken publicerades i april. Patrik Berghäll publicerade agentromanen *Farans år 1948*, om året då Finland var nära att bli Sovjet. Flera historiska verk blev det med bland annat Björn Östermans *Krigets vardag i Hangö* och historiken *Gustavsvärn – Hangös hamnfyr och fästningsö* som utkom på svenska efter den finskspråkiga versionen av Finlands firsällskap hösten 2018 .

I Karis publicerades *En stor aktör i ett litet samhälle* om historikern, forskaren och politikern John Gardberg, skriven av Victor Wilson för föreningen Gardberg Center. Dessutom gavs en historik över det så kallade Antkärrhuset ut av

Karis hembygdsförening. Huset har en intressant historia bland annat eftersom det flyttats från Pojo till Strandparken i Karis och blivit en viktig samlingsplats för Karisborna. Boken blev samtidigt ett jubileumsverk för föreningen som fyllde 40 år i fjol.

Genom boken *De gyllene åren – Rockens roll i Västnyland* breddade Kjell Ekholm också kunskapen om musikframgångar i Västnyland, med banden Country Express och Paul Oxley's Unit i fokus. *Smaka på Västnyland*, redigerad av Bitte Westerlund och med bidrag av många lokala experter, blev mycket omtalad och dessutom årets vinnare i kategorin nordisk måltidslitteratur. Priset delas ut av Svenska måltidsakademien i Stockholm. *Hemulin kasvio* (sv. Hemulens Herbarium) skriven av Päivi Kaataja och illustrerad av Anni Pöyhtäri, båda från Raseborg, ville med sina detaljerade bilder och anekdoter i sin tur inspirera både ung och gammal att bekanta sig med den finländska naturen och samla ett eget herbarium. Under slutet av året utkom Ekenäs Marthaförenings 120-årshistorik, *120 år av kvinnogemenskap. Ekenäs Marthaförening 1899–2019*, skriven av Agneta Sjöblom. Historiken utgavs i samband med föreningens jubileumsfest i december.

Med kolumnen "Du ser ju inte utländsk ut" vann Fredrik Shaw från Ekenäs gymnasium kolumntävlingen "Argh? – en kolumntävling för dig som har något på hjärtat" under hösten. Tävlingen ordnas av Svenska modersmålsläraryrket i Finland.

Bokkalaset, som i år arrangerades för nittonde gången, hade år 2019 besök av författare från alla nordiska länder. Dessutom blev det publikrekord med

Årets nya musiktävling Grand Beat höll sin final på Tryckeriteatern. Här finalisterna med det vinnande bandet The WaLe 's till höger. Kvällen leddes av Märtha Westerlund.
Foto: Chris Senn

nästan 2 600 besökare. Därtill fick 2 800 skolelever och daghemsbarn ta del av programmet under Barnens och de ungas bokkalas.

Barn- och ungdomskultur

Kulturutbudet av och för barn var även det omfattande under 2019. I Hangö testade man under året på ett nytt konstutbyte med hjälp av en kappsäck. I Hangö fylldes en gammal kappsäck med bilder som ungdomar i Hangö målat och tecknat. Sedan skickades den till en annan kommun där bilderna ställdes ut. Ungdomarna i den kommunen skapade nya konstverk och skickade kappsäcken vidare. Till slut kom kappsäcken tillbaka till Hangö och alla bilder från de olika kommunerna ställdes ut.

Vid daghemmet Mäntykoto i Ekenäs ordnade bildkonstnärerna Eveliina Hämläinen och Petri Saarikko i samarbete med Pro Artibus ett annorlunda samhällskonstverk på våren. Dagensbarnen fick plantera ätbara växter i rutorna på ett ekologiskt nedbrytbart lapptäckte. Tanken med projektet grundade sig på både bildpedagogik och miljöhållbarhet.

Mer kultur för barn blev det då dockteaterföreställningen *Zhium Quercus Baccu – mitt önskefrö* spelades på Raseborgs skolor, Karelia och Lilla Luckan under våren. Pjäsen av Victoria Lindroos, Pauliina Vesslin och Kajsa Wikman-Colérus bjöd på mycket dans och musik. En unik teater- och musiksatsning blev det i Ekenäs då Mikaelsskolans elever satte upp skoloperan *Djurens planet* i november. I ett samarbete med Finlands nationalopera och -balett blev det opera där djur lär barn att ta hand om de som är mindre och svagare.

På Kulturhuset Karelia fortsatte den nya ungdomsgrupp som bildades hösten 2018 att arbeta för att sänka ribban för unga att komma till kulturhuset. Under våren ordnades exempelvis en detektivdag som avslutning på pjäsen om Lasse-Majas Detektivbyrå.

I oktober var det dags för en nysatsning då talangtävlingen Grand Beat för unga talanger i åldern 13–25 inleddes. Tävlningen var ett samarbetsprojekt mellan Tryckeriteatern i Karis och Kulturhuset Karelia i Ekenäs med målet att få fram sådana talanger som annars inte syns i Västnyland. Satsningen blev en framgång och ska ordnas på nytt 2020. Gruppen The WaLe's tog hem segern. I mitten av november landade också Kulturkarnevalen i Ekenäs. Det var 17:e gången som karnevalen ordnades, men enbart andra gången i Västnyland. Kulturkarnevalen är ett fyra dagar långt evenemang avsett för skolungdomar i årskurs 7 till 9. Under karnevalen ordnades bland annat kurser i scenkonst, musik, dans och rörelse, design och bildkonst.

Mer om barnkultur kan du läsa i årsbokens artiklar som i år helt och hållet fokuserar på barnkultur i regionen.

6. Sport och idrott

Turbulens blev något av ett sammanfattande ord för mycket av den västnyländska sporten och idrotten under 2019. Både fotboll och handboll präglades av omtumlande nyheter och snabba vändningar. Detsamma gällde motorsporten, och för de individuella idrottarna även friidrotten.

Västnyland kunde trots det stoltsera med flera framgångar. I december blev BK-46 cupmästare i handboll, vilket innebar den första titeln på 14 år. Sexornas VM i Hangö satte å sin sida Västnyland på den internationella seglingskartan. I friidrotts-VM i Qatar låg de västnyländska ögonen på spjutkastaren Oliver Helander från Raseborg. Tyvärr nådde han inte final, men stod i övrigt för en bra säsong. I Västnyland rådde givetvis också en iver kring bland annat Finlands guld i ishockey-VM både för herrar och för juniorer, finalplatsen i ishockey-VM för damer, liksom i Finlands historiska kvalificering till fotbolls-EM 2020.

Fotboll

För EIF fortsatte den stora spelaromsättningen under början av året. Efter de senaste årens framgångar och ett närapå ett avancemang till ligan 2018 hade många spelare lämnat klubben. I mars fick klubben också en ny ordförande i enbart 30 år gamla Simon Eklund, själv tidigare spelare i EIF. Inför säsongen 2019 premierades laget som årets lag i Raseborg och med flera nya spelare gick man positivt mot säsongen. Efter att ha presenterat hela tretton nya spelarkontrakt på två dagar inledde laget säsongen med en cupmatch i februari.

Då själva säsongen kom igång i april stötte laget ändå på problem och förlust efter förlust. I juni lämnade tränaren Gabri Garcia Xatart laget. Snart började vinsterna ändå komma, och EIF klättrade i tabellen. Spanjorerna Guillem Santesmas och Rubén Maya Pérez blev nya tränare. Klubben valde också att gå med Finlands Bollförbunds projekt för att få fler flickor att spela fotboll. I slutet av året blev Björn Olander ny manager efter Peter Haglund som fungerat som manager flera år.

EIF:s spelare lyckades även på annat håll. William Lindqvist blev tidigt under året uttagen till U21-herrlandslaget, medan en annan tidigare EIF-spelare och Ekenäsbo, Benjamin Källman, hade en både turbulent och intressant internationell säsong. Under början av året flyttade han från Skottland och Dundee till danska Vendsyssel FF. Snart kom också första målet. Senare valdes Källman ut till finländska landslaget och lyckades även göra mål i EM-kvalet mot Lichtenstein. Framgångarna fortsatte med fler mål i U21-landslagets EM-kval. Till

slut landade Källman i norska klubben Viking Stavanger. Även Karistjejen Ida Adamsson nådde stora framgångar utomlands då hon efter enbart ett år av studier i Sverige och fotboll i KIF Örebro F19-lag fick ta steget upp till Örebro A-lag i högsta ligan Damallsvenskan.

I Hangö var det kämpigare då HIK inledde säsongen i division 3 svagt, och på hösten föll laget till division 4. I slutet av året fick man en ny ordförande i Mauri Forsblom, och målet blev att återigen klättra till division 3. Även Sjundeå hördes i fotbollssammanhang under året då föreningen Siuntion Sisu inledde ny juniorfotboll, och lyckades locka över 100 spelare. En annorlunda fotbollstävling blev det då militär-FM i fotboll landade i Karis och Ekenäs i augusti. Nylands brigad deltog med ett lag som bestod av spelare från division 2- och 3-klubbar, och slutade fyra.

Handboll

I Karis inleddes handbollsåret med en positiv nyhet när BK-46:s 05-pojkar vann Norden cup. Innan dess hade inget lag från Finland ens tagit sig till final under Norden Cups 16-åriga historia. För de yngre talangerna i BK blev året framgångsrikt då även lagets A-pojkar vann FM-guld. I juni utnämndes också den tidigare BK-spelaren Tomas Westerlund till ny tränare för damlandslaget i handboll.

I herrarnas handbollsliga 2018–2019 gick det däremot sämre. BK-46 föll på slutrakan inför semifinalskedet. Däremot gick det vägen för Sjundeå If som

Ett flertal stora skidtävlingar ordnades i Västnyland under 2019. Här Västerbyloppetets uttagning för Vasaloppet. Foto: Multifoto/Johan Ljungqvist

kvitterade ut ett brons. BK-46 gick ändå i samma veva ut med en positiv nyhet i att tidigare landslagsspelaren Jac Karlsson återvänder till BK efter flera säsonger utomlands. Något därefter kom beskedet att tränaren Mikael Källman lämnar laget efter den misslyckade säsongen och på grund av bristfälliga resurser för framtiden. BK skulle nu satsa mer lokalt och tog ny fart med Andreas Rönnerberg och Timo Oksanen som tränare. Källman tog i slutet av året över som tränare i krisande Grankulla IFK. I januari utnämndes också Karisbon Nico Rönnerberg till Årets handbollsspelare 2018 på Idrottsgalan i Helsingfors. Kort därefter tog han hem även den finlandssvenska bragdmedaljen, som för första gången på tio år delades ut till en handbollsspelare.

Nyheter om BK upphörde inte där, och tyvärr var följande nyhet igen negativ. I juni meddelade damlaget att man lämnar ligan. Lagledningen pekade på spelarbrist, vilket spelarna inte ville godkänna som orsak. Efter en nystart ställde man upp målet att damlaget ska vara tillbaka i FM-serien år 2025, och arbetet inleddes i division 1.

Även i Hangö fortsatte motgångarna. I början av året hade HC HIK spelat över 30 matcher i rad utan seger. Då säsongen var slut hade man förlorat samtliga matcher under två säsonger och klubben ställdes inför frågan om det fanns motivation och ork att fortsätta spela i den högsta divisionen. Till slut fattades det tuffa beslutet att gå ner två ligor till division 2. För Hangö blev den bästa handbollsnyheten att Hangöbon Teddy Nordling tar över som assisterande tränare i landslaget. Nordling är också chefstränare för Sjundeå IF.

Då FM-ligan körde igång på nytt på hösten inledde både BK-46 och Sjundeå IF med en vinst. BK fortsatte också starkt och såg ut att kunna utmana den eviga mästaren Cocks, som vunnit sju titlar i rad. BK-46 lyckades också ro hem sin första titel på 14 år då man blev cupmästare i december. Året avslutades också med publiceringen av en ny historik, *Bollklubben-46. En historisk BildKavalkad*. Historien bakom klubbens två flaggskepp, handboll och fotboll, sammanfattades nu för första gången sedan starten för 73 år sedan.

Friidrott

Friidrottsåret började direkt starkt då höjdhopparen Linda Sandblom från Hangö IK och kulstötaren Tomas Söderlund från IF Raseborg i februari hämtade varsitt FM-brons till regionen från inomhus-FM i Kuopio. Söderlund hade överlag ett bra år, bland annat med nytt personbästa med rotationsteknik i friidrottstävlingarna i Karis i juni. Även senare under sommaren kastade han hem ett flertal vinster i både kula och diskus, bland annat nytt brons i kula i FM i friidrott.

Sandblom kämpade sig tillbaka mot högre hopp, men skulle tyvärr missa kvalgränsen till VM i Qatar. Sandbloms finländska rekord på 193 centimeter blev också övertaget av det unga löftet Ella Junnila som först satte 194 och senare under sommaren ännu 195 cm.

Spjutkastaren Oliver Helander blev tidigt under året utsedd till årets idrottare 2018 i Raseborg. Han var statistiketta i Finland och på sjunde plats i världsstatistiken under säsongen 2018. Under 2019 lyckades han med nytt årsbästa på 86,93 meter i Kuortane och blev samtidigt andra i tävlingen. VM-kvalgränsen till Qatar satte han redan på Paavo Nurmi Games några veckor tidigare. En skada innebar ett uppehåll under juli men därefter fortsatte vägen mot Qatar. I Qatar lyckades Helander inte nå finalen då hans längsta kast landade på 80,35 meter.

I juni var det också dags för SFI-mästerskapen i friidrott i Karis. Där gjorde Hangö IK:s löpare Jonna Berghem comeback efter en skada, operation och två års frånvaro från tävlingar. Tyvärr återkom skadorna med nya operationer och Berghem fick ställa in siktet på ny comeback år 2020 och EM i Paris.

IF Raseborg fick också en ny finländsk mästare i 14-åriga Filip Wikholm då han vann FM-guld i släggkastning i H14 i Lahtis under sommaren. Dagen efter löpte IF Raseborgs Oliver Öhman, även han 14 år, hem ännu ett guld och nytt personligt rekord på 100 meter i Lahtis.

I slutet av året fick Svenska Finlands Idrottsförbund ny ordförande då Hangöbon Christine Suvanto efter sex år på posten gav över till Karisbon Stefan Mutanen. Från och med årsskiftet tog Ekenäsbon Kristoffer Silfver i sin tur över som ordförande för friidrottsföreningen IF Raseborg. Positiva nyheter för friidrotten blev det också när Oliver Helander blev uttagen till en ny grupp friidrottslöften hos Friidrottsförbundet. Målet är att ge de unga idrottarna effektiva träning för att de ska nå världseliten.

Motorsport

I februari gjordes en annan västnyländsk comeback då tvåfaldiga rallyvärldsmästaren Marcus Grönholm från Ingå deltog i svenska VM-rallyt. Tyvärr blev comebacken inte som tänkt. Grönholm åkte av vägen på tre specialsträckor i rad och tvingades till sist bryta loppet. Sonen Niclas Grönholm gjorde bättre ifrån sig då VM-säsongen i rallycross inleddes i Abu Dhabi. Snart satte ändå en sjukdom käppar i hjulen och målet att vinna serien kunde inte uppnås. Grönholm slutade på fjärde plats då säsongen var över.

Ingåbon Emil Lindholm började sin säsong med besked då han vann första deltävlingen i FM-serien i rally. Säsongen blev ändå snart kämpigare på grund

Hangö drog seglingsvärldens blickar till sig med sexornas VM i augusti. Dessutom var Hangögategattan rekordstor. Foto: Christoffer Holm

av upprepade tekniska fel och avbrutna tävlingar, men bjöd också på ljusare stunder. Till slut kammade Lindholm och kartläsaren Mikael Korhonen hem en tredje plats i FM-serien. Efter FM körde Lindholm ännu VM-rally i Spanien, med en trettionde plats som resultat.

En annan ung rallytalang valde också att göra comeback under året. Rallycrossföraren Joni Wiman från Pojo deltog i maj i världsmästerskapsserien i rallycross, och kom trea i den första deltävlingen. Wiman fick också chansen att köra VM då kollegan Niclas Grönholm var sjuk.

Övrig sport och idrott

I januari arrangerades det populära Österbyloppet i Ekenäs efter en paus på grund av dåliga förhållanden året innan. Nu blev det i stället en stor framgång med perfekt väder och banor och sammanlagt 112 anmälda skidåkare. I februari var det dags för Långloppet på skidor vid Västerby skidcentrum. Vädret var återigen fint och loppet slog dessutom deltagarrekorde med omkring 230 skidåkare. Elin Ljungvist från Österby Sportklubb inkasserade även en vinst till regionen då hon var bäst på 30 kilometer för damer.

I FM-tävlingarna i taekwon-do i Tammerfors i februari lyckades föreningen Rasbudo från Raseborg ta hem tre medaljer i olika klasser. Miro Ikäheimonen stod för ett guld och Sofia Manz samt Rufus Kesti för varsitt brons.

I februari uppmärksammades även cykling i regionen då tävlingscyklisten Johan Nordlund blev årets idrottare i Hangö 2018. I EM i luftgevärsskytte höll sig Raseborgsskyttarna Krister Holmberg och Niklas Hyvärinen framme och tog brons i lagtävling. Holmberg följde kort därefter upp med ett individuellt

guld. Ett guld blev det också för Karisbon Henrik Löflund i B-FM i bowling i maj.

I början av året räddades golfbanan i Gammelboda i Ekenäs av att aktieägarna sålde ut sina aktier till en ensam ägare. Golfaktierna har länge tampats med minskande intresse, och även nu krävdes det att aktieägarna betalade för att bli av med sina aktier.

Fler vårtecken i idrotten blev det då den västnyländska orienteringssäsongen körde i gång med tävling i Snappertunaskogarna i Raseborg. Karisklubben Ura stod värd för vårens första tävling. Över 400 tävlare njöt av det fina vårvädret. Senare under sommaren blev uppslutningen ännu större då Ura samlade nästan 700 orienterare till Snappertuna i och med det finska orienteringsdistriktets mästerskapstävlingar i långdistans. Även i september landade en stor orienteringstävling i Västnyland då FM i långdistans avgjordes i Fiskars, med nästan 2 000 orienterare på plats.

Under sommaren haglade de tunga seglingsnyheterna tätt över Västnyland. Hangöregattan var igen stor, med över 200 deltagande båtar totalt, och överraskande många LYS-båtar. Sexornas världsmästerskap i Hangö i början av augusti stal ändå flest rubriker då bland annat Spaniens tidigare kung Juan Carlos I deltog. Hangös arrangemang för VM-tävlingarna i den prestigefyllda klassen 6mR prisades stort och kungen som var regerande världsmästare kunde fortsätta regera genom en ny vinst. Mycket tack vare tävlingarna utsåg Förbundet Segling och båtsport i Finland Hangö segelförening till årets tävlingsarrangör.

Västnyländsk idrott fick synlighet även i Österrike då Julia Salmela från Hangöföreningen Hejdi stod för koreografin till ett av den finländska delegationens program i världens största gymnastikevenemang Gymnaestrada. Evenemanget ordnas vart fjärde år och 2019 uppträdde närmare 20 000 gymnaster, hela 1 500 av dem från Finland.

I juli riktades hästsportens blickar mot Hangö då Seahorse Week arrangerades för tjugonde gången, dessutom större än någonsin med 1 050 starter och 450 hästar. Flera västnylänningar tog hem vinster i olika klasser, bland dem Felicia Österling från Hangöföreningen Ghost Riders, Linn Stenroos från Väst-Nylands Ryttare och Billnäs Ryttares Jessica Aminoff. Från Lojo vann Silja Grönholm och Nella Tossavainen varsin klass och från Vichtis tog Minea Lindholm hem hela tre segrar.

På tenniströnen höll sig Hangö igen framme med ett flertal stora tävlingar. Tyvärr avbokade tennislegenden Björn Borg sitt deltagande i en tävling under sommaren. Senare ordnades en internationell tävling för juniorer för första gången i Hangö. ITF Junior Championships samlade 130 ungdomar från över 20 länder.

7. Väder och klimat

Vädret under 2019 bjöd på det mesta, från storm till rejäl vinter, värmebölja och en lång regnig och mild höst. I samband med föränderligt väder, stora bränder och andra naturfenomen ute i världen, samt flera alarmerande besked från forskningen om klimatförändring, var klimatet ett stort samtalsämne. Även om åsikterna om vad som händer, och om vad som orsakar det, fortfarande är många tog både privatpersoner och företag under 2019 till sig budskapet om att något måste göras för klimatet, även i Västnyland.

Vädret

Vädret gav sig tillkänna i hela regionen redan från och med tolvslaget på nyårs-afton då stormen begränsade raketskjutandet i stora delar av regionen. I Hangö inhiherades hela nyårsshowen som föreningen Hangö fyrverkerikonst skulle ordna. Knappa två månader senare, på sportlovslördagen, blev den ändå av, och Hangö sköt något skämtsamt in nyåret bra mycket senare än resten av världen.

Början av året inleddes alltså med vind och regn, men slog kort därefter om till kallare. De första veckorna under året bjöd på en rejäl vinter, med riklig snö i hela Västnyland, till och med i sydligaste Hangö. Snön fortsatte vräka ner och kommuner och invånare fick arbeta hårt för att hålla gator och gårdar farbara. I februari blev vädret mildare och regn och värme minskade hastigt snömängderna. Våren bjöd inte på några större överraskningar, även om några köldknäppar och en del snö föll på sina håll ännu senare in på våren.

Sommaren blev därefter både torr och solig, dessutom med en rejäl värmebölja som förde kvicksilvret rejält över 30 grader även i Västnyland i slutet av juli. Samtidigt tog algbloomingen fart. Ännu i början av september blev det några varma dagar men snart föll temperaturen snabbt. Särskilt nätterna blev kalla, men hösten blev ändå länge relativt mild.

Kylan slog till några gånger i oktober, men kallt blev det på allvar först i november. De första snöflingorna föll för Ekenäs del den 4 oktober, men någon mer långvarig snö blev det inte under 2019. Hela december liksom jul och nyår blev i stället mildt och på sina håll regnigt.

Klimat och hållbar utveckling

Klimatfrågor fortsatte att beröra även Västnyland under hela 2019. I januari reste några högstadiel elever från bland annat Hangö till Helsingfors för att strejka för klimatet på riksdagshusets trappa. Aktionen hade inspirerats av den svenska klimatkämpen Greta Thunberg som fortsatte skapa rubriker över hela världen även under resten av året. Senare under året nådde Thunbergs uppmaningar om att demonstrera för klimatet på fredagar, Fridays For Future, också Västnyland, då med demonstrationer i Ekenäs.

Västnyland fick under året också konkreta besked om hur miljön mår och klimatet förändras. Från Hangö fågelstation och Yrkeshögskolan

Novia kom uppgifter om att flyttfåglarna som en direkt följd av klimatets uppvärmning anländer tidigare på våren än förr. Studien hade följt med 200 arters ankomst vid 21 fågelstationer i Nordeuropa och Kanada under flera decennier.

Syrefattiga havsbotten i Östersjön fortsatte också oroa. Redan i januari kom dystra rapporter, och nya uppmaningar om behovet att minska näringsämnen från land gavs av Miljöcentralen. Senare under året diskuterades den globala uppvärmningens påverkan på Östersjön ur flera perspektiv. Vid Tvärminne Zoologiska station har man bland annat märkt att Östersjön värms upp snabbare än andra platser. Sedan början av 1990-talet har man uppmätt en två graders uppvärmning på de djupa kustvattnen utanför stationen. Vad som händer i Arktis och Antarktis är ihopkopplat med vad som sker i Östersjön, och påverkar bland annat mångfalden i havsområdet, salthalten och syretillgången.

Vädret bjöd på flera överraskningar under 2019, och ledde till diskussioner om huruvida vi står inför en omfattande klimatförändring. Foto: Multifoto/Johan Ljungqvist

Viktigast i Västnyland är ändå att minska utsläpp och avrinningen av näringsämnen i havet för att minska övergödningen.

Som svar på beskeden om klimatförändring har de västnyländska kommunerna de senaste åren tagit till många åtgärder. Bland kommunerna i Västnyland är Hangö just nu synligast då det gäller åtgärder som påverkar både klimatpåverkan och energiförbrukning. De senaste åren har man bland annat satsat stort på solpaneler på stadens byggnader och under 2019 gick staden in för ett nytt samarbete med konsultföretaget Lease Green. Målet är en kartläggning över hur stadens tio största byggnader kan spara på energiförbrukningen.

Från årets början fick stadens personal också elbilar, och från och med april började de hyras ut till invånare och turister. Dessutom blev Hangö Finlands första stad med smarta sopkärl som med solenergi pressar ihop soporna och meddelar när de måste tömmas, något som gör sophämtningen 20 gånger effektivare än normalt. I början av året gjorde Hangö också ett försök med vegetarisk mat för alla i Hangö högstadium och gymnasium en dag i veckan.

I Raseborg utmynnade en fullmäktigemotion i beslutet att staden ska kartlägga sin användning av plast vid olika enheter samt beställa insamlingskärl till enheter som producerar mycket plastavfall. Senare under året började matsvinn också följas upp.

En överlag mer hållbar sopsortering i regionen möjliggjordes då invånare även i tätorterna i Sjundeå och Ingå i november fick möjlighet att beställa fler-

Bland annat i Västankvarn i Ingå arbetade man under 2019 för att minska belastningen på Östersjön genom att anlägga våtmarker. Foto: Sophie Kawecki

fackskärl för sortering av sina privata sopor. Hushållen får två avfallskärl. I det ena finns fack för kartong, metall, förpackningsglas och förpackningsplast. I det andra får kunden välja att lägga till ett kärl för bioavfall till blandavfallskärl. Detta innebar att tjänsten nu erbjuds på samtliga orter i Västnyland förutom i Hangö. Det nyländska avfallsbolaget Rosk'n Roll blev också det första avfallsbolaget i Finland som började samla in plastprodukter regelmässigt inom hela sitt verksamhetsområde och på alla sina avfallsstationer under året. Även i Lojo tog man nya initiativ för bättre sopsortering efter ett initiativ av en grupp skolbarn till beslutsfattarna. Nu ska ett daghem, två skolor och stadshuset Monkola i Lojo ingå i ett pilotprojekt kring avfallssortering och återvinning.

Under årets Earth Hour deltog för första gången alla västnyländska kommuner genom att släcka all belysning, förutom på exempelvis vårdhem, både inne och ute klockan 20.30 den 30 mars. Genom att Ingå kommun kom med slog alla västnyländska kommuner nu ett slag för miljön och klimatet.

I Lojo gick man under hösten ut med en utmaning till alla invånare om att räkna ut sitt eget koldioxidavtryck med hjälp av en klimatdieträknare gjord av Finlands miljöcentral. Bioenergin sattes också under lupp under året. I Västnyland används en stor mängd träbränslen för att producera el och värme, men från vetenskapligt håll höjdes röster om att bioenergin kan ha ännu större utsläpp än fossila bränslen.

Under 2019 visade också privatpersoner att små gärningar kan ha effekt. I augusti öppnade Sole Garghentino-Nygård en matsvinnbank på Köpmansgatan i Karis. Där får man gratis mat som blivit över i lokala restauranger och kaféer. Banken fick en bra start och enbart efter en månad hade ett tiotal restauranger i Ekenäs, Karis och Pojo börjat donera överbliven mat till banken. Ekobonden Anna Alm från Mörby gård i Pojo tilldelades å sin sida årets miljöpris i Raseborg, för sin hållbara livsstil och sitt miljötank.

Klimatdiskussionen står globalt sett just nu vid ett vägskäl. Allt fler röster både hos privatpersoner och inom politiken höjs för förändring, och många företag har redan länge fört fram hållbarhet i både produktion och marknadsföring till konsumenterna. Också i Västnyland görs en hel del, även här verkar regionen vara en föregångare. Utvecklingen under 2020-talet blir intressant att följa.

Västnyländska Kultursamfundet r.f.

c/o Luckan Raseborg
Torggatan 3 (Tryckis), 10300 Karis
Tfn 044-017 0176
raseborg@luckan.fi

Västnyländska kultursamfundet r.f. har arbetat med västnyländska kulturfrågor i över 40 års tid. Kultursamfundet upprätthåller även **Luckan Raseborg**, ett västnyländskt informationscentrum.

Västnyländsk årsbok har utkommit sedan 1977. Tillsammans är de över fyrtio årgångarna ett oslagbart faktapakett om Västnyland.

Köp alla våra böcker och äldre årgångar av årsboken på Luckan Raseborg, Torgg. 3, Karis eller köpa dem via **vår webbshop holvi.com/shop/LuckanRaseborg/**

Komplett samling **60 €**
(med undantag av årgång 1992 och 1996)

Tidigare årgångar (1977–2019) **3–5 €/st.**

Bli medlem i föreningen för enbart 20 €/år!

Medlemmar får årsboken gratis hemskickad varje år.

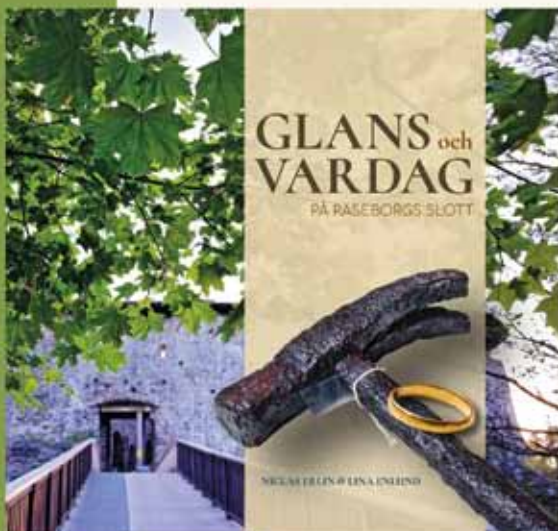
En lista över alla publicerade artiklar finns på vår hemsida. Äldre årsböcker kan även läsas på nätet.

www.vastnylandskakultursamfundet.fi

NYT MYÖS SUOMEKSI!

NY BOK OM RASEBORGS SLOTT!

Raseborgs slott har en spännande historia som omfattar det mesta som vi förknippar med medeltida borgar. Slottet har varit hem och arbetsplats för riddare, slottsfruar, kungadöttrar, hantverkare, fogdar, skrivare, knektar och pigor. Grästensborgen var traktens givna medelpunkt i närmare två sekel. Den bastanta fästningen har upplevt allt från vapenskrammel till lysande hovliv.

Läs mer om borgens skiftande öden i Västnyländska kultursamfundets välillustrerade och färska bok *Glans och vardag på Raseborgs slott*, som också behandlar de nyaste upptäckterna kring borgelheten.

Text	Riktpris 32 euro
Niclas Erlin	Sidor 112
Foto	ISBN
Lina Enlund	978-952-67742-6-8

Utgivare vastnylandskakultursamfundet.fi

NYHET!

DE GYLLENE ÅREN

Rockens Roll i Västnyland

Pris 35 €

Det fanns en tid då två västnyländska band sålde stora mängder skivor och turnerade i hela landet. Under den perioden kallade man allmänt Karis för Finlands Nashville och Ekenäs för Liverpool.

Country Express blev det första countrybandet som 1977 fick en guldskiva i Finland och Paul Oxley's Unit fick en guld- och diamantskiva under storhetstiden i början av 80-talet.

I boken De Gyllene Åren – Rockens Roll i Västnyland har Kjell Ekholm gjort en djupdykning i båda gruppernas historia under de år de var bland de populäraste banden i landet.

www.vastnylandskakultursamfundet.fi